

Timo Auravuo
Sosiologia
Toukokuu 2002
Jyväskylän yliopisto
102 sivua + haastattelulomake

REISSUMIESELÄMÄÄ

TUTKIMUS MATKATÖITÄ TEKEVIEN TEKNISTEN MUURAREIDEN TYÖSTÄ JA
ELÄMÄNTAVASTA

TIIVISTELMÄ

Timo Auravuo

REISSUMIESELÄMÄÄ: Tutkimus matkatöitä tekevien teknisten muurareiden työstä ja elämäntavasta.

Tämän tutkielman tavoitteena on pyrkiä kuvaamaan matkatöitä tekevien teknisten muurareiden työtä ja elämäntapaa. Työtä käsittelevässä osassa on painopiste työn luonteen kuvauksessa. Pohdin siinä työn fyysistä ja henkistä rasittavuutta ja tuon esiin teknisten muurareiden käsityksiä työnsä hyvistä ja huonoista puolista sekä ammatin valintaan vaikuttaneista tekijöistä. Elämäntavan osalta pyrin tavoittamaan kuvausta ammattiryhmän keskivertomiehestä, koonnosta heidän elämäntavastaan ja toiminnassa yleisimmin esiintyvistä, tavanomaisista piirteistä. Tutkimusaineisto koostuu 10 ammatissa toimivasta miehestä. Tutkimusmenetelminäni olen käyttänyt haastattelua sekä osallistuvaa havainnointia.

Teknisten muurareiden elämän ja sen toimintojen keskiön muodostaa selkeästi työ ja sen poikkeava luonne. Työ vaikuttaa suoraan tai epäsuorasti miesten kaikkiin elämänalueisiin. Työ on fyysisesti raskasta sekä työolot ovat poikkeuksetta vaikeat. Työtehtävät sisältävät hankalia työasentoja ja paljon raskaita nostoja. Työ on lisäksi luonteeltaan kiinteää ryhmätyötä. Se vaatii matkustamista kotimaassa ja ulkomailla, asumista hotelleissa ja pitkiä poissaoloja kotipaikkakunnalta. Työpäivät ovat pitkiä ja tämän seurauksena vapaa-aikaa on arkisin erittäin vähän. Arki-illat hotelleissa kuluvat lähinnä lepäillessä tai ravintoloissa. Miesten todellinen vapaa-aika sijoittuu viikonloppuihin ja vuosittain toistuviin lomautusjaksoihin. Viikonloppujen ja lomautusten vapaa-aikaa leimaa, eteenkin yksinasuvilla, passiivisuus ja alkoholikeskeisyys. Perheelliset viettävät vapaa-aikansa yksinomaan perheen parissa. Työn poikkeava luonne aiheuttaa sen, että perhettä, ystäviä, harrastuksia tai muita vapaa-ajan toimintoja merkittävämmäksi nousee työ sekä työryhmissä syntyvät kiinteät ihmissuhteet.

Avainsanat: elämäntapa, työkeskeisyys, matkatyö

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
2. TAUSTAKÄSITTEENÄ ELÄMÄNTAPATUTKIMUS	6
2.1 Lyhyt katsaus elämäntapatutkimukseen	9
3. TUTKIMUKSEN MENETELMÄT JA AINEISTO	13
3.1 Tutkimuksen tavoitteet	13
3.2 Tutkimusaineisto	14
3.3 Aineisto keruu prosessi	16
3.4 Vuorovaikutus ja ymmärtäminen	17
4. PUOLUE	18
5. "PUOLUEEN MIEHET"	23
5.1 Lapsuuden kokemukset ja olosuhteet	23
5.2 Koulutus	25
5.3 Perhesuhteet	27
5.4 Palkka ja toimeentulo	28
5.5 Asuminen	29
6. TYÖHISTORIA	31
6.1 Aikaisemmat työkokemukset	31
6.2 Tulo puolueeseen	33
6.3 Ensikokemukset ammatista	34
7. TYÖ	36
7.1 Työ keskeisenä elämän alueena	36
7.2 Työmatkat	37
7.2.1 Lentojätkiä?	38
7.3 Työn kuvaukset	40
7.3.1 Vuorausten purku ja aputyöt	41
7.3.2 Mylläys	42
7.3.3 Muottien valmistaminen ja valutyöt	43
7.3.4 Muuraus	44
7.3.5 "Nokkamiehentyöt"	45

7.4 Työn Fyysinen rasittavuus	47
7.4.1 Ylityöt	48
7.5 Työn henkinen rasittavuus	49
7.6 Työn vaarallisuus	52
7.7 Työn merkitys	53
7.7.1 Ryhmien autonomisuus	54
7.7.2 Ryhmien joustavuus ja kontrolli	55
7.7.3 Yrityserhe ?	58
8 HOTELLIELÄMÄ	60
8.1 Vapaa aikaa?	62
8.2 Alkoholi	64
8.2.1 Pölykaljat	65
8.2.2 Asennusmorsiamet ja ilolinnut	68
9 VAPAA- AIKA	71
9.1 Viikonloput	72
9.2 Lomautukset	73
10 PERHE-ELÄMÄ	75
10.1 Sukulaiset ja ystävyysuhteet	78
11 OSALLISTUMINEN YHTEISKUNTAAN	80
11.1 Harrastukset	83
11.2 Kulutus	84
12 AMMATIN VAIHTAMINEN	86
13 ELÄMÄNTAVAN ARVIOINTIA	89
14 YHTEENVETO	92
LÄHTEET	95
LIITE	98

1. JOHDANTO

Tässä tutkielmassa kerrotaan matkatöitä tekevien teknisten muurareiden työstä ja elämäntavasta. Kysymyksen asetteluja on pääpiirteissään kaksi: minkälainen on matkatyötä tekevän teknisen muurarin elämäntapa ja millainen osuus heidän ammatillaan on siihen. Tutkimus jakautuu pääasiallisesti kahteen osaan, ensimmäiseksi tarkastellaan teknistä muurausta ammattina ja työnä ja toiseksi tutkitaan heidän elämäntavan olennaisia piirteitä.

Alkunsa tämä tutkimus sai periaatteessa vuonna 1989, kun ensimmäisen kerran lähdin kesätöihin ns. matkatöihin. Yritys, jossa työskentelin, oli tulenkestäviin muurauksiin erikoistunut yksityinen yritys, jonka palveluksessa oli lisäksi noin 30 henkilöä. Yrityksen toimialue kuului rakennusmuurauksen erikoisaloihin ja sen pääasiallisina työkohteina olivat teollisuuden suuret lämpövoimalat. Uudet työkaverini olivat kaikki miehiä ja he kutsuivat yritystä ”puolueeksi”. Oma työni ”puolueessa” oli olla teknisten muurareiden apulaisena. Teimme kesän aikana työkeikkoja ympäri Suomen. Asuimme työmaiden ajan hotelleissa viikot ja palasimme kotiin viikonlopuksi. Työ oli fyysisesti raskasta, mutta monella tapaa haastavaa ja monipuolista. Työympäristö oli kuten rakennuksilla yleensäkin, sekava ja likainen. Työ tai tehtäväkenttä ei sinänsä herättänyt minussa mitään erikoisempaa kiinnostusta kyseistä ammattia kohtaan, mutta työajan jälkeen hotellissa ”pölykaljoja” juodessa, työkaverit kertoilivat tarinoita menneistä työkeikoista, hotellielämästä, matkustelusta, ulkomaankomennuksistaan, viinan käytöstään, irtosuhteista, avioeroista, jne. Eli koko elämästään, työstään ja elämäntavastaan. Huomasin heidän elävän hyvin ”erilaista” elämää, niin työssään, perhesuhteissaan kuin vapaa-aikanaan, verrattuna ”normaaliin” työväestöön.

Tämän kesätyöpaikan työsuhde on kestänyt enemmän tai vähemmän vakituisena kohdaltani jo kymmenen vuotta ja olen opiskeluni ohella tehnyt jatkuvasti ”keikkoja”, niin kotimaassa, kuin ulkomailla. Tämän kesätyön ensimmäisinä vuosina olin näille miehille vain kesäpoika, jolle kerrottiin hurjia juttuja elämän varrelta, mutta vuosien kuluessa minut hyväksyttiin täysivaltaiseksi jäseneksi tähän omalaatuiseen työyhteisöön ja huomasin siitä tulleen hyvin merkittävä vaikuttaja myös omaan elämäni. Miettiessäni lopputyön aihetta ääneen eräällä työmaalla, eräs työkaverini ehdotti, että ”tee se tutkimuksesi tästä puolueesta ja sen jätkistä” ja se oli lopullinen sysäys tehdä lopputyöni näiden reissumiesten työstä ja elämäntavasta.

2. TAUSTA KÄSITTEENÄ ELÄMÄNTAPA

Elämäntapa on käsitteenä noussut suomalaisessa yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa ikään kuin johdannaisena toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina virinneestä elintasotutkimuksesta ja 1960-luvulla vallinneesta elämisen laadun tutkimuksesta (Eskola 1985, 164-165). Elämäntapatutkimuksellinen tutkimusote sai suomalaisessa tiedeyhteisössä laajan suosioon etenkin 1970-luvun jälkipuoliskolla. Elämäntavan tutkimus on virittänyt keskustelua alan tieteellisissä julkaisuissa ja monien tutkimusten otsikkoon se on ilmestynyt mitä erilaisimmissa yhteyksissä, kuten työttömyyden, kasvatuksen, tupakanpolton, ja kulutuksen liitännäisenä. Ensimmäiset elämäntapatutkimukset suomessa tuotti “ Elämäntavan muutos“ projekti 1970- ja 1980-lukujen taitteessa. Elämäntavan nousemiseen keskeiseksi käsitteeksi yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on vaikuttanut J.P.Roosin mukaan mm. se, että se vastasi tarpeeseen yhdistää “etnografiaa“ ja sosiologiaa. Toisin sanoen sosiologiassa heräsi mielenkiinto siihen, miten ihmiset elävät, millainen on heidän arkinen elämänsä(elämäntapansa) (Roos 1988).

Elämäntavasta aineistot kertovat välittömästi sen, kuinka elämän kokonaisuus on muuttunut. Roos (1985) on hahmottanut muutosta seuraavilla tekijöillä: aineellinen ja sosiaalinen turvallisuus on valtavasti lisääntynyt; kovan ja loppumattoman työn tilalle on tullut ammatti, johon hakeutuminen on tullut elämäntarinoiden keskeisimmäksi vaiheeksi; koulutuksen merkitys on valtavasti painottunut; ihmissuhteet ovat voimakkaasti korostuneet; yksityisyyden ja julkisuuden välinen kulissi tai muuri on vahvistunut. Ihmiset omistavat yhä merkittävemmän osan elämästään julkisivujen rakentamiselle ja ylläpitämiselle.

Arkielämän muutosta on kuvannut mm. Risto Eräsaari (1989), joka on puhunut sosiaalisessa arkielämässä tapahtuneista muutoksista. Uudenlaiselle sosiaaliselle arkielämälle on ominaista lisääntyvä vapaa-aika, harrastukset, itsensä toteuttaminen, intensiiviset henkilökohtaiset satsaukset, kulttuuri, seurustelu ja uusien kokemusalueiden aukeaminen. Eräsaari (1989, 34-35) käyttää termiä verkostoitunut arkielämä, jonka paikka voidaan hahmottaa osana verkostoyhteiskunnan viitekehystä. Sosiaalinen arkielämä on verkostomainen mosaiikki, jonka säikeitä ulottuu monenlaisiin ryhmiin, esimerkiksi ystäviin, sukulaisiin, työporukoihin, urheiluseuroihin jne.

Usein elämäntavasta puhuttaessa se liitetään johonkin hallitsevaan piirteeseen kuten (perhekeskeisyys, työ, liikunta). Realistisempaa on kuitenkin sanoa, että elämäntapa on ominaisuuksien kasauma. Elämäntapa on siis kokonaisuus, tietty järjestelmä, vastakohtana järjestymättömälle, ristiriitaiselle elämälle. Voimme myös sanoa, että elämäntavan valinnat

toteutuvat kunkin ihmisen sisäistämien valintojen kokonaisuuden puitteissa, ja että elämäntapa on muodostunut ihmisen elämänsä aikana vähitellen.

Asioiden ja tapahtumien kronologinen paikantaminen aikajalalle on elämäntapatutkimuksen ohella aivan olennainen osa tutkimusprosessia myös historian tutkimuksessa. Historian tutkimuksessa on lähestytty lähimenneisyyden tutkimuksen problematiikkaa tavalla, joka antaa mielenkiintoisia lähtökohtia elämäntapatutkimukselle: näitä ovat esimerkiksi kysymykset historiallisen ajan uudelta ymmärtämisestä (Kalela 1990). Keskeistä elämäntapatutkimuksen kannalta on, että “ elämänhistorioita” sidotaan aikaan kronologiseen järjestykseen. Ilmiöiden ja asioiden kronologinen järjestäminen ja systematisointi on myös elämäntapatutkimuksessa yksi tutkimusprosessin perusideoista, ilman sitä tutkimusongelmalta putoaa pohja pois. Tutkijan tehtävä on rekonstruoida se tapahtumien kulku, jonka tutkimuskohde, eli spesifi yksilö on elämässään kokenut.(Virtanen 1992).

Luonteenomaista elämäntavoille on, että ne samalla kuvastavat ihmisten arvomaailmaa ja jäsentyvät arvojen ja arvostusten kautta. Lähtökohtana elämäntapoja tarkasteltaessa on myös taustalla olevien arvojen ja normien löytäminen. Elämäntapa käsitteen käyttöä nykyaikana puoltaa myös erilaisten vaihtoehtojen lisääntyminen elämässä, jolloin se voi toimia analyttisena työvälineenä. Arkielämän ja elämäntavan käsitteitä voidaan näin käyttää tutkimuksessa paitsi kokonaisina myös analyttisinä ja jäsentävinä käsitteinä (Kirveennummi 1994).

Tämän käsitteen määrittelyn tekevät vaikeaksi myös sen monet sukulaiskäsitteet kuten arkielämä, elämäntyyli, elämänmuoto, identiteetti tai kulttuuri, johon se on voitu myös rinnastaa.

Elämäntapa voidaan nähdä siis myös ensisijaisesti kulttuurisena ilmiönä, jossa subjektiviteetin elementit liittyvät ennen kaikkea kulttuurisen taustan pysyvyyteen. Kulttuuriteorian kulttuurinäkemys perustuu strukturalistisessa antropologiassa kehitettyyn kulttuurikäsitteeseen, missä perustana on kahtiajako toisaalta ihmisen tuottamaan kulttuuriin ja toisaalta luontoon, johon ihminen ei ole teoillaan vaikuttanut. Kulttuuri ilmenee luokitteluina ja erotteluina koko yhteisön piirissä. Kulttuurin kehittyessä niihin sisältyvät erottelujärjestelmät muuttuvat ja monimutkaistuvat. Kuitenkin nämä järjestelmät ovat aina saman kulttuurillisen rakenteen ilmauksia. Ne läpäisevät koko elämäntavan, toimivat sen perusteluna ja selityksinä ja auttavat ymmärtämään sitä. Niiden avulla jäsenämme omaa sosiaalista todellisuuttamme ja ilmaisemme sitä muille (Sulkunen 1987a, 192.).

Kulttuuriteoreettisen analyysin perustana ovat kulttuurillisesti määräytyneet merkityssuhteet, joiden pohjalta etsitään kulttuurillisia rakenneyhtäläisyyksiä. Samat käsitteet voivat saada täysin vastakkaisiakin merkityksiä osakulttuurin muodostaman ryhmän mukaan, mutta kokonaisrakenteen samanlaisuus tekee niistä saman, esimerkiksi työväen kulttuurin osakulttuureja (Alasuutari & Siltari

1983, 28). Näistä samojen käsitteiden saamista erilaisista, jopa vastakkaisista merkityssisällöistä voidaan käyttää semiotiikasta sosiaalitutkimukseen sovellettua termiä kaksoisartikulaatio (Willis 1984, 22). Tällöin tarkoitetaan nimenomaan vastakkaisia merkityssisältöjä valtakulttuurin omaksumille tulkintatavoille. Valtakulttuurilla viitataan tässä tutkielmassa yleisesti, implisiittisesti hyväksytyihin arvoihin, "normaaliin" elämäntapaan, erittelemättä sen tarkemmin eri yhteiskuntaluokkien välisiä kulttuurieroja.

Käsite elämäntapa soveltuu myös vertailuun ja se antaa tilaa yksilöllisyydelle, millä on merkityksensä sikäli, että samojen ehtojenkin vallitessa ihmiset käyttäytyvät eri tavoin. Käsitettä käytettäessä on tärkeää huomata nimenomaan se, että käsitteenä se voi olla siis paitsi "yhteisöllinen" myös yksilöllinen, mikä erottaa sen käsitteestä tapa. Tavallaan elämäntapa on yksilöllinen tapa (elää). Tavalla tulee olla sosiaalinen ja kollektiivinen luonne, joka sitoo yksilöitä yhteen. Tapa voi olla myös seuraus säännöstä. Joka tapauksessa kulttuurin analyttisestä perspektiivistä katsoen on tapoja vaikea pitää täysin erillisinä muista toiminnoista. Elämäntavan käsitteen käyttö tutkimuksessa edellyttää myös sitä, että se ei sulje pois mitään elämäntapaa (Sappinen 2000).

Elämäntapatutkimuksissa pyritään hahmottamaan eri elämäntapaluokkien yhteistä muotoutumisperustaa ja alueiden keskinäisiä suhteita. Tätä korostaa esimerkiksi Kasvion (1982, 2) esittämä elämäntavan määritelmä: "Elämäntavan käsite kuvaa ennen kaikkea ihmisten (tai ryhmien, luokkien) jokapäiväisten elintoimintojen oleellisten piirteiden muodostamaa kokonaisuutta, määrätyn historiallisesti rajautuvan yhteiskuntamuodostuman ja määrättyjen objektiivisten materiaalis-yhteiskunnallisten ehtojen puitteissa". Kysymys ei ole irrallisten elämäntapaluokkien kuvausten yhdistelemisestä samoihin kansiin vaan teoreettisen jäsenyyksen kautta syntyvän totaliteetin kuvauksesta.

Toiseksi elämäntapatutkimukselle on ominaista tarkastella elämänprosessia ihmisten toimintana, joka ilmentää ihmisten subjektiivisten tarpeiden ja tavoitteiden ja heidän objektiivisten elämänehtojensa dialektista suhdetta. Myös tässä mielessä elämäntavan käsite pyrkii siis kokoavaan otteeseen. Se ei tarkastele elämisen ehtoja irrotettuna niissä elävien ihmisten toiminnasta, kuten elintaso-, elämisen laatu- tai muu ulkoisia määreitä tarkasteleva tutkimus. Se ei myöskään tarkastele ihmisten pyrkimyksiä irrallaan heidän konkreettisesta tilanteestaan, niin kuin esimerkiksi persoonallisuuden psykologiassa on usein tapana. Tätä korostaa Ahposen ja Järvelän (1982, 9) määritelmä: "Tässä tutkimuksessa elämäntapa käsitetään ihmisten arkielämän prosessina

edellytyksineen ja pyrkimyksineen. Edellytyksillä tarkoitamme toiminnan objektiivisia puitteita ja pyrkimyksillä subjektiivisia toimintatavoitteita.

Kolmas elämäntapatutkimuksen keskeinen piirre on se, että ihmisiä ei tarkastella toisistaan erillisinä atomeina vaan yhteisöjen, ryhmien, luokkien jäsenenä. Heidän elämäntapansa ulkonaiset piirteet ovat usein yhteiset muiden samassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien kanssa ja merkittävältä osin myös heidän kokemuksilleen antamat merkitykset ammentuvat yhteisön kollektiivisesta tietoisuudesta.

Metodisesti elämäntapatutkimukselle on ollut leimallisesta laadullisten menetelmien, lähinnä erilaisten vapaamuotoisten haastattelujen käyttö. Tällaiset menetelmät luontuvatkin hyvin elämäntapa tutkimuksen pyrkimyksiin. Haluttaessa selvittää ihmisten subjektiivisia pyrkimyksiä ja kokemuksia on heidän omille käsite järjestelmilleen, tulkinnoilleen ja painotuksilleen annettava enemmän julkitulon väyliä kuin monivalintakysymysten ympyrät ja elämäntavan muotoutumiseen liittyviä prosesseja on tutkittava “ymmärtävämällä” otteella kuin tilastollisten selitysmallien laadinnalla.

2.1 Lyhyt katsaus elämäntapatutkimukseen

1970-luvun loppupuolella virisi suomalaisen sosiologian (ja psykologiankin) piirissä kiinnostus ihmisten elämäntavan tutkimiseen. Tuloksena on ollut joukko tutkimuksia, joiden kohteena ovat ihmisten elämäntapa ja sen muutokset palkkatyöläistymisen, kaupungistumisen ja työelämän muutosten pyörteissä.

Elämäntapatutkimus on tuottanut perustietoa siitä, miten nykypäivän suomalainen “tavallinen ihminen” (usein teollisuustyöläinen tai keskiluokkainen) elää ja kokee elämänsä. Koska tämä tieto on myös käsillä olevan tutkimuksen taustana, on syytä kerrata joitakin elämäntapatutkimuksen tuottamia tuloksia.

Antti Kasvio (1982) on kuvannut ns. “uuteen työväenluokkaan” kuuluvien “hyvinvoivien työläisten” elämäntapaa, pyrkien selvittämään niitä muutoksia, joita työväenluokkaisessa elämäntavassa on tapahtunut. Tutkimus kohdistui joukkoon miespuolisia metalli ja paperityöntekijöitä, joiden katsottiin edustavan suhteellisen hyvää tuloista ja hyvin koulutettua

teollisuustyöväestöä. Tutkimuksessa havaittiin muun muassa, että työntekijöiden asema työpaikalla oli muuttunut perinteisestä siten, että aikaisempi työnantajan rajaton mielivalta oli korvautunut tehtaan "sisäisellä valtiolla", eli työntekijöiden hallitsemisen tapa oli muuttunut despotiasta hegemoniaksi. Suurin osa tutkituista suhtautui työhönsä välineellisesti, toisin sanoen työ nähtiin ennen kaikkea toimeentulon edellytyksenä. Perhe oli elämäntavan keskipiste. Vapaa aikaa vietettiin enimmäkseen kodin ja perheen piirissä.

Elämäntapaa voidaan siis kutsua yksityistyneeksi ja perhekeskeiseksi. Kulutusta ei tutkimustulosten perusteella voinut pitää tutkittavien elämän tärkeänä sisältönä, vaikka heidän kulutusmahdollisuutensa olivat suhteellisen hyvät. Tutkittavien tietoisuus ja yhteiskunnalliset näkemykset olivat muotoutuneet paljolti joukkotiedotusvälineiden kautta, eivät niinkään työläisyhteisön sisällä. Tulokset eivät tukeneet käsitystä, että nämä uuden tyypin ammattityöntekijät olisivat asemaltaan, elämäntavaltaan tai samaistumiseltaan keskiluokkaistuneet, vaikka heidän elämäntavassaan olikin tapahtunut merkittäviä kaikkia elämänalueita koskettavia muutoksia.

Pirkko-Liisa Ahposen ja Marja Järvelän (1982) tutkimus koski pienen maaseutukaupungin ensimmäisen polven teollisuustyöntekijöiden elämäntavan muotoutumista siirryttäessä " maalta kaupunkiin, pientilalta tehtaaseen". Tutkimuksessa on elämäntapaa pyritty tarkastelemaan ennen kaikkea kokemuksellisesta näkökulmasta käsin. Ajallista ulottuvuutta tutkimukseen oli saatu siten, että haastatteluissa oli käsitelty tutkittavien koko elämänhistoriaa. Lisäksi haastatellut oli valittu edustamaan eri ikäpolvia.

Yksi tutkimuksen keskeisiä tuloksia oli, että maalaisen elämäntavan muuttuminen kaupunkilaiseksi ei ole kertakaikkinen tapahtuma, vaan "maalaisuus väistyy asteittain kaupunkilaisuuden tieltä ja menneisyys nykyisyyden tieltä". Koska tutkimuksen kohteena olleet ihmiset asuivat pienessä kaupungissa lähellä entisiä kotiseutujaan, oli maalaisen elämäntapaan sisältyviä elementtejä mahdollista säilyttää kaupunkilaisen elämäntyylin rinnalla. Maaseutukodista tuodut arvot, työetiikka, kulutustottumukset, ajankäytön tavat ja huvittelun muodot hallitsivat pitkään tehdastyöhön siirtyneen elämää. Elämän keskeinen piirre näytti olevan työn paljous, etenkin silloin kun työtä tehtiin urakalla, lapsenhoito järjestettiin tekemällä puolison kanssa eri vuoroja ja muun ohessa rakennettiin taloa hartiapankilla.

Matti Kortteisen (1982) tutkimuksessaan kuvaama elämäntavan murros on huomattavasti rajumpi ja ristiriitaisempi. Hänen tutkimuskohteenaan on lähiöasuminen ja siinä ilmenevät maalais- ja kaupunkilaiskulttuurien törmäysilmiöt. Kortteinen kuvaa sitä, miten lähiöön muuttajat pyrkivät

aluksi tuomaan maaseutukulttuurin yhteisöllisyyttä, tee-se-itse- -harrastuksia ja perinteistä sukupuolten välistä roolijakoa uuteen ympäristöön ja miten tämä epäonnistuu. Yhteisöt hajoavat luonnollisten yhteistoimintasuhteiden puuttuessa. Itse tekemisen mahdollisuudet osoittautuvat vähäisiksi eikä muitakaan harrastusmahdollisuuksia ole lähiössä tarjolla.

Perheen sisäinen rooliasetelma muuttuu, kun vaimo menee palkkatyöhön. Mies tuntee itsensä tarpeettomaksi eikä hänen patriarkaaliselle asemalleen ole enää perusteita. Kortteinen pitää lähtökohtanaan pohdintaa tutkimiansa ihmisten onnellisuudesta tai hyvinvoinnista. Hänen ongelmana on se, että ihmiset joidenkin perusteiden mukaan voivat lähiöissä pahoin, mutta toisaalta he itse kertovat kuitenkin viihtyvänsä ja olevansa jopa onnellisia. Haastattelujen perusteella selviää, että tyytyväisyydessä on kysymys osittain “suhteellisesta privaatiosta” eli siitä, että ihmiset hankkivat itselleen aiheen olla tyytyväisiä vertaamalla olosuhteitaan huonompiin mahdollisuuksiin. Sekä tyytyväisyys että pahoinvointi ovat todellisia. Vaikeuksia kyllä on, mutta erilaisin selviytymisstrategioin niistä kuitenkin useimmiten selvitään.

J. P. Roos (1987) on analysoinut elämäkertakirjoitusten valossa suomalaisen elämäntavan muutoksia jaotteleamalla kirjoittajia eri sukupolviin ja vertaamalla näitä keskenään. Hän erottaa elämäkerran kirjoittajissa neljä sukupolvea: sotien ja pulan sukupolvi (vuosisadan alussa syntyneet) on elänyt elämänsä varsinaisen aktiivivaiheen kansalais- talvi- ja jatkosodan välisenä aikana ja sen elämää on leimannut kova työnteko, puute ja turvattomuus. Sodanjälkeisen nousun ja jälleen rakennuksen sukupolvi (20-30-luvulla syntyneet) on nähnyt lapsuudessaan ja nuoruudessaan puutetta ja sotien kurjuutta, mutta on ollut näkemässä ja omalla kovalla työllään luomassa suurta taloudellista nousua. Suuren murroksen sukupolven (40-luvulla syntyneet) elämää on leimannut aineellisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin huomattava lisääntyminen sekä ennen kaikkea taloudellisen rakennemuutoksen myötä siirtyminen maataloudesta kaupunkiin teollisuuden palvelukseen. Neljäs sukupolvi on “lähiöiden ja koulutuksen sukupolvi”, joka on syntynyt lähinnä 1950-luvulla ja 1960-luvun alussa. Se on käynyt koulut ja tullut työelämään 1968 jälkeen ja sen asuinsijoja ovat olleet lähiöt ja lähiöiden kaltaiset kerrostaloalueet taajamissa. Koulutus on tälle sukupolvelle keskeinen tekijä. Noin puolet sukupolvesta suoritti ylioppilastutkinnon ja lopuillakin on ammatillisia opintoja keskikoulun jälkeen. Lisäksi yhteinen piirre on televisio ja musiikkikulttuuri, jonka ensimmäisen aallon edustaja Beatles oli. Tämä sukupolvi on lisääntyvässä määrin omaksunut yksilöllisen maailmankuvan. Koulutuksen runsaus ja erilaisuus on luonut heille yksilöllisen kompetenssin kunnioittamisen ja yksilöllisen elämäntavan hakemisen eetoksen. Heidän ei enää tarvinnut taistella paternalismin ja kylmän sodan ja totalitarismin linnakkeita vastaan, sillä

1960-luvun nuoriso oli jo käynyt tämän kapinan. He voivat keskittyä yksilöllisyyden vapauttamiseen. Tarkastellessaan elämäntavan muutosta sukupolvivertailujen avulla Roos havaitsee viisi olennaista muutosta. Fyysinen ja sosiaalinen turvallisuus on huomattavasti lisääntynyt. Työn merkitys on muuttunut keskeisestä elämänsisällöstä ja ylpeydenaiheesta marginaalisemmaksi asiaksi ja toisaalta koulutuksen ja uralle etsiytymisen merkitys on lisääntynyt. Ihmissuhteet ovat saaneet keskeisen merkityksen elämän sisältönä sekä ongelmien, että onnellisuuden lähteinä. Samalla ihmissuhteiden ongelmat kätkeytyvät yhä huolellisemmin vartioituun yksityisalueeseen, jota ympäröivät vaivalla rakennetut elämän kulissit.

Kaikissa esitellyissä tutkimuksissa piirtyy esiin joukko yhteisiä elämäntapaa ja sen muuttumista kuvaavia seikkoja. Keskeisiä ovat erilaiset siirtymä ja törmäysilmiöt maaseutu ja kaupunkikulttuurien välillä, koska tutkittavat ovat usein siirtyneet maalta kaupunkiin. Tämä muutos sisältää siirtymisen omalta tilalta palkkatyöhön, maataloustyöstä teollisuustyöhön, maaseutuyhteisön jäsenestä lähiöasukaksi. Työetiikka muuttuu, työtä ei enää nähdä yleisenä velvollisuutena, vaan palkan ansaitsemisen keinona. Perinteiset yhteisösiteet katkeavat ja perhe saa entistä keskeisemmän sijan elämän sisältönä. Samalla perheen sisälläkin tapahtuu hajoamista ja individualisoitumista. Vapaa- ajan toiminnoissa pyritään ylläpitämään maaseudulla opittuja itse toteutuksen muotoja ja ongelmia seuraa, kun kaupunkiympäristö ei tarjoa tähän mahdollisuuksia. Taloudellinen toimeentulo on ratkaisevasti helpottunut ja kulutusmahdollisuudet ovat lisääntyneet, joskin palkan eteen joudutaan tekemään entistä lujemmin töitä.

Tähänastisen elämäntapatutkimuksen tulokset ovat olleet keskenään melko samanlaisia ja eikä tämä ole tietenkään ihme, ovathan nämä kaikki syntyneet samoina vuosina ja koskeneet melko samanlaisia ihmisryhmiä. Myönteinen tulkinta tulosten samankaltaisuudesta on, että se kertoo tutkimusten olevan luotettavia, tutkijasta riippumattomia. Kielteisempi selitys yhdenmukaisuudelle on, että tutkijoiden kesken kiertävät yhteiset silmälasit, joiden lävitse elämäntapaa tarkastellaan. Samanlaisuutta selittää myös se, että kaikkien elämäntapatutkimusten kohdejoukko on melko samalla tavoin valikoitunut. Tutkittavat ovat olleet pääasiassa asunnon työpaikan ja elämäntavan suhteen vakiintuneita ja useimmiten teollisuudessa työskenteleviä ihmisiä. Näitä ihmisiä tutkimalla on varmasti saatu stabiilimpi kuva suomalaisten elämäntavasta, kuin jos tutkittaviksi olisi valittu marginaalisempia ja liikkuvammin eläviä ihmisryhmiä. Oma tutkimuskohteeni on juuri tällainen marginaalisempi ryhmä miehiä, joiden elämäntapa ei ole paikallisesti yhtä vakiintunutta ja stabiilia kuin edellisissä tutkimuksissa.

3. TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO

3.1 Tutkimuksen tavoitteet

Elämäntavan tutkiminen kiteytetään usein yksikertaiseen kysymykseen Miten ihmiset todella elävät? Tämä yksinkertainen kysymys on myös minun tutkimuksen lähtökohta. Elämäntapatutkimus kuuluu niihin laadullisen tutkimuksen alueisiin, joiden tarkoitus on ilmiöiden ja asioiden kuvailu. Tässä tutkimuksessa varsinaisen tutkimuskohteen muodostaa sosiaalinen pienryhmä, samassa yrityksessä ja ammatissa toimivien miesten joukko. Käytän tästä työyhteisöstä tutkimuksessa nimitystä “puolue“ tai “puolueen miehet“, koska se on vakiintunut miesten itsensä käyttämäksi nimitykseksi yrityksestä ja itsestään ja se kuvaa hyvin sitä yhtenäisyyttä, joka yrityksessä ja sen miehissä vallitsee.

Ryhmää pidetään sosiaalitutkimuksen perusyksikkönä. Ferrarotti (1981, 26) toteaa, että sosiaalisuuden todellinen perusyksikkö on primaariryhmä: ilmeisen monimutkainen järjestelmä, joka todellisuudessa muodostaa sosiologisen tutkimuksen yksinkertaisimman tutkimuskohteen. Ryhmä on arvoja ja niihin perustuvia käyttäytymismalleja valikoivasti välittävä elementti valtakulttuurin ja yksilön välillä. “Puolueen“ miehillä on ajallisesti yhtenäinen kulttuuritausta, minkä lisäksi he ovat olleet runsaasti kanssakäymisessä keskenään. Tämän perusteella heille on kehittynyt vuosien kuluessa yhteinen tapa hahmottaa sosiaalista todellisuutta ja antaa sille merkityksiä. Tätä yhteistä kulttuurillista jäsennyystapaa kutsutaan kollektiiviseksi subjektiviteetiksi (Alasuutari 1986, 83, 95). Pienin erillinen yksikkö, joka voi toimia kulttuurisen ymmärryksen perustana onkin juuri ryhmä (Willis 1984, 149).

Vaikka olen määrätyillä kriteereillä valikoinut miehet tutkimukseen, ei se tarkoita, että he olisivat toistensa kopioita, vaan ryhmän sisältä löytyy yksilöllisiä eroja laidasta laitaan. En kuitenkaan lähde tarkastelemaan mikä miehiä erottaa, vaan sitä mikä heille on yhteistä. Olen asettanut tutkimukselleni kaksi tavoitetta. Pyrin ensinnäkin kuvaamaan matkatöitä tekevän teknisen muurarin työtä, työympäristöä, työn henkistä ja fyysistä rasittavuutta ja sen hyviä ja huonoja puolia. Haluan näin valottaa yhden vähän tunnetun ammattiryhmän työtä ja heidän subjektiivisia kokemuksiaan siitä. Työn analysointi antaa myös mahdollisuuden arvioida heidän työtään muiden töiden joukossa, sen rasittavuutta ja rasittavuuden syitä.

Toinen tavoitteeni liittyy ammatin tuottamaan elämäntapaan. Yritän tutkimuksessa tavoittaa kuvausta ammattiryhmän keskivertomiehestä, koonnista ammattiryhmän elämäntavasta ja toiminnassa yleisimmin esiintyvistä, tavanomaisimmista piirteistä. Tutkimallani miesryhmällä elämäntavan muovaajana työ näyttelee hyvin keskeistä roolia. Työ on luonteeltaan sellaista, että se vaatii pitkiä poissa oloja kotiympäristöstä ja mahdollisen perheen parista. Perheen, ystävien, harrastusten ja kodin tilalle tulevat työkaverit, hotellit, vieraat kaupungit, maat ja ihmiset. Pyrkimyksenäni on tutkia puolueen miesten elämän kokonaisuuden eri puolia ottaen huomioon sekä objektiiviset, ulkoiset tekijät, että tutkittavien subjektiiviset kokemukset ja toiminta. Elämäntavan nähdään tällöin muovautuvan tiettyjen objektiivisten tekijöiden perustalta. Keskeisiä elämäntapaa muokkaavia tekijöitä ovat työ, (olosuhteet, työn luonne) toimeentulo, asuminen, koulutus, ja perheolot. Toisaalta elämäntapaa muokkaa ihmisten subjektiiviset kokemukset ja tavoitteenasettelu. Elämäntapa kehkeytyy ihmisten toiminnoissa, jotka ilmentyvät sekä elämän ulkoisissa tekijöissä, että subjektiivisissa kokemuksissa. Voisi sanoa, että ihminen "tekee" elämäänsä ja elämäntapaansa prosessissa, jossa hän muokkaa ympäristöään ja olosuhteitaan, samalla niiden rajoitusten ja mahdollisuuksien vaikutusten alaisena.

3.2 Tutkimusaineisto

Tutkimusmenetelmäni perustuvat kvalitatiivisiin tutkimusmenetelmiin, joilla tavallisimmin ymmärretään ei-tilastollisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimusmenetelminä ovat olleet osallistuva havainnointi ja haastattelu. Haastattelu oli itselleni oikeastaan ainoa mahdollinen tutkimusmenetelmä, koska halusin mahdollisimman luotettavan kuvan tutkittavasta ryhmästä ja siinä esiintyvistä ilmiöistä ja olen vakuuttunut ettei ryhmän miehet olisi suostuneet esimerkiksi itse kirjoittamaan omasta elämästään tai elämäntavastaan.

Toinen merkittävä syy menetelmän valintaan oli se, että käsittelen heille arkaluontoisiakin asioita kuten avioerot, sukupuolielämä, alkoholinkäyttö jne. Tällaisten teemojen käsitteleminen muuten, kuin haastatteluin on erittäin vaikeaa. Lisäksi tutkimusmenetelmän valintaan vaikuttivat kvalitatiiviselle aineistolle ominainen ilmaisullinen rikkaus, moninaisuus ja kompleksisuus sekä se, että kvalitatiivinen aineisto saattaa olla yhtä moniulotteista kuin elämä itse (Alasuutari 1993, 67).

“ Havainnointi muodostaa taas tavallaan tutkielman yleiset puitteet, sosiaalisen kontekstin, johon yksilötason haastattelut sijoittuvat“(Keinänen 1989, 13). Osallistuvaa havainnointia on suoritettu ensin vähemmän tieteellisesti, vuosia vain työtä tehden tutkittavien kanssa ja sitten tietoisesti kesinä 1999 ja 2000 työmailla, hotelleissa, yksityiskodeissa ja yhteisissä juhlissa, kuten pikkujouluissa sekä viisi viikkoa kestäneellä työkomennuksella Taiwanissa, jossa myös osa haastatteluista tehtiin.

Havainnoista ei ole tehty muistiinpanoja itse tapahtumapaikalla vaan jälkeensä, usein samana iltana esimerkiksi hotellihuoneessa. Havainnoinnista ei ollut tietoinen yksikään tutkimuksen kohderyhmän jäsenistä vielä kesällä 1999. Kesän havainnointi oli tavallaan myös esitutkimus. Sen perusteella valittiin ne henkilöt, jotka haluttiin mukaan henkilökohtaiseen haastatteluun. Kriteereinä valitessa haastateltavia oli mm. vähintään kymmenen vuoden ajan alalla toimiminen, pääasiallisen toimeentulon saaminen ammatista, kuuluminen yrityksen ydintyövoimaan, kokemukset ulkomaan komennuksista ja "nokkamiehenä" tai työmaa päällikkönä toimiminen. Haastattelujen jälkeen haastatellut henkilöt sekä koko yrityksen työntekijät tiesivät haastattelijan aikomuksista kiinnittämättä tilanteeseen suurtakaan huomiota. Havainnointi on ollut siis sekä reaktiivista että ei-reaktiivista (Hirsijärvi & Hurme 1982, 17).

Tutkimusaineisto koostuu 10 samassa yrityksessä työskentelevän matkatöitä tekevien miesten haastatteluista. Haastatteluista 5 tehtiin työkomennuksen aikana Taiwanissa tammikuussa 1999, hotellihuoneessa työpäivän jälkeen ja loput 5 haastattelua helmikuussa haastateltavien kotona. Ne kestivät yhdestä neljään tuntiin, tavanomaisimmaksi haastattelun kestoksi tuli puolestatoista kahteen tuntiin. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanatarkasti. Pyrin käyttämään tekstissä mahdollisimman paljon suoria lainauksia haastatteluista, jotta käsiteltävät asiat tulevat esiin sellaisena kuin he itse ovat ne ilmaisseet.

Tutkimukseen osallistuneet miehet olivat iältään 36 ja 55 vuoden väliltä. Suurin osa oli haastatteluista, eli kahdeksan, oli syntynyt vuosien 1958-64 välisenä aikana ja olivat haastattelu hetkellä 36- 42 vuotiaita. Kaksi vanhinta taas kuuluvat suuriin ikäluokkiin ja kuuluvat näin ollen myös eri sukupolveen. Heitä ei haluttu jättää pois tutkimuksesta yksinomaan ikänsä puolesta, koska heidän kokemuksensa tuovat laajempaa perspektiiviä ammattiin ja he ovat toimineet esikuvina nuoremmille haastatelluille. Haastateltujen miesten keski-ikä oli 40 ja puoli vuotta.

Samanikäisellä ryhmällä on samantyyppiset elämäkokemukset siinä mielessä, että he ovat kokeneet yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset suurin piirtein samanikäisinä (Roos 1986, 49). Nämä miehet kuuluvat Roosin sukupolvi jaottelun mukaan lähiöiden ja koulutuksen sukupolveen. Kvalitatiivisiin aineistoihin nojautuvissa tutkimusraporteissa on silmiinpistävä piirre tutkijan "mykkyys": hänen osuutensa aineiston muodostumisessa ei juuri näy. Tutkija on kuitenkin yksi keskeinen tuotantoehto: hänen olemisensä ja kysymisensä vaikuttavat huomattavan paljon siihen, mistä puhutaan, miten ja mistä tietoa ei kerry. Oma vaikutukseni aineistoon on kiistaton ja itsestään selvä. Joku toinen olisi koonnut samojen miesten kanssa erilaisen aineiston.

3.3. Aineiston keruuprosessi

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on aineistolla keskeinen merkitys. Sen pohjalta muodostetaan teoreettisia yleistyksiä ja teoriamuodostuksen tulee olla osa aineistonkeruuprosessia (Roos 1987, 29). Analyysivaiheessa omakohtainen tuntuma aineistoon mahdollistaa sen monipuolisemman käytön: tutkija pystyy sijoittamaan tekstin kontekstiin, jossa se on tuotettu: hän voi palauttaa mieleensä tilanteen ulkoiset puitteet, tunnelman ja mahdollisesti myös non-verbaalin vuorovaikutuksen.

Aineiston keruu ajoittui noin puolentoista vuoden ajalle. Havaintoja tein lähinnä kesinä 1999 ja 2000 yhteensä noin kuuden kuukauden ajalta. Lisäksi suoritin havainnointia myös yrityksen koulutustilaisuuksissa, syysjuhlissa, pikkujouluissa ja epävirallisissa harjannostajaisissa. Muistiinpanot havainnoista kirjasin yleensä illalla hotellihuoneessa. Muistiinpanot ovat päiväkirjan omaisia, joissa muistelen päivän tapahtumia, keskusteluja ja havaintoja.

Haastattelin luonnollisesti kaikki miehet itse. Haastattelut olivat luonteeltaan teemahaastatteluja, tosin kahta haastattelua voisi kutsua jopa syvähaastatteluksi, koska niiden vapautunut tunnelma ja syvyys olivat sellaiset, jollaiseen päästään vain hyvien ystävien kesken. Vain yhden haastattelun katson epäonnistuneen, koska en jostain syystä saanut haastateltavaa puhumaan haastattelutilanteessa vapautuneesti, vaikka ilman nauhuria olemme keskustelleet hyvinkin avoimesti. Teemahaastattelu antaa runsaasti tilaa haastateltavan omille elämänjäsennyksille. Kysymyksiä ei ole sidottu ennalta määrättyihin teoreettisiin kategorioihin, vaan haastattelu voi saada vapaasti aihepiiristä toiseen liikkuvan dialogin muodon. Teemahaastattelun avulla on mahdollista antaa vähän kuullulle ryhmälle puheenvuoro.

Koen myös, että tässä tutkimuksessa tulee ajankohtaiseksi toisten puolesta puhumisen tai kirjoittamisen oikeutus. Siitä syystä että he ovat ystäviäni ja työkavereitani ja tunnen velvollisuudekseni pyrkiä käsittelemään aineistoa mahdollisimman totuuden mukaisesti. Tätä oikeutusta pohtii myös Norman Denzin (1989), jonka mukaan elämän jakaminen yhdessä tutkimuskohteiden kanssa, heidän todellisuutensa tavoittaminen ja ymmärtäminen niin, että tutkija pystyy välittämään tämän ymmärryksen myös tutkimuskohteille, antaa tutkijalle oikeutuksen kirjoittaa ihmisten elämästä.

3.4 Vuorovaikutus ja ymmärtäminen

Lähtökohtani ymmärtää haastateltavia oli mielestäni hyvin hedelmällinen, tunsinhan heidät pitkältä ajalta jo ennen haastatteluja. Mutta huomasin, että sillä oli myös haittapuolensa. Kuunnellessani myöhemmin nauhoituksia, jäi pari kertaa joitakin selventäviä ja syventäviä kysymyksiä esittämättä, koska oletin tietäväni mitä haastattelija vastaa ja joskus kävi niin, että haastateltava vastasikin toisin kuin olisi ehkä edeltä käsin olettanut.

Jorma Sipilä (1989, 101) on sosiaalityöstä kirjoittaessaan analysoinut “toisen ihmisen ymmärtämisen edellytyksiä” ja määritellyt sen mahdollistumiselle kolme vähimmäisehtoa: yhteinen kohtaaminen ajassa ja tilassa, yhteiset kokemukset ja yhteinen kieli. Omassa tutkimuksessani toteutui mielestäni kaikki ehdot. Osan haastatteluista suoritin haastateltavien kotona eli heidän yksityisessä tilassaan. Koti on niin vahva elementti, että on kyse paljon enemmän kuin pelkästään fyysisestä tilasta. Olin vierailut lähes kaikkien haastateltavien kotona aiemminkin ja usein myös yöpynyt siellä heidän vieraanaan, myös haastattelujen tekemisen yhteydessä yöpymispaikkoina olivat haastateltujen kodit. Kaikissa tilanteissa minulle tarjottiin kahvia, tehtiin lämpimiä voileipiä tai laitoimme ruokaa yhdessä. Tunnelma ennen haastatteluja ja niiden aikana oli rento ja kiireetön.

Osan haastatteluista taas tein Taiwanissa työreissun aikana jolloin elimme samaa elämäntilannetta niin ajallisesti kuin paikallisesti. Jaoin yhteiset kokemukset niin työssä kuin sen ulkopuolella. Hotellihuoneessa tehdyt haastattelut pyrin saamaan mahdollisimman luonteviksi siten, että useimmiten tarjosin oluen tai pari, jolloin tunnelma vapautui huomattavasti. Juovuksiin asti kukaan ei oluitani kuluttanut haastattelun aikana, haastattelujen jälkeen kylläkin. Lähes jokaisen miehen kanssa keskustelut jatkuivat ilman nauhuria yömyöhään ja joskus “unohdin” nauhurin päälle.

Kaikissa haastatteluissa aloitin yleensä helpoilla kysymyksillä taustoista, koulutuksesta jne. ja henkilökohtaisemmat teemat olin jättänyt myöhemmäksi, siksi että oletin heidän jännittävän nauhuria. Pelko jännittämisestä oli kuitenkin yllätyksekseni aiheeton ja aikaisemmin mainitsemaani yhtä epäonnistunutta haastattelua lukuun ottamatta, haastattelut olivat mielestäni rentoja ja onnistuneita. Tämän tutkielman kirjoittajan käsitys on, että havainnointi ja epämuodollinen haastattelutilanne ovat ainoita tapoja saada tietoa tämäntyyppisen ryhmän käyttäytymisestä ja elämäntavasta. Tällaiseen ryhmään tutustuminen vaatii ryhmään sisältä päin hyväksytyksi tulemista, jolloin vasta voidaan osallistua heidän elämäntapansa seuraamiseen ryhmän tasavertaisena jäsenenä. Edellytyksinä ryhmässä hyväksytyksi tulemiseen ovat ennen kaikkea tasavertainen arvostus toisen ammatillista osaamista kohtaan, “oikea huumorintaju”, pitkäaikainen mukanaolo ja hyväksyvän

tasaveroinen suhtautuminen ryhmän jäseniin ja heidän elämäntapaansa. Haastateltavat kommentoivat haastattelujen lopussa itse haastattelutilannetta seuraavasti.

ehkä se... rupesin tuossa miettii, että semmoisia asioita tulee, ett mitä ei oo tullut aikaisemmin itelle edes mieleen, ett näitä kysymyksiä ei oo koskaan miettinyt, sitä on vaan mennyt ja päästänyt, mut ihan hyvä juttu se oli, ett tää herätti silleen juttuja omassakin päässä, ett niitä vois miettii (M39).

.. ihan positiivistahan se on, että kysellään asioista ja saa ilmaista mielipiteensä. Haastattelu oli hyvä, että tässä puhuttiin monesta asiasta ja ei tää epämiellyttävä kokemus minun puolesta ollut (M40).

Kokemuksena tää oli sillälaila ihan, että tässä oli jopa hyvä, että pysty kertoo ja puhuu ja avautuakin niin kuin silleen, ettei ihan kaikille viitsis puhuu niin kuin sulle, sanotaan näin. Ihan mielelläni määhän tähän osallistuin (M55).

4. PUOLUE

Vaikka tutkimus kohdistuukin komennusmiesten elämäntapaan katson tarpeelliseksi käsitellä, joskin pintapuolisesti, yritystä jonka palveluksessa he ovat. Syynä tähän esittelyyn on luonnollisesti se, että yhteiskunnan historiallisen kehityksen myötä syntyneet taloudelliset ja kulttuuriset rakenteet vaikuttavat suoraan ihmisten elämään ja synnyttävät erilaisia elämäntapoja. Yritys, jossa miehet harjoittavat ammattiaan, toimii eräänlaisena välittäjänä yhteiskunnan ja yksilön välillä ja sen toimintatavoilla on suuri vaikutus myös elämäntavan jatkumiseen. Toinen syy on se, että ammatti on melko harvinainen ja sen harjoittajien määrä on suomessa pieni. Riitta Riala (1993) on tutkinut Teknisten muurareiden työoloja ja terveyttä ja hänen tutkimuksessaan kerätyn aineiston mukaan alalla toimivia yrityksiä oli silloin seitsemän ja suomessa toimi tuolloin 191 henkilöä teknisen muurauksen tehtävissä, joista 116 sai ammatista pääasiallisen toimeentulonsa.

Tutkimieni miesten virallinen ammattinimike on siis tekninen muurari. Ammattia voidaan pitää hyvin vanhana ja sen juuret ulottuvat suomessa teollistumisen alkuaikoihin, vaikka todellinen ammatissa toimivien muurareiden kasvukausi ajoittuu sotien jälkeiseen aikaan. Suomessa alettiin 1970-luvulla kehittää teknisesti kehittyneempää polttotekniikkaa, jota oli aiemmin sovellettu öljynjalostuksen prosesseissa. Kehitystyötä vauhdittivat osaltaan öljykriisit, joiden seurauksena kotimaisten polttoaineiden, etenkin turpeen, käyttöä pyrittiin julkisen vallan tukitoimin lisäämään.

Kotimaisen kysynnän vuoksi suomalainen lämpövoimala rakentaminen nousi 1980-luvulla suomalaisen energiateknologian menestystuotteiksi myös kansainvälisellä markkinoilla.(Hernesniemi, H & Viitamo, E. 1999.) Koko 1980-luvun kestänyt vahva talouskasvu johti siihen, että rakennettiin runsaasti uutta voimalaitoskapasiteettia. 1990-luvulle tultaessa talouden syvä lama taas johti alalla investointien supistumiseen, mutta vuosikymmenen loppua kohti niiden määrä on taas voimakkaassa kasvussa.(Hieta, P. 1998).

Yritys jossa tutkimani miehet työskentelevät, toimii siis laajassa mielessä osana Suomen energiataloutta eli suurten energia yhtiöiden alihankkijana, kuitenkin itse ammatin ja siihen liittyvien työtehtävien voidaan katsoa kuuluvan rakennusmuurauksen erikoisaloihin. Rakennusmuurauksen erikoisala tarkoittaa sitä, että työ on sisällöltään samankaltaista kuin perinteinen talo- tai takkamuuraus, mutta työkohteet ja käsiteltävät materiaalit ovat huomattavasti vaativampia, koska kohteena ovat teollisuuden suuret polttotekniikkaan perustuvat lämpövoimalat.

Yritys jossa haastatteleman miehet työskentelevät on tulenkestäviin muurauksiin erikoistunut yksityinen yritys. Yritys toimi ensin pienimuotoisena toiminimellä useita vuosia, kunnes yritysmuoto vaihdettiin ja toiminta laajeni. Nykymuotoisena yritys on toiminut vuodesta 1984 ja vuotuinen liikevaihto liikkuu suhdanteista riippuen 15-20 miljoonan markan haarukassa. Henkilöstöä yrityksessä on yhteensä noin 30 henkilöä, josta johdon, taloushallinnon, suunnittelun sekä varaston tehtävissä toimii 6 henkilöä ja loput tuotantotehtävissä. Kaikki haastatteleman miehet toimivat pääasiallisesti tuotantotehtävissä ja ovat ammattinimikkeeltään muurareita. Haastatelluista kaikki ovat ainakin väliaikaisesti toimineet myös työnjohtajina tai työmaiden "nokkamiehinä". Työnjohtajan tai "nokkamiehen" nimike on kuitenkin siinä mielessä harhaanjohtava, että myös he osallistuvat useimmiten samoihin työtehtäviin kuin muurarit. Kansainvälinen toiminta alkoi Puolueen historiassa eteenkin -80 luvun jälkipuoliskolla, jolloin Puolue suomalaisten suuryritysten mukana ja niiden alihankkijana laajensi markkinoitaan koko maailmaa kattavaksi. Näin miesten työtehtävät saivat uusia ulottuvuuksia, ja ammatti vei myös tutkimani miehet ulkomaille. Ulkomaan komennuksia voidaan pitää teknisten muurareiden ammatin ja urakehityksen eräänlaisena huippuna siinä mielessä, että näillä ulkomaankomennuksilla he lähenevät työtehtäviltään enemmän projektipäälliköitä, vaikka heitä kutsutaankin "asennusvalvojiksi".

Yrityksen henkilöstöön voidaan katsoa kuuluvan myös kymmeniä eräänlaiseen "reserviin" kuuluvia henkilöitä, jotka ovat yrityksen palkkalistoilla kiireisempinä aikoina kuten kesällä. Tähän ryhmään kuuluu opiskelijoita, sukulaisia, tuttuja, talomuurareita jne. suurin osa apumiehistä kuuluu tähän

ryhmään. Karkeasti ryhmitellen henkilöstö koostuu toimitusjohtajasta ja "konttorin" väestä sekä "kentällä" toimivista työnjohtajista / muurareista ja apumiehistä.

Toimintatavaltaan yritystä voidaan verrata Atkinsonin (1987). hahmottelemaan "joustavan yrityksen" malliin, johon liittyy patriarkaalinen johtamistapa. Atkinsonin mallissa joustavuudella on kaksi perusulottuvuutta, ns. "toiminnallinen joustavuus ja määrällinen joustavuus". "Toiminnallisella joustavuuden" piiriin lukeutuvat sellaiset uudet tuotantomallit, joissa työtehtäviä on laajennettu, henkilöstö on monitaitoista, itseohjautuvat tiimit jne. "Määrällinen joustavuus" taas tarkoittaa käytännössä, joustavia työaikoja, henkilömäärien sopeuttamista kysynnässä tapahtuviin vaihteluihin, toimintojen siirtämistä ulkoisten alihankkijoiden suoritettavaksi jne.

Tutkimani miehet ovat molempien joustavuuden muotojen vaikutuksen piirissä. Toiminnallisesti he osallistuvat työkohteiden erilaisuudesta johtuen, niin suunnitteluun, tuotantoon kuin valvontaan. Jokaista työkohdetta tai työmaata, kuten he itse sanovat, varten kasataan erittäin itseohjautuva työryhmä, jota työnjohtaja tai "nokkamies" johtaa. Ryhmän jäsenet ovat erittäin monitaitoisia ja hallitsevat kaikki erilaiset työtehtävät mitä alalla vaaditaan Työtehtävistä ja ryhmien toiminnasta kerron lisää myöhemmin tässä tutkimuksessa.

Määrälliset joustavuuden muodot näkyvät ydinhenkilöstön työssä lähinnä ylitöinä ja joskus viikonlopputöinä, sekä hiljaisten aikojen lomautuksina. Alalla "normaali työpäivän" pituus on 10-12 tuntia, sitä vähemmän on lyhyt päivä ja ylimenevä osuus vasta "ylitöitä". Tosin ylitöiden osuus on jatkuvasti pienentynyt, sekä tilaajien, että yrityksen omissa urakoissa, joissa pyritään kovenevan kilpailun takia kustannussäästöihin.

Perifeerisemmän henkilöstön eli "reservin" käyttö on puhtaimmillaan määrällisen joustavuuden käyttöä, koska he työskentelevät vain kiireisempinä kuukausina vuodesta. Suurimmat kiireet ajoittuvat kesään, jolloin tehtaissa on kesäseisokit. Alihankkijoita käytetään esimerkiksi erilaisten muottien ja metallisten osien valmistuksessa ja ne toimitetaan työmaille valmiina, jolloin muurareiden tehtäväksi jää vain asentaa ne paikoilleen. Yrityksessä henkilöstön ammattitaito on erittäin korkea, vaikka varsinaista koulutusta alan töihin ei ole ja jokainen yrityksessä työskentelevä muurari on ns. "itse oppinut" ammattitaitonsa, ovat he kuitenkin oman alansa huippuosaajia, joiden määrä on Suomessa hyvin pieni.

Yritys on todellinen perhe-yritys siinä mielessä että yrityksen perustaneen toimitusjohtajan 3 veljeä ja tytär, sekä uusien avioliittojen tuomat "otto-poijat" toimivat aktiivisesti yrityksessä ja sen eri tehtävissä. Tosin yrityksen päätösvalta keskittyy toimitusjohtajalle. Tästä työntekijät ovat hyvin tietoisia ja ajoittain jopa huolissaankin.

Jos ajatellaan, että yhden miehen ympärillä pyöritään koko ajan, niin ei se oo millään tapaa sillai hyvä, että jos vaikka jotain sattuisi vaikka tälle johtajalle, niin se ois koko firma katollaan, ehkä johtajallakin on se, että se kun on itte luonut tän yrityksen, niin se pitää langat omissa käsissä (M40).

Yritys rakentuikin alun perin sukulaissuhteiden ja entisten työkavereiden varaan, jotka toimitusjohtaja sai mukaansa kilpailevasta yrityksestä, jossa hän toimi vuosikymmeniä työnjohtajana. Yleisesti ottaen työvoiman rekrytointi yritykseen on aina tapahtunut epävirallisten sosiaalisten verkostojen kautta. Työvoima hankitaan sukulaissuhteiden, henkilökohtaisten suhteiden tai henkilökunnan suositusten pohjalta. Tällaisella verkostojen kautta hankitulla henkilöstöllä on toiminnallisesti suuri vaikutus yritykseen. Toimitusjohtajalla on yleensä voimakas henkilökohtainen suhde kaikkiin työntekijöihinsä ja hän tuntee heidät vuosien takaa. Toimitusjohtajalla on hyvin samantyylinen "isällinen" ote työntekijöihinsä, kuin entisajan patruunoilla. Hän pyrkii auttamaan työntekijöitään kaikissa mahdollisissa elämäntilanteissa. Useimmiten auttaminen on taloudellista ja tyypillinen tapa on, että aina tarvittaessa henkilökunta saa suuriakin summia "kottia" tai lainoja yritykseltä.

...kyllä mä oon saanut mielestäni hyvän kohtelun ja mua on autettu hirveesti firman puolesta ja jos mulle on tullut ongelmia... taloudellista tai mitä vaan... niin aina on apua saanut. Kyllä jos mulle tulee joku ongelma tai asia mitä mun pitää puhua, niin kyllä mä soitan johtajalle, että nyt ois tämmöinen tilanne, että pieni "audienssi" oisko mitään... ja sitten sovitaan aika ja sitten jos on joku ongelma, joka voidaan ratkaista, niin se ratkaistaan siltä istumalta sitten...(M 55).

... kaikissa asioissa mitä mä tiedän muistakin kuin itseni... niin, että tulee jotain vaikeuksia, taloudellisia vaikeuksia tai jotain muita vaikeuksia, niin tukee on saanut... jos hakee lainaa tai jotain, niin aina on saanut... taikka sitten jotain muuta tukee, niin aina on saanut.... (M39).

Auttaminen ulottuu lisäksi monenlaisiin käytännön asioihin, kuten työkalujen lainaamiseen yritykseltä, muuttoapua, tuki henkilökohtaisiin ongelmiin(avioerot, terveys yms.) ja lisäksi vapaa-ajalla esim. ravintolassa tavatessa, johtaja tarjoaa aina koko illan tai usein hän myös soittaa ja pyytää viettämään iltaa kanssaan. Työasioissa työntekijät saavat hyvin suuren liikkumavapauden toteuttaa työtehtävät haluamallaan tavalla ja heidän ammattitaitoonsa luotetaan erittäin paljon, Mikäli asiakkaiden kanssa tulee ristiriitoja tai ongelmia toimitusjohtaja tukee työntekijöitään ja heidän ratkaisujaan asiakkaille. Vastapainoksi taas vaaditaan lojaalisuutta, joustavuutta, sitoutumista, ahkeruutta ja myös joskus alistumista työntekijöille epämiellyttäviinkin ratkaisuihin

yrittäjien asioissa. Johtajalla on hyvin voimakas auktoriteetti-asema ja hän omaa myös Max Weberin (1989, 241-245) mainitsemaa karismaattisen johtajan piirteitä. Haastatteluista käy hyvin selkeästi ilmi, että henkilökunta arvostaa, kunnioittaa, sekä luottaa toimitusjohtajaan erittäin paljon.

...kyllä mä arvostan suurta päällikköä sekä ihmisenä että johtajana...(M42).

... siinä on nähtävissä se vanha patruuna henki hyvin pitkälti, mutta näköjään se toimii...(M40).

Käytännössä johtaminen tapahtuu useimmiten puhelimen välityksellä ja saattaa mennä viikkoja, jopa kuukausia, ettei työntekijät kohtaa johtajaa henkilökohtaisesti lainkaan. Useimmiten ennen työmaahan alkua, vain vastuussa oleva työnjohtaja käy "konttorilla" hakemassa piirustukset ja neuvottelemassa mahdollisista ongelmista ja käytännön järjestelyistä. Kaikki muu yhteydenpito hoidetaan useimmiten puhelimitse tai työryhmät tekevät itsenäisesti tai yhdessä asiakkaiden kanssa päätökset työmaakohtaisesti.

Johtajalla ja suurimmalla osalla yrityksen ydintyövoimaan kuuluvilla työntekijöillä on lestadiolainen kotitausta ja sillä on vaikutus yrityksen johtamis- ja toimintakulttuuriin. Ketään yrityksen työntekijöistä ei kuitenkaan voida luokitella "uskovaiseksi", pikemminkin päinvastoin, he elävät hyvinkin ei-kristillistä elämää tai ovat eronneet kirkosta. Katson kuitenkin että taustalla on suuri vaikutus nimenomaan yrityksen ilmapiiriin, joka muistuttaa hyvin paljon uskonnollista yhteisöä kiinteydeltään ja toimintavoiltaan. Suurimpana erona on se, että toiminta keskittyy taloudellisten rationaliteettien ympäröimään yritykseen ja työyhteisöä voisi luonnehtia kuten Weber (1989, 114) puhuessaan protestanttisten ja askeettisten lahkojen tavasta muodostaa elämäntapayhteisöjä, jotka asettuvat yksilöille merkitykseltään ylemmäksi kuin esimerkiksi sukuun perustuvat yhteisöt.

5. ”PUOLUEEN MIEHET”

5.1 Lapsuuden kokemukset ja olosuhteet

Tähän lukuun on koottu tietoja tutkittavien elämäntavan taustasta ja olosuhteista. Sosiaalinen tausta luonnehtii tutkittavien nuoruuden sosialisatioympäristöä ja muodostaa perustan, johon he vertaavat nykyistä tilannettaan. Nykyinen yhteiskunnallinen asema, taloudellinen tilanne, asunto ja perheolot puolestaan muodostavat ne edellytykset ja mahdollisuudet, joiden puitteissa nykyistä elämäntapaa toteutetaan ja ovat myös itsessään elämäntavan tulosta.

Haastateltujen kotitauostoista löytyy paljon yhteisiä piirteitä joilla on ollut merkitystä heidän elämän kulkuunsa ja jopa ammatin valintaan. Puolet haastatelluista on syntynyt Tampereella, kolme Itä-suomen kaupungeissa ja kaksi Pohjanmaalla maaseudulla. Yhtä lukuun ottamatta kaikki haastateltavat asuivat lapsuutensa omakotitaloissa. Lähes kaikkien haastateltujen isät kuuluivat ammattitaitoiseen työväestöön ja äidit ovat toimineet kotiäiteinä tai työväen ammateissa. Kahden haastatellun vanhemmat ovat maanviljelijöitä, joita ei voi rinnastaa suoraan työväestöön, vaan ammatti kietoutuu elämäntavan kanssa yhteen. Haastateltavien perheet ovat olleet lapsilukumäärältään erittäin suuria ja niitä voi kuvailla suurperheiksi. Kuudella haastateltavista oli enemmän kuin viisi sisarusta, kahdella neljä sisarusta ja vain kahdella voidaan sanoa olleen nykyaikainen ydinperhe, jossa on enintään kolme lasta. Osan lapsien suuresta määrästä selittää perheiden voimakas uskonnollisuus (lestadiolaisuus), mikä on vaikuttanut myös kodin kasvatus ilmapiiriin. Moni kuvaileekin lapsuuden ajan taloudellisia olosuhteitaan varsin niukaksi, mikä on luonnollista kun ajatellaan kuusikymmentä luvun elintasoja suurperheissä. Eräs yhdeksänlapsisen lestadiolaisperheen nuori kuvailee perheen toimeentuloa seuraavasti:

En mää sitä silloin tajunnut, että tiukkaa oli, kun mää olin niin pieni, mutta meillä oli niin sairaan tiukkaa, ettei maitoakaan ollut juotavaksi, vaan maitoon sekoitettiin vettä jos halusi juoda sitä ruuan kanssa. Leivän päälle ei ollut voita, vaan käytettiin paistinrasvaa, sitten kun väkee lähti maailmalle, niin meilläkin rupesi ole voita ja vähän leikkeleitäkin, mutta kyllä mää muistan semmoisen ajan, että tosiaan paistinrasvaa laitettiin sunnuntaina leivän päälle. Mutta ei se mua haitannut kun mää olin niin pieni, mää vaan menin, kato nälkä lähti ja eikun menoksi vaan. Sitten kun vähän vanhemmaksi tulin, niin jääkaapissa oli kaksi maitopurkkia ja toisessa pieni merkki, että kotiväki tiesi, että siinä on vettä puolet ja toisessa ei ollut vettä ja sitä sai käyttää, jos joi esimerkiksi hopeateetä tai kahvin sekaan. Silloin se alko menee vähän siihen, ettei kehdannut sanoa kavereille (M 39).

Toinen seitsemän lapsisesta perheestä oleva taas näin:

tiukkaa oli, kyllähän sen jokainen käsittää, että vielä siihen aikaan, kun oli paljon lapsia ja vielä asuntovelkaa aika paljon, niin tiukkaahan se tietysti oli, ettei siinä paljon harrasteltu mitään, niin kuin nykyajan kakarat (M 40).

Haastateltujen miesten lapsuudenkodit ovat kuitenkin olleet ehyitä siinä mielessä, ettei niitä ole leimannut yleisesti tunnetut ongelmat, kuten alkoholismi, avioerot tai työttömyys. Erityisesti lapsuuden olosuhteista nousee esiin voimakas kuri ja ruumiillinen kuritus, lähinnä isien puolelta sekä selkeät periaatteet. Kovaa kuria he kuvailevat itse näin;

Oli, isällä oli kovat periaatteet, se oli sellainen äkkipikainen niin kuin minäkin, mutta se ei kurittanut ikinä ennen kuin se otti asiasta selvää, että se on todella näin ja sitten kyllä tuli roipakkaa ja semmoinen kiivasluontoinen se oli (M 55).

Oli.. kovastikin.. semmoinen asia kun absolutismi (naurua) sitä tota .. se oli kauhee mörkö kun rupesi tällöiset asia kun tupakin poltto ja kaljan juonnin opettelu ja tietenkin samaan aikaan tää tytöissä juokseminen kiinnostaa ... enemmän se oli sitä, että tee näin ja näin ja jos et tee, niin saat piiskaa ja kyllä sitä tulikin....(M37).

Uskonnollisuus näkyi osan perheiden arki elämässä myös merkittävänä kodin ilmapiiriin vaikuttavana tekijänä. Lestadiolaisten tiukka kielteinen suhtautuminen alkoholiin, televisioon, kortinpelaamiseen sekä seuroissa käyminen kuuluivat olennaisena osana näiden miesten lapsuuteen. Kukaan uskonnollisessa ilmapiirissä kasvaneista ei kuitenkaan katso sillä olleen negatiivisia vaikutuksia omaan elämäänsä, vaikka erilaiset rajoitukset ja kasvatuseriaatteet poikkesivatkin perinteisistä perheistä.

Uskovainen perhe ja isä oli sellainen, että sillä oli niin tiukat periaatteet kaikesta siis kun olla ja saattaa . Isä oli semmoinen että se oli sitä tiukkapipo juttua ja se oli vielä saarnamies siinä.... kerrankin yks veljistä sai koulussa pikkujoulu lahjaksi mustan Pekan kortit, niin se tuli kotia ja kertoi, että sain mustan Pekan kortit vielä semmoiselta tytöltä, mistä mää vähän tykkään, niin isä sano, että näytäs tänne niitä vähän ja heitti ne uunin pesään saman tien, että täällä ei korttien kans pelata (M 39).

Viinan juonti oli tietysti kiellettyä ja televisio ei ollut ja radioo ei ollut, mutta se ei mua sillalailta haitannut, taikka ehkä se näky tai ei, mutta en mää ois vielä silloin esimerkiksi viinaa juonut, kun olin niin nuori ja telkkaria mää kattelin kavereilla ja sitten kun mulla ikää karttu ja ei enää ollut pakko lähteä vanhempien mukaan seuroihin, niin sitten mää en enää mennyt, että oikeastaan mää en sitä kokenut mitenkään ahdistavaksi, koska mää olin sellainen luonteeltani, että mää tein mitä mää tykkäsin. Mää jätin pienestä pitäen koulut rempalleen, vaikka ne kuinka ahdisti niin mää tein mitä mää tykkäsin. Ei se mua ahdistanut silloin, eikä jälkikäteenkään oo

ahdistanut, kun näkee jotain muita, että lapsuudesta heijastuu aika paljon ahdistusta nykypäivään (M40).

uskonto oli aika tiukkaa, että pikkupoikana mitä mä muistan, että jos ett sää mennyt niihin bileisiin, niin hyvä ettei selkään tullut... joskus tulikin...(M42).

Kysyttäessä lapsuuden olosuhteiden vaikutusta nykypäivään nousee selvästi esiin, että suurilapsisissa perheissä eläneet kokevat oppineensa tekemään kodin piiriin kuuluvia töitä, kuten tiskaaminen, lumityöt, halonhakkuut jne. jo pienestä pitäen, eteenkin maanviljelyksen parissa kasvaneet osallistuivat talontöihin ja rahan ansaitsemiseen jo nuorella iällä.

13-vuotiaasta lähtien, niin traktorin kanssa pitkin naapurikyliä mylly perässä ja jauhettiin ihmisten viljoja, jelpin isoja veljiä ja isää siinä hommassa ja välillä olin itsenäisestikin ja sitten maalaistalossa riitti kesä aikaan hommia, ettei siinä sitten muihin harrastuksiin sitten joutanut (M42).

Elämän ja ammatinvalinnan kannalta kuitenkin merkittävämmäksi nousee kurin, uskonnon ja muiden rajoitusten aiheuttama kiire päästä määräämään itse elämästään. Kaikki haastatteluihin osallistuneet miehet olivat lähteneet kotoa hyvin nuorina, suurin osa jo ennen armeijaa tai heti sen jälkeen.

No en mä tiedä.. ehkä semmoinen asia on, että kun koitettiin pitää vähän niin kuin muka kovassa kurissa, siis niin kuin rajoittaan tätä tämmöistä viinanjuonnin opettelua ja sitä aikaa, niin siitä tuli ehkä semmoinen, että vittu kyllähän mä lähdän omille teilleni heti kun aika on sopiva ja sitten tuli jostain syystä tai oikeastaan velipojan perässä lähettyä näihin hommiin (M39).

Se, että jonnekin muualle kuin sinne, niin kuin kaikilla muillakin sisaruksilla on ollut, että heti kun on mahdollista, niin mahdollisimman kauas sieltä. Se johtui varmaankin niistä oloista ja että koti on kaukana kaikesta, se oli niin korvessa, etten mä osaisi edes neuvoa ketään sinne, lähin naapuri kilometrin päässä (M 42).

5.2 Koulutus

Kun tarkastellaan tutkimukseen osallistuneiden muurareiden peruskoulutusta, on miehistä kolme suorittanut vain peruskoulun tai sitä vastaavan oppimäärän, neljä saanut lisäksi ammatillisen koulutuksen ja kolme käynyt lukion. Ammattikoulussa opiskeltiin auton asentajiksi tai levysepeiksi. Lukion käyneet ovat hakeutuneet myös korkeakouluun, mikä on jäänyt heiltä kesken. Perheiden

vähävaraisuudesta ja suuresta lapsilukumäärästä huolimatta, suurimmalla osalla koulunkäynti olisi ollut mahdollista, mutta kiinnostusta kouluttautumiseen ei riittänyt.

En mää ollut mikään loistava missään kohtaa koulussa, ei kouluhommat kiinnostanut ollenkaan, että se täytyy kyllä tunnustaa (M55).

lintsasin hirveesti ja en lukenut läksyjä ja pääsin aina läpi rimaa hipoen, vanhemmat ois halunnut, että mää käyn ja yritti ne kannustaa, että mää kävisin jossain koulukuraattoreilla mutta ei niistä ollut mitään apua, että mää vaan kun oma pää oli se, niin ei sitä kääntänyt mikään (M 39).

Vain kaksi miestä kertoi, että perheen olosuhteet rajoittivat heidän tekemiä koulutusratkaisuja. Kun pakolliset koulut oli käyty, ei heille muodostunut edes pohtimisen aiheeksi kysymys siitä, jatkaako koulunkäyntiä ylemmille asteille, koska oli selvää että rahat opiskeluun oli itse hankittava.

Peruskoulun, että siihen se jäi, ehkä se jäi siihen siksi, että kun täytti kahdeksantoista, niin oikeastaan sanottiin kotona, että se on nyt viisain lähtee, ettei siinä ollut paljon vaihtoehtoja, että joko otat lainaa tai sitten lähdet töihin ja sitten kun oli kesähommissa näissä ollut, niin sitten niin kuin ajautui näihin hommiin (M 40).

Niin kyllä se jossain vaiheessa isästä tuli se vanha kommunisti esiin ja sano et lopeta tuommainen koulujen kanssa leikkiminen ja lähe kunnan töihin , lähe raksalle (M 42).

Koulussa hyvin menestyneet taas hakeutuivat lukioon ja sen jälkeen korkeakouluihin, mutta opinnot siellä ovat jääneet kesken. Miehet itse selittävät opintojen kesken jäämistä lähinnä nykyisellä työllään ja sen tuomalla riittäväällä toimeentulolla ja totutulla elämäntyyllillä.

se on jäänyt sen takia kun on aina vaan lähtenyt tänne työreissuun (M 39).

ei oo oikein kokenut sitä tarpeelliseksi, pitäisi ruveta ettimään muita hommia jos valmistuisi ja sitä on aika tottunut tähän nykyiseen....(M 42).

Miesten koulutustaustoissa toteutuu se kaikille yhteinen piirre, että kukaan heistä ei ole toiminut koulutustaan vastaavassa ammatissa, vaan he ovat jo nuorena tutustuneet nykyiseen ammattiinsa. Rakennusalan tai muurauksen koulutusta ei kukaan ollut nuoruudessaan hankkinut, myöhemmin moni oli tosin suorittanut muurauskurssin. Miehet eivät ylipäättään arvostaneet teoreettista kirjasisivistystä ja oppiarvoja. Ylipäättään ne henkilöt, jotka ovat joutuneet ansaitsemaan elantonsa kovalla työllä ja joiden toiminta suuntautuu ennen kaikkea konkreettisten käytäntöjen tasolle arvostavat käytännön kyvykkyyttä ja asioiden hyötynäkökohtia (Willis 1984, 70).

5.3 Perhesuhteet

Tarkasteltaessa tutkimusjoukon nykyisiä perhesuhteita, voidaan niitä kuvata hyvällä syyllä epätyyppillisiksi. Tutkimuksen tekemisen aikana miehistä vain neljä eli avo- tai avioliitossa ja loput kuusi asuivat yksin. Miesten "perhehistoriat" ovat kuitenkin perinteistä perheellinen/perheetön jaottelua monimutkaisempia ja vaativat hieman lisäselvitystä. Avioliitossa elävistä vain kahdella perhehistoria on perinteinen. Heillä on kyseessä ensimmäinen avioliitto, joka on solmittu suhteellisen nuorena ja avioliiton myötä on hankittu lapsia, jotka ovat nyt kouluikäisiä. Toiset kaksi, jotka elävät tällä hetkellä avioliitossa, ovat olleet aiemmin naimisissa kaksi kertaa. Heillä on lapsia sekä nykyisestä, että aiemmista avioliitoista. Aiemmissa avioliitoissa syntyneet lapset ovat jääneet erojen yhteydessä äitien huollettaviksi.

Yksinasuvistakin kolmella on takanaan yksi tai kaksi avioliittoa ja kaikilla heillä on näistä avioliitoistaan lapsia. Toisin sanoen puolella haastatelluista (5) on takanaan yksi tai useampi avioliitto. Kolme miehistä on perinteisiä yksiasuvia "poikamiehiä", joilla ei ole lapsia. Heilläkin on takanaan pitkäaikaisia parisuhteita, jotka ovat kariutuneet yleensä siitä syystä, että miehillä ei ole ollut halukkuutta avioliittoon ja perheen perustamiseen. Yksin eläminen ja perheettömyys voidaan näiden miesten kohdalla nähdä tietoisesti valinnaksi.

no en mä tiedä... jossain vaiheessa mä päätin, ei tää viimekertainen viisivuotinen emäntä, vaan edellinen viisivuotinen suhde, niin se oli joko katkaistava tai sitten oli ruvettava siihen perhepuuhaan.. ne oli niin kuin vaihtoehdot ja juteltiin silloisen emännän kanssa, ett nämä ne on ne ...ett jotain vakavampaa täytyy ruveta tekee ja mä sit päätin, ett se perhe ei ole se, mitä mä haluan ruveta tekee (M39).

Suurimman osan haastateltujen miesten henkilöhistoriaa leimaa siis hyvin rikkinäiset parisuhteet ja avioerot. Miesten haastatteluhetkisiä perhesuhteita voidaan kutsua, ainakin heidän perhehistoriaansa suhteutettuna, melko vakiintuneeksi, koska sekä perheellisillä, että yksinasuvilla, nykyhetkellä vallitseva tilanne on kestänyt useita vuosia. Tilanteeseen ollaan lisäksi tyytyväisiä, eikä muutoksiin kukaan ainakaan aktiivisesti pyrkinyt. Tosin aiemmat avioerot ovat opettaneet sen, ettei mikään ole varmaa, vaikka nykyinen tilanne vaikuttaa vakiintuneelta.

Mää oon todennut, että tää perhe-elämä on sellaista aaltoliikettä, että joskus ollaan aallonharjalla ja sitten taas tipahdetaan tai ainakin mulle on käynyt niin. Se olisikin ihmeellistä, jos olisikin niin, että se olis loppuelämän tää sama tilanne, sitähan mä tietysti toivoisin, että olisi, mutta eihän sitä koskaan tiedä ... (M 40).

kyllä se tää nykyhetki on sitä parasta aikaa, perhe ja kaikki kunnossa viimeinkin, toivottavasti pysyy tällaisena... (M42).

5.4. Palkka ja toimeentulo

Elämäntavan kannalta katsottuna työstä saatava palkka ja näin saavutettava toimeentulo on tärkeä tekijä. Palkan määrä asettaa kaikkien tutkittavien kohdalla yleiset rajat esimerkiksi kulutukselle. Paitsi kulutuksen ehtojen kannalta on työpalkalla merkitystä elämäntavan muotoutumiselle myös sikäli, että minäkäsitys, henkilökohtaiset päämäärät ja sosiaalinen status ovat suuresti riippuvaisia palkan määrästä. (Järvelä-Hartikainen, Taponen 1979, 21). Miesten toimeentuloa tai palkan suuruutta ei haastatteluissa tarkkaan kysytty. Syynä tähän on se, että miesten bruttotulot voivat vuositasolla vaihdella hyvinkin paljon. Vaihteluväli on niinkin suuri kuin n.150 000- 300 000 markkaan vuodessa. Syynä näinkin suureen tulotasojen heilahteluun, on ensinnäkin yleinen taloudellinen tilanne, joka huonoina aikoina vaikuttaa miesten työmahdollisuuksia heikentävästi ja lisää lomautuksia, jolloin myös tulotaso laskee selvästi. Noususuhdanteina töitä on liikaakin ja miehet voivat jonkin verran vaikuttaa vuosituloihinsa, niin ylitöillä, viikonlopputöillä, kuin sillä lähtevätkö he töihin ollenkaan tai eteenkin sillä, lähtevätkö he parempi palkkaisille ulkomaankomennuksille. Työnantaja ei useinkaan pyri painostamaan tai "pakottamaan" töihin, ellei kyseessä ole vakava "työvoimapula".

Puolueen miesten palkkausperusteena on tuntipalkka. Yrityksessä on käytössä karkea kolmiportainen palkkaryhmäjako. Palkkaryhmät jakautuvat tehtävien mukaan: apumiehet 55-65 mk/h, "nuorempi" muurari 65-75 mk/h ja "vanhempi" muurari 75 markasta ylöspäin. Kaikki tutkimani miehet kuuluivat ylimpään palkkaryhmään ja heidän tarkka tuntipalkkansa vaihteli sen mukaan, kuinka hyvin he henkilökohtaisesti ovat sen pystyneet yrityksen toimitusjohtajan kanssa neuvottelemaan. Miesten palkkaan olennaisena osana kuuluu myös päiväraha, joka on verotonta tuloa ja oli tutkimushetkellä 154 mk/päivältä. Ulkomaanpäivärahat määräytyvät maakohtaisesti, ollen kuitenkin aina kotimaan päivärahaa selkeästi suuremmat. Miesten tulotason kuvaaminen vuositasolla tai tuntipalkkoina, antaa heidän taloudellisesta toimeentulostaan melko ylimalkaisen kuvan. Katson sen kuitenkin riittävän tämän tutkimuksen tarpeisiin. Kuvauksen perusteella voi kuitenkin päätellä, että tutkimani miehet eivät elä taloudellisessa niukkuudessa ja että he olivat saavuttaneet koulutukseensa nähden melko korkean elintason. Itse tuntipalkkoihin eivät miehet olleet tyytyväisiä, mutta laajemmassa mielessä tulot koettiin riittäväksi tai hyväksi. Heidän kohdallaanhan tulot muodostuvat pitkälle muista tekijöistä kuin pelkästä tuntipalkasta. Tulojen takana on suuri määrä matkakilometrejä, ylitöitä, viikonlopputöitä, ja ulkomaankomennuksia päivärahoineen.

Yleisellä tasolla on se, että jos jätkä on fiksusti, niin palkkaus on kumminkin silleen, että päivärahoista ja ylitöinä sun muista, sää saat sen verran hyvin, ettei niitä paikallisissa hommissa saa ja tietysti, että kun saa ulkomaanpäivärahaa ja muuta niin sää tienaat hyvin, eikä sulla mee niin paljon millään kun suomessa. Jossain Aasian maissa se on hyvin vähän, mitä sulla siellä menee, että sitä rahaa jää säästöön vähän väkisin ja kyllä se hyvin mun menoihin riittää...(M40).

Miesten elämä ei kuitenkaan ole taloudellisessa mielessä täysin huoletontakaan, työllisyystilanteeseen ja lomautuksiin suoraan vaikuttavat taloudelliset suhdanteet, sekä ammattialalla toimivien yritysten kova kilpailu työkohteista, saavat aikaan jatkuvan epävarmuuden siitä, millaiseksi oma tulotaso kunakin vuonna muodostuu. Haastattelu aikaisessa elämäntilanteessa toimeentulo ei aiheuttanut kenellekään tutkituista ylimääräistä huolta, tämä johtui ainakin osittain vakiintuneesta elämäntilanteesta, sekä jo vuosia jatkuneesta hyvästä työllisyystilanteesta.

Ennen oli perhe ja lapset pieniä ja jos oli työttömänä, niin silloin ahdisti hyvin nopeasti ja otti hirveet paineet, koska oli huoli toimeentulosta. Nyt on talousasiat eri tavalla järjestetty ja mä oon mitoittanut pienimmän mukaan tän elämäni ja mulla on käytännön menot nykyään niin pieniä ja onhan tässä taas riittänyt niin paljon hommia, kun on hyvät ajat, ettei oo sellaista painetta ja ei tuu stressiä rahasta (M47).

5.5 Asuminen

Kaikki haastattelemani miehet asuivat Tampereella, jonka ympäristössä myös Puolueen konttori ja varasto sijaitsevat. He asuivat joko keskustan välittömässä läheisyydessä tai suurissa lähiöissä lähellä kaupunkia. Kukaan heistä ei voisi kuvitella asuvansa missään muualla, eivät edes muualta muuttaneet, vaikka työn puolesta se olisikin mahdollista. Miesten asumisessa selkeästi erottuva piirre on asuntojen koko. Kaikki miehet asuvat hyvin väljästi ja heillä on tarpeisiinsa nähden riittävästi tilaa.

Yksin asuvat poikamiehet tai eronneet asuivat 50- 80 neliömetrin vuokra-asunnoissa, jotka olivat varustukseltaan hyvää keskitasoa. Niissä olivat kaikki nykyajan mukavuudet. Kolme yksinasuvista miehistä asui kaksiossa ja kaksi kolmen huoneen ja keittiön asunnoissa. Kaikki olivat asuneet niissä useita vuosia, joten asumista voitaneen kuvata vakiintuneeksi. Yksin asuvien miesten kodeissa sisustukseen ei oltu kiinnitetty sen kummempaa huomiota. Huonekaluja oli hyvin niukasti, sohva, jonkinlainen kirjahylly, sohvapöytä ja tuoleja. Makuuhuoneessa tai huoneissa oli vain sänky

ja joillakin tietokone pöytineen. Keittiöissä ruokailupöytä ja tuolit ja tiskipöytä yleensä täynnä likaisia astioita sekä nurkkiin keräytyneitä tyhjiä olut- ja viinipulloja. Jääkaappi ja ruokakaapit ammottivat tyhjiyttään ja miehet kertoivatkin ostavansa kaupasta vain sen, mitä söivät. Varastointia ei harrastettu, mikä on ymmärrettävää kun ajatellaan pitkiä poissaoloja, jotka rajoittavat mahdollisuutta säilöä helposti pilaantuvia ruokatarvikkeita.

Asunnoista puuttuivat lisäksi viherkasvit sekä tauluja ja mattoja oli vähän. Kirjahyllyissä ei juuri kirjoja ollut, eronneilla oli lasten valokuvia sekä kaikilla ulkomaan komennuksilta tuotuja matkamuistoja. Olohuoneiden keskipisteenä oli televisio. Kodit olivat miehiseen tapaan teknisesti hyvin varustettuja, oli pesukoneet, mikrot, videot, dvd-laitteet, stereot jne. Asunnot olivat kuitenkin yleisilmeeltään koruttomia "poikamiesboxeja". Sisustaminen ja siivoaminen ei yleensä kuulu yksin asuvan miehen harrastuksiin. Yhtäkaikki miehet olivat kuitenkin tyytyväisiä asuntoihinsa ja niiden sijaintiin ja kokoon.

No sijainti on äärimmäisen hyvä, ei siinä mitään muuta vikaa oo kuin et joutuu menee alakertaa tupakille, kun siinä ei oo parveketta, mut tää nyt on sivuseikka, kämppä on ihan ok, ei siinä mitään (M38).

Mää oon tosi tyytyväinen tähän kämppää... tässä on tilaa ja hyvät yhteydet keskustaa... (M40).

Perheellisten miesten kodit olivat hieman suurempia, 80-120 neliömetriä ja lisäksi ne olivat omistusasuntoja. Heidän kotinsa eivät poikenneet millään tavoin keskivertosuomalaisen perheen kodista sisustukseltaan tai varustukseltaan. Niissä näkyi selkeästi, verrattuna yksin asuviin, "naisen käden jälki" eli niissä oli sisustukseen ja viihtyvyyteen panostettu huomattavasti enemmän. Olohuoneessa oli nahkainen sohvakalusto, sohvapöytä, seinänkokoinen kirjahylly, jossa paljon kirjoja, koriste-esineitä, valokuvia jne. Pöydillä, lattioilla ja ikkunalaudoilla oli kukkia. Matot, verhot ja taulut oli valittu yhteensopivin värein, eli kaikki oli siistiä, sievää ja hyvinhoidettua. Lasten huoneista elämä pursusi väkisin esille, ne olivat täynnä leluja ja lasten tavaroita. Sekä perheelliset, että yksinasuvat miehet pitivät kotejaan eräänlaisena suojasatamana, eteenkin silloin kun he kerta kaikkiaan halusivat olla yksin tai perheen kanssa.

Koti merkkää mulle lähinnä sitä, että täällä saa olla täysin omassa rauhassa (M40).

Individualismin eräs perusidea onkin ajatus yksityiselämästä, joka sisältää käsityksen, että jokaisella on oikeus vetäytyä oman yksityisalueensa piiriin, johon kellään muulla ei ole oikeutta ilman hänen lupaansa tunkeutua. Tällä yksityisalueella ihminen saa tehdä mitä haluaa, kunhan ei loukkaa muiden yksilöiden vastaavia oikeuksia. (Eskola 1982, 152).

6. TYÖHISTORIA

6.1 Aikaisemmat työkokemukset

Ensimmäiseksi käsittelen tutkimuksen miesten työhistoriaa, tietä koulunpenkiltä nykyiseen työhönsä. Tällä tarkastelulla on useampiakin tavoitteita. Ensinnäkin työurien kuvaus kertoo siitä, miten tutkittavat ovat päätyneet nykyiseen työhönsä ja missä määrin heidän työuransa ylipäättään on ollut heidän omien valintojensa, missä määrin ulkoisten pakkojen tai sattuman sanelemaa. Toiseksi kuvaukset tutkittavien aikaisemmista työkokemuksista valottavat sitä, minkälaiseen kokemustaustaan nojaten he arvioivat nykyistä työtään. Kolmanneksi työpaikkojen vaihtamisessa ilmenevät valinnat (sikäli kun niitä ilmenee) kuvaavat jossain määrin tutkittavien työorientaatiota, toimintaa ohjaavia tavoitteita. Neljänneksi työntekijöiden tekemät arviot aikaisemmista työpaikoistaan, se minkälaisia asioita he ylipäänsä nostavat eri työkokemuksista esiin, kuvaa jossain määrin heidän työhön kohdistamia tarpeita.

Työhistoria muotoutuu niistä valinnoista, joita yksilö tekee työmarkkinoiden hänelle avaamien mahdollisuuksien välillä; mikä tämä valinnan mahdollisuuksien kirjo on, riippuu hänen asemastaan työmarkkinoilla. Kaikki tutkimuksessa mukana olevat miehet ovat aloittaneet nykyisen ammattinsa apumiehinä tehtävissä, jotka eivät vaadi mitään koulutusta tai ammattitaitoa. Ammattitaidottoman miehen asemaa työmarkkinoilla ja heidän työmahdollisuuksiaan ovat tutkineet muun muassa Blackburn & Mann (1979). Keskeinen tulos heidän tutkimuksessaan oli, että ammattitaidottomille työntekijöille avautuvat työtilaisuudet olivat kaikki melko huonoja ja että valinnan mahdollisuudet olivat vähäiset. Toinen tulos oli, että työtehtävissä hyvät ja esimerkiksi parempaan palkkaan yhdistyivät myös paremmat työolot; hyvät työpaikat täytettiin usein yrityksen sisäisiltä markkinoilta, joilla työntekijän arvoa mitattiin lähinnä ahkeruudella ja yhteistyöhalukkuudella.

Tarkasteltaessa tutkimuksen miesryhmän työhistoriaa löytyy siitä erittäin yhtenäinen kaava. Lähes kaikki ovat tulleet alalle kesätöihin apumieheksi hyvin nuorina, usea jopa 15-16 vuotiaana tai viimeistään kaksikymmentäviisivuotiaana. Monilla on kuitenkin kokemusta myös muunlaisista töistä, lähinnä kesätöiden kautta. Kesätyöt ja aiemmat ammatit ovat olleet myös niin sanottuja hanttihommia, joissa ei ole vaadittu koulutusta tai aiempaa työkokemusta. Kesätyöpaikkoja leimaa lisäksi se, ettei niiden ilmapiiriin tai tehtäviin sopeuduttu.

Mää tein vähän kaikenlaista hommaa, mutta ensimmäinen työ oli auton apumiehenä, sitten mää olin rakennuksilla ja ne oli semmoisia väliaikaisia hommia, että kun vaan oli, ei siihen aikaan voinut valita töitä, että olin mää puuvillatehtaalla yhden talven ja kenkä tehtaallakin kokeilin, mutta ne ei kyllä kiinnostanut mua pätkäkään (M55).

Mää tein yhtä sun toista, että mää olin vähän aikaa aina yhdessä työpaikassa, ei kato viihtynyt missään, autokuskina ja paperitehtaassa... mää ajoin kolarin vuonna 1980, että mää olin sairaslomalla 11 kuukautta, etten mää tehnyt töitä ollenkaan, että se katkasi siinä vähän, mutta heti kun toivuin, niin töihin vaan ja montaa eri työmaata kokeilin, autokuskina, rakennuksilla repsikkana ja juusto tehtaassa hanttimiehenä ja kaiken näköistä., ei ne vaan huvittanut... mää luulen että mun luonne on jotenkin semmoinen (M37).

Osalla miehistä ei ole juuri kokemuksia muista ammateista, vaan he ovat aloittaneet nykyisen työnsä hyvin nuorena. Muita ammatteja on tosin myöhemmin kokeiltu, mutta palattu nykyiseen ammattiin.

En muita kesätöitä oo tehnytään, lähin kesätöihin silloin vuonna -75, viisitoistavuotiaana näihin hommiin, mutta oon mää kaavaajana ollut valimolla, eli ihan toisella alalla, mutta se oli ihan sen takia, kun se ensimmäinen poika syntyi, niin sitä halusi olla paikallaan vähän aikaa, mutta ne oli niin kypsiä hommia, että en mää niissä kauaa ollut ja sitten sitä oli kumminkin tottunut liikkuu vähän niin tuntu, että pitää taas päästä maailmalle (M40).

Rialin (1993) tekemässä kyselytutkimuksessa teknisten muurareiden työhistoria koko ammattialaa koskien on hyvin samankaltainen kuin haastattelemillani miehillä. Hänen tutkimuksessaan tekniset muurarit aloittavat työelämänsä keskimäärin seitsemäntoistavuotiaana. Muissa ammateissa oli toimittu keskimäärin 4,4 vuotta. Aikaisemmat ammatit alalla olivat tavallisesti olleet joko maa- ja metsätöitä tai teollisuuden alan töitä. Tekniset muurarit tulivat ammattiinsa usein talonrakennusalan kautta, mm tekemällä rakennusalan aputöitä tai muuraustöitä. Kyselyyn vastanneista yli puolet oli tehnyt rakennustöitä. Rakennusosalalle oli tultu keskimäärin 22-vuotiaana ja tekniseen muurauksen tehtäviin siirrytty muutamaa vuotta myöhemmin eli 25-vuotiaana. Poikkeuksena haastattelemini miesten ja Rialin tutkimuksen tulosten välillä on teknisten muuraustöiden aloittamisikä, joka Puolueen miehillä on hieman alhaisempi kuin alalla keskimäärin.

6.2 Tulo puolueeseen

Kuten aiemmin on käynyt ilmi, puolueessa uusi työvoima hankitaan epävirallisia kanavia pitkin. Yrityksen palveluksessa olevissa työntekijöissä ei ole ketään, joka olisi hankittu perinteisellä työpaikka ilmoittelulla tai vastaavin keinoin ja näin ollen myös kaikki haastattelemiini miehet ovat tulleet yritykseen epävirallisten kanavien kautta. Niillä miehistä, joilla oli jo työpaikka, tärkein peruste ammattiin siirtymiseen oli parempi palkka ja se, että Puolue tarjosi heille työtä josta sitä sai. Lisäksi eräs miehistä katsoi entisen työpaikan ilmapiirin olleen itselleen liian ahdistava ja hän ei ollut päässyt koulutusta vastaavaan työhön.

Mää heittäydyin tähän keikkamuuraus firmaan ihan sen takia, että mulla oli kavereita siellä ja ne veti tuplapalkkoja siihen verrattuna mitä mä tein asentajana. Se oli valtavan suuri palkkaero niillä prosenteilla ja ylitöillä, mitä yleensä tehtiin, niin se saattoi olla kolminkertainen raha mitä jäi käteen heti, niin ei siinä tarvinnut paljon mieltä. Siihen mä turhauduin asentajana, että ne vanhat asentajat, niin niiden edessä piti olla tosi nöyränä ja ei sitä tällä luonnolla kestänyt, mä kypsyin siellä vuodessa kun mä en päässyt niihin hommiin mihin mulla oli koulutus, mä olisin voinut mennä sinne ilman sitä koulutustakin (M47).

Tutkittavista useimmat olivat kuitenkin tulleet Puolueeseen tilanteessa, jossa heillä ei ollut mitään työtä: armeijan jälkeen, opiskelujen kesäaikaan jne. Kun tarvitaan lisää työvoimaa, ammatissa työskentelevät muurarit suosittelevat yrityksen johtajalle sukulaisiaan, tuttaviansa tai ystäviään, jotka hän hyväksyy tai hylkää. Toimitusjohtaja hankkii myös itse työntekijöitä omien sosiaalisten verkostojensa kautta. Uusia työntekijöitä otetaan lisää eteenkin kiireiseen kesäaikaan, jolloin ajoittain on työvoimapulaa.

Työkaverin kautta, oli semmoinen homma muistaakseni Kemissä, että se homma uhkasi tai siinä oli joku takaraja, että jos se ylittyy, niin siitä rupee pyörä joku 50 tonnia päiväsakkoa, niin sitten sinne hätäpäissään kerättiin kaikki tyypit, ketä ne vaan sai sinne notkumaa ja kai mä sitten siinä sen verran aktiivisesti pälatin porukoitten kanssa, että sitten huolittiin muillekin työmaille (M42).

Mun velipoika on ollut näissä hommissa muutaman vuoden kauemmin kuin mä ja tuota sitten hänen työnantajalleen lähdin (M40).

En kyllä muista mitenkä se pyörähti käyntiin, jotenkin mä ton johtajan tapasin ja se kysy että lähetkö. Se kun on samalta kylältä ja naapureina asuttiinkin, mutta ne muutti kyllä jossain vaiheessa (M55).

Se kävi sillai, kun me tehtiin konekillan kanssa korkeakoululle sauna ja eräs jätkä kysy et kuka ton on tehnyt ja sitten ne sano mun nimeni, kun se oli mun projekti ja sitten se

soitti mulle ja kysy, ett tarviitko rahaa ja mä sanoin, että juu, opiskelija tarvii aina rahaa ja kiinnostaisiko ja sitten mä lähdin tekee jätkille muotteja (M39).

6.3 Ensikokemukset ammatista

Työhistoriaa käsiteltäessä haastateltavilta kysyttiin, minkälainen oli heidän ensivaikutelmansa ammatista. Lähes poikkeuksetta se kuvattiin järkyttäväksi. Pahinta oli työympäristö, mutta myös työn fyysinen rasittavuus ja sopeutuminen työn urakaluontoisuuteen oli miehille vaikeaa.

Kaikki haastattelemani miehet muistavat erittäin hyvin ensimmäiset työmaansa ja kokemukset siitä.

Ensimmäinen työmaa oli legendaarinen kymppikattilanpohja tuolla Karhulassa, Sunilassa ja se oli ihan kamala paikka ja soitinkin velipojalle sieltä heti ensimmäisen päivän jälkeen että tuleeko sille hankaluuksia, jos mä lähdän täältä menee kesken kaiken, se sano ettei tuu, mutta se kattila on oikein kuuluisa siitä miten paska paikka se on, että kato nyt seuraavakin työmaa vielä ja sitten viikon parin päästä oli joku Heinolan alumiinitehdas ja se oli ihan taas niin kuin kaikki niin viimeisen päälle siistiä ja helpot ja selkeet hommat että ei ois voinut kuvitella ollenkaan, että tää edes saman alan hommaa onkaan ja siitä hyvät fiilikset tuli siltä työmaalta, mutta en silti ois uskonut, että 17-18 vuoden päästä näitä pannuja tongitaan (M42).

Eihän se hääviä hommaa... kyllähän se tota oli täyttä paskaa ja sillai, kun ei tajunnut mitään ja joutui kantamaan 50 kilon säkkejä, kun ei siihen aikaan näitä 25 kilon säkkejä ollutkaan ja sitten jossain myllyllä pitkiä päiviä oli ja poikanen ite oli, niin eihän se hääviä ollut mutta sitten kun tilipäivä tuli niin sitten sitä näki, että oho, näissähän tienas ja siitä tuli hieno tunne (M40).

Se oli pienimuotoinen kulttuuri shokki sinällään kyllä, likasta työtä ja fyysisesti kovaa ja se työn tahti oli hirvee, ja alussa sitä ihmetteli, et mihin ihmeen porukkaa sitä on oikein joutunut, mutta sitten siihen tottu ja ne asiat on vaan mennyt jotenkin omalla painollaan (M42).

Haastatteluissa nousi voimakkaasti esiin se, kuinka ammattiuran alussa hyvin erikoiset syyt innostivat jäämään alalle. Syyt eivät liittyneet suoranaisesti itse työtehtäviin, vaan useimmiten palkkaan, matkusteluun, hotellielämään ja työmaiden ilmapiiriin. Miesten tarinoista voidaan muodostaa selkeä yhtenäinen kaava. Alussa nuori vähän työ- ja elämäkokemusta omaava mies pääsee ilman koulutusta ja aiempaa työkokemusta ammattiin, jossa alussa työtehtävät ovat fyysisesti raskaita, mutta melko yksinkertaisia, ja siitä huolimatta “tienaa tosi hyvin“, hyvän palkan lisäksi asutaan hotelleissa, joka koetaan jännittäväksi ja erilaiseksi, lisäksi työmaalla ei kukaan “pomo“ ole hiostamassa ja käyttämässä vaan työ hoidetaan hyvällä hengellä ja kaikkien

työpanosta arvostetaan. Kaikki muistavat hyvin alkuaikojen tunteet etenkin hotellielämästä ja suurista rahoista.

Se tuntu siinä mielessä ihan mukavalta alussa, että oli jännää päästä hoteliin ja hienoissa hotelleissa asu joo... ja pitkiä päiviä tehtiin ja sitä jakso tehdä silloin nuorena, ettei ne niin raskaalta tuntunut ja kun tilipäivä tuli niin... huh huh.... Kato kolmetoista tonnia oli paras tili kahdessa viikossa käteen ja jossain muussa sai neljä tonnia kuussa, niin sitä rupesi ihmettelee, että miksi mä en oo ollut aikaisemmin täällä ja eikä sitä osannut ajatella selkeästi, että mistä se kolmetoista tonnia tulee ja ei sitä, ettei se tällöisenä jatku, ettei joka tili niin paljon oo. Niin siinä sai ihan väärän käsityksen ja nuori ihminen, niin ei sitä kato ymmärtänyt. Mulla oli sitten halu kato (M39).

Alun hurmioitumisen jälkeen alkavat kuitenkin muut asia painamaan vaa'assa ja työpaikassa pysyminen edellyttää myös ammattitaidon oppimista ja laajempaa sopeutumista työyhteisön vaatimuksiin. Tämä on tapahtunut työn tulosten ja näyttöjen perusteella.

Se oli silloin niin kovaa taistelua, että sai sellaisen tekevän miehen maineen ja piti tehdä hyvää jälkeä... että oli sitten mukana, kun laadittiin työporukoita, että pääsi mukaan, niin siinä joutui niin kauheasti tekee hommia, ett sitä se oli (M47).

Mä olin sen kaks vuotta apumiehenä ja olin jossain kuullut, että se oli se aika jolloin pitäisi ruveta osoittaa oppimisen merkkejä ja pyrkiä muuraamaan, kun vaan sitä kautta pysty palkkaa nostamaan ja saamaan enemmän töitä, kun rupesi ottamaan vastuuta (M42).

Kun riittävä ammatillinen taito oli saavutettu ja näytöt annettu työyhteisölle, alettiin laajemmassa mielessä työhön sopeutua myös elämisen muotona, joka ei voinut jatkua pelkkänä rajuna raatamisena vuodesta toiseen. Sopeutumiseen vaikuttivat jo ammatissa toimivat vanhemmat työntekijät, jotka pyrkivät opastamaan nuoria ja innokkaita miehiä "reissuelämään".

Alkuunhan sitä oli venymiskykyä ja vaikka mitä, milloin vaan ja mihin vaan, ei sitä kauheasti miettinyt. Sitten sitä rupes jossakin vaiheessa miettimään, että tää on mun työtä ja rupesi asennoitumaan sillä tavalla, että kun ne on aina semmoisia projekteja, että siellä vaan revitään ja revitään ja eikä aatella itseään ja varsinkin ne rupesi ne vanhat ukot tuomaan sitä esiin, että tää on sun työ ja siellä työmaalla pitää tehdä olo mahdollisimman mukavaksi ja se vähän pisti miettimään sitä, että se on osa meidän elämää, tää reissuelämä (M47).

7. TYÖ

7.1 Työ keskeisenä elämäalueena

Miesten elämä koostuu karkeasti jaotellen työjaksoista kotimaassa tai ulkomailla, siihen liittyvästä matkustamisesta ja hotellielämästä, viikonloppujen ja lomautuskausien vapaa-ajasta tai perhe-elämästä. Seuraavaksi aionkin kuvata näitä elämän eri alueita ja mitä ne pitävät sisällään. Ensimmäiseksi käsittelemien miesten keskeistä elämän aluetta eli työtä.

Työn keskeisyyttä elämäntavan ehtona ja muodostajana on korostettu lähes kaikissa elämäntapaa koskevissa kirjoituksissa. Voidaan sanoa, että työ on tärkein ulkoinen toimintaehto, joka mahdollistaa elämisen ehtojen realisoimisen. Marxilaisessa yhteiskunta-analyysissä työ, aineellinen tuotanto, on ihmisen yhteiskunnallisen olemisen ja kehityksen perusta. Elämäntapa käsitteenä kytketään juuri tuotantotapaan, jossa keskeisenä on työn organisoituminen ja sen muodostama sosiaalisten suhteiden perusta. Marxilaisen käsityksen mukaan työn vaikutusta työn ulkopuoliseen toimintaan on lähestyttävä sekä yhteiskunnallisen työnjaon, että työn sisällön kautta.

Työn merkitystä pohdittaessa yksilön kannalta, voi nähdä keskeiseksi työn sisällön ja siihen liittyen ihmisen identifikaation työhönsä. Työ voi positiivisessa tapauksessa olla mielekästä, kehittävää toimintaa, joka rikastuttaa ihmistä persoonana ja vaikuttaa positiivisesti työn ulkopuoliseen elämään. Negatiivisessa tapauksessa työhön ei liity juurikaan elementtejä, jotka voisivat edistää identifioitumista ja työ pelkistyy toimeentulon hankkimisen välineeksi.

Vaikka työn sisällöllistä merkitystä ei otettaisi lainkaan huomioon, on työ kuitenkin myös tekijöilleen vakiintunut perusta organisoida elämäänsä. Työ on sosiaalisesti hyväksytty ja työntekijöiden sisäistämä tapa hankkia elantonsa. Työn merkitys orientoitumiselle yhteiskuntaan ja ihmisen itsensä arvostamiselle ja identiteetin kehittymiselle on tullut esiin hyvin työttömyyttä käsittelevissä tutkimuksissa. Ensinnäkin työ on toimeentulon lähde. Työntekevä saa työvoimansa luovuttamisesta korvauksen palkan muodossa, joka on hänen ja hänen perheensä tärkein uusintamisen väline. Palkan suuruus vaikuttaa ratkaisevasti hänen mahdollisuuksiinsa tyydyttää erilaisia tarpeita. Toiseksi työn sisältö sinänsä on merkittävä ihmisen koko elämänsisällön ja tietoisuuden muodostumisen kannalta. Ihminen toimii kokonaispersoonana kaikilla elämäntapajaksoillaan. Elämäntapatutkimuksessa korostuu käsitys, ettei eri elämäntapajaksojen sisällön

välille voi vetää selvää rajaa ja että työn sisältö , työn luonne on jopa keskeinen koko elämäntavan muotoutumisen kannalta. (Järvelä 1980, 6).

Ajankäytöllisesti työ merkitsee huomattavaa osaa ihmisen elämässä ja erilaisten mekanismien kautta, työn vaatima koulutustaso, työn antamat mahdollisuudet kykyjen käyttöön ja kehittymiseen, sen vaatima tajunnan taso - työ vaikuttaa ratkaisevasti sen ulkopuoliseen elämään. Työhön liittyvä "palaamisen pakko" säännön mukaistaa ja rationalistaa työn ulkopuolista aikaa. (Järvelä 1980, 7).

7.2 Työmatkat

Teknisten muurareiden kiireisin aika työn suhteen ajoittuu kesään. Tarkemmin sanottuna tehtaiden ja voimalaitosten kesälomien aikaan. Suuret tehtaot pyrkivät tekemään ns. kesäseisokkien aikana kaikki mahdolliset huolto- ja korjaustyöt.

Ammattina tekninen muuraus on lyhykestoista projektityötä, jossa eri työmaat kestävät yleensä kotimaassa muutamasta päivästä, muutama viikkoon. Elämä kiireisimpinä aikoina on lähes jatkuvaa matkustamista. Ammattiin kuuluu myös epätietoisuus siitä, missä seuraava työmaa sijaitsee. Miehet eivät tiedä, missä he esimerkiksi kuukauden kuluttua ovat töissä, tosin siihen totuttuaan he eivät siitä paljon välitäkään. Tällä työn projektimaisuudella on luonnollisesti paljon vaikutusta arkeen ja jo pelkästään työmatkojen pituus poikkeaa tavanomaisista ammateista. Työmatkat ovat oleellinen osa ammattia ja kuvaan seuraavaksi missä merkeissä ne tavallisesti sujuvat ja kuinka niihin suhtaudutaan.

Työmatkalle lähdetään sunnuntaina tai maanantaina aamuyöllä, riippuen siitä kuinka kaukana työkohte sijaitsee. Matkat hoidetaan kimppakyyteinä. Tämä tarkoittaa sitä, että "automies" eli se kenen autolla matka tehdään, kerää auton täyteen miehiä ja näin saadaan pienennettyä kustannuksia sekä yritykselle, että monesti miehille itselleenkin. "Automiehen" tehtävä on usein haluttu, koska kilometrikorvaukset maksetaan hänelle. Kilometrikorvaukset ovat verovapaata tuloa ja näin ollen mukava lisä palkkaan. Kilometrikorvaus maksetaan tosin vain työmaan alkaessa ja päättyessä. Välissä olevat matkat viikonlopuksi kotiin maksetaan omasta pussista. Miehillä on näihin korvauksettomiin matkoihin ja niiden kustannuksiin "bensaraha", jonka kaikki kyydissä olijat maksavat kuljettajalle.

Matkat työmaalle, varsinkin jos matkustetaan aamuyöllä sujuvat melko vaitonaisuissa merkeissä. Keskustelua ei juuri synny ja monet käyttävätkin matkustusajan nukkumiseen. Paluumatkat kotiin

viikonlopuksi tai työmaan loputtua ovat tunnelmaltaan huomattavasti iloisempia, onhan vapaa edessä tai projekti saatu kunnialla päätökseen.

...onhan se tosi hyvä fiilis ja kiva lähtee kotiin kun homma on hoidettu .. ja tietysti on ainakin viikonloppu vapaa eessä...(M40.)

Iloisuus voi tosin johtua myös siitä, että varsinkin monella perheettömällä miehellä on tapana aloittaa viikonlopun vietto "matkapullon" merkeissä. Matka kotipaikkakunnalle voi näin muodostua hyvinkin hilpeäksi, tietenkin kuljettajaa lukuun ottamatta. Pullon kiertäessä ja vajetessa juteltavia aiheita riittää, eikä ikäviä asioita muistella. Näistä paluumatkoista on paljon tarinoita, joita muistellaan usein jälkikäteen. Jotkut miehistä ovat saaneet lähes legendaarisen maineen siitä, kuinka paljon he matkan aikana ehtivät juoda.

....no esimerkiksi Jude juo melkein joka kerta... kerrankin matkaa oli siinä sata kilsaa... ni se veti sen matkan aikana kaksitoista pulloa kaljaa, se on enemmän ku se mun auto vie bensaa sillä matkalla, mut kyllä se saa niistä reissuista aina kuullakin.....(M39).

Julkisiin kulkuneuvoihin turvaututaan yleensä vain pakon edessä tai silloin, kun matka työpaikkakunnalle on erittäin pitkä. Näissäkin tapauksissa jonkun on pakko ajaa omalla autolla, koska hotellin ja työpaikan väliset matkat on jollain kuljettava, eivätkä hotellit sijaitse useinkaan lähellä työkohteita. Jatkuvan matkustelun työpaikkakunnan ja kodin välillä miehet kokevat kuitenkin melko rasittavana, koska siihen tuhrautuu paljon aikaa. Useiden tuntien matkustaminen on pois viikonlopusta ja vähäisestä vapaa-ajasta. Kotiin tultaessa ollaan lisäksi väsyneitä työviikon ja pitkän automatkan jälkeen.

Kyllä se välillä kyllästyttää... olla aina tienpäällä ja ajaa silmät sirrillään, eikä sitten jaksakaan tehdä mitään kun tulee kotio...(M40).

7.2.1 Lentojätkiä?

Haastattelemieni miesten elämään kuuluvat myös vuosittain toistuvat komennukset ulkomaille. Eniten ja suurimmat työkohteista ovat sijainneet Kaukoidässä ja pohjoismaissa. Kaukoidän työkohteista voidaan mainita esim. Thaimaa, Indonesia, Kiina, Taiwan, Malesia, Intia ja Burma. Euroopassa kohteet ovat sijainneet pääosin pohjoismaissa, lähinnä Ruotsissa ja Norjassa, mutta myös Keski-Euroopassa kuten Hollannissa, Belgiassa, Saksassa, Puolassa, Tšekeissä, ja Venäjällä. Harvinaisempina kohteina ovat olleet myös Chile, Kanada ja Espanja. Haastatteluista puolet

suoritin juuri työkomennuksella Taiwanissa. Tämä oli tarkoituksellista sikäli, että ollessa kaukana kotoa elämän tilanne koetaan eri tavoin kuin ollessa kotimaassa. Haastatteluissa painottuivatkin selkeästi eri asiat kuin kotimaassa tehdyissä haastatteluissa. Lisäksi halusin suorittaa systemaattista havainnointia myös ulkomaan komennusten aikana, lähinnä vertaillakseni niitä Suomessa tehtyihin havaintoihin.

Matkustaminen kaukasiin ulkomaisiin työkohteisiin toiselle puolelle maapalloa, kestää ajallisesti hyvin kauan. Normaali matkustusaika on noin yksi vuorokausi. Matkat tehdään ns. turistiluokassa ja lentoyhtiö jota käytetään on yleensä ulkomaalainen. Syy ulkomaalaisten lentoyhtiöiden käyttöön löytyy siitä, että Finnair ei useinkaan lennä niihin kohteisiin, jossa työmaat sijaitsevat ja toinen kriteeri on tietenkin hintataso. Miesten käyttäytyminen lentokentillä ja lentokoneissa ei ole suomalaisille kovin mairittelevaa. Suurimpana ajanvietteenä on alkoholin nauttiminen. Alkoholin nauttiminen aloitetaan usein jo kotipaikkakunnalla ja sitä jatketaan aina kohdemaahan saapumiseen saakka. Nämä lentomatkat ovat alkoholin liiallisen käytön takia usein hyvin tapahtumarikkaita, tosin eivät välttämättä kovinkaan positiivisessa mielessä. Esimerkkinä missä merkeissä matkustaminen sujuu, kuvaan mainitsemaani Taiwanin työmaan lentomatkoja. Tällä työmatkalla ryhmäkoko oli tosin tavanomaista suurempi, mikä vaikutti miesten käyttäytymiseen. Perustan kuvauksen pääosin tutkimuspäiväkirjani merkintöihin ja kuvaan matkaa hyvin yleisellä tasolla ja jätän paljon yksityiskohtia kuvaamatta.

Menomatka Taiwanille alkoi tyyppillisellä tavalla, suurin osa miehistä oli jo Helsinki-Vantaa lentokentällä niin juovuksissa, että he eivät tupakkahuoneessa ollessaan kuulleet kuulutuksia lennolle, vaan kone joutui odottamaan heitä noin 20 minuuttia. Matka Helsingistä ensimmäiseen välilaskupaikkaan Amsterdamiin sujui kohtuullisen sujuvasti, lisää alkoholia nauttien, syöden ja jutellen. Amsterdamin lentokentälle tultaessa ryntäsivät miehet ensimmäisinä etsimään baareja, jossa juomista jatkettiin.

Osa miehistä kävi myös Tax-free myymälöissä, ostamassa lähinnä alkoholijuomia ja tupakkaa. Jatkolennon Bangkokiin alkaessa, miehet olivat jo hyvin voimakkaassa humalatilassa ja ongelmat alkoivat. Ensinnäkin koneessa sai tupakoida vain sen takaosassa ja osa miehistä oli joutunut koneen keskiosaan. Suureen ääneen vaadittiin paikkojen vaihtamista takaosaan. Vaihtaminen onnistuikin siinä mielessä kivuttomasti, että takaosaan jo valmiiksi sijoitetut miehet ehtivät, heti koneen nousun jälkeen, herättää lähellä istuvissaan sen verran pahennusta, että nämä olivat hyvin halukkaita vaihtamaan miesten kanssa paikkojaan. Näin lähes koko miesten ryhmä kasautui istumaan vierekkäin ja peräkkäin.

Matkan edistyessä ja humalatilan yhä vain noustessa, osa ryhmästä väsyi ja nukahti. Osa taas jatkoi sitkeästi juomista, kunnes äänekkään keskustelun, kanssamatkustajien häirinnän ja laulun takia, tarjoilu lopetettiin. Äänekkäästä vastarinnasta huolimatta miehet tyytyivät pian kohtaloonsa ja kävivät nukkumaan. Herättyään heillä alkoi olla vahva laskuhumala tai krapula ja siihen tarvittiin tietysti lääkettä. Lentokoneen henkilökunnan yhä kieltäytyessä tarjoilemasta heille alkoholia, kaivettiin Tax-free

myymälöistä ostetut pullot esiin. Niitä tovin aikaa pystyttiin salaa juomaan, mutta pian henkilökunta huomasi ja takavarikoi pullot. Tälläkin kertaa vastustettiin, mutta koska oltiin jo melkein Bangkokissa, alistuttiin järjestelyyn. Bangkokissa hakeuduttiin taas baareihin ja joku miehistä halusi jäädä pariksi päiväksi sinne, lähinnä katsastamaan aikaisempien Thaimaan työmaiden "asennusmorsiamia". Tämä kuitenkin yksissä tuumin estettiin ja matka Bangkokista Taipeihin saattoi alkaa.

Kaikkien yllätykseksi tämä osuus matkasta sujui ongelmitta ja melko "sivistyneen" alkoholin nauttimisen merkeissä. Asiaan vaikutti selkeästi matkaväsymys, sekä se, että lento oli ajallisesti melko lyhyt, eikä tarjoilun loppumisen riskiä haluttu ottaa. Taipeihin päästyään täytyi vielä järjestää kyyti työpaikkakunnalle, joka sijaitsi n. 60 km etelään lentokentältä. Kieliongelmiin (paikalliset puhuivat vain kiinaa) sekä miesten humalatilasta, tästäkin seurasi noin kahden tunnin mittainen baletti kaikkine kiemuroineen, kunnes monen mutkan kautta ja lähinnä hotelliesitteiden näyttämisen avulla kyydit vihdoin järjestyivät. Hotelliin päästyä juhlat jatkuivat seuraavaan aamuyöhön saakka.

Paluu kotimaahan tapahtui asteittain pienemmissä ryhmissä. Oma ryhmäni oli lähtijöiden loppupäässä ja heti lentokoneeseen saavuttuamme, lentoemäntä ilmoitti meille, että teille ei tarjolla alkoholia. Syytä kysyessämme, hän ilmoitti kollegojen varoittaneen häntä, koska aikaisemmin lähteneiden ryhmien kanssa oli myös paluulennolla ollut kyseisen asian kanssa ongelmia. Näin paluumatka sujui ryhmältämme lähes kuivin suin, mistä en henkilökohtaisesti ollut lainkaan pahoillani.

Normaalisti ulkomaille lähdetään paljon pienemmissä ryhmissä, usein yksin tai vain muutaman miehen voimin. Tällöin käyttäytyminen ei tietenkään ole yhtä epäsovinnasta kanssamatkustajia kohtaan, vaikka alkoholin nauttiminen on näilläkin matkoilla pääasiallinen ajanviettotapa.

7.3 Työn kuvaukset

Seuraavaksi aion kuvata lyhyesti miesten työtehtäviä ja työoloja. En kuvaile työn tekemisen yksittäisiä toimintoja tai kovin tarkkoja yksityiskohtia, koska eri työmaiden tehtäväkenttä ja toiminnot vaihtelevat hyvin paljon. Pyrin pikemminkin antamaan yleisen kuvan siitä millaisessa työympäristössä ja ilmapiirissä miehet työskentelevät ja millaisia työtehtäviä heidän ammattiinsa liittyy. Työolojen kuvauksessa hyödynnän Rialin (1993) tekemän kyselytutkimuksen tuloksia teknisten muurareiden työoloista ja terveydestä. Myös omaan tutkimukseeni osallistuneet miehet muistavat kaikki osallistuneensa kyseiseen tutkimukseen.

Teknisten muurareiden työ on pääasiassa tulen- ja haponkestävien vuorausten purkua, muuraamista, valamista, muotittamista sekä näiden töiden suunnittelua, valmistelua ja jälkityötä, lisäksi haastattelemillani miehillä usein myös työnjohtajalle kuuluvat tehtävät, kuten paperityöt, projektipalaverit muiden yritysten ja tilaajan kanssa, huolehtiminen materiaalien riittävydestä, laadun valvonta ja monenlaiset yleiseen järjestelyihin ja suunnitteluun liittyvät työt. Vaikka miehet

joita haastattelin ovatkin muurareita tai työnjohtajia ja tehtävät ovat jakautuneet pääosin ammattinimikkeen mukaan, osallistuvat kaikki miehet liukuvasti kaikkiin tehtäviin tarpeen niin vaatiessa ja koska ammattitaito on hankittu työssä oppimalla, hallitsevat haastattelemi miehet kaikki seuraavat työtehtävät.

7.3.1 Vuorausten purku ja aputyöt

Mikäli työkohteena on vanhankattilan korjaaminen, on ensimmäisenä purettava vanha tulenkestävä vuoraus eli muuraus pois. Purkaminen tapahtuu piikkaamalla, joko paineilmalla toimivan piikkauskoneen avulla tai käsityökaluin. Vanhan vuorauksen purkaminen tuottaa erittäin paljon pölyä, tärinää ja melua ja kuuluu ammatin epämiellyttävimpiin työtehtäviin. Vanhan vuorauksen purkaminen suoritetaan yleensä yhdessä tai pari työskentelynä. Toisten purkaessa, toiset lepäävät ja purkajien väsyessä tai pölyn tukkiessa hengityssuojaimet, vaihdetaan purkajia. Purkamisen suorittavat pääosin apumiehet, mutta mikäli purkamista on paljon, siihen osallistuvat kaikki työryhmän jäsenet. Purkutyöt kuuluvat siihen työtehtävien ryhmään, jonka kaikki haluavat välttää jos se on mahdollista. Miehet kutsuvatkin purkuryhmiä leikkisästi "spurguryhmäksi", koska iltaisin pölykaljojen juominen hikoilun ja pölyn vuoksi on todellakin tarpeen.

Kun korjausmuurauksessa piikataan vanha vuoraus pois, altistuvat tekniset muurarit melulle ja tärinälle. Uudismuurauksessa melun lähteenä on pääasiassa muiden rakentajien aiheuttama melu. Korjausmuurauksessa saatetaan joutua työskentelemään myös kuumissa työoloissa. Vanhan vuorauksen poispurkuun ja uudelleen muuraukseen päästään vasta uunin jäähtyttyä tarpeeksi. Kuumissa työoloissa työskentely aiheutti tutkituille pääasiassa voimakasta hikoilua ja väsymystä sekä joillekin sydämen sykkeen nousua. (Rial 1993, 54)

Rialin tutkimustulokset tukevat haastatteluisia esiinnousseita ikäviä työtehtäviä, joista nimenomaan vanhojen muurausten purkamisesta aiheutuva pöly ja joidenkin työkohteiden fyysinen rasittavuus ja yksitoikkoisuus olivat vihatuimpia ammattiin liittyviä piirteitä.

No niitä on paljon, piikkaus on perinteisesti aika kurjaa, mutta kyllä mää semmoistakin oon tehnyt siitä huolimatta. Mää muistan kun olin kaverin kanssa tuolla Rovaniemellä, niin meillä oli sellaiset hukit ja me piikattiin hirveästi sellaista kaasuaukon reunaa ja meillä oli semmoiset hukit, ei me mitään sovittu, mutta se ajautui siihen, että vedetään vuoronperään tuommoinen pätkä ja se kesti tunnin pari, että siinä kerkesi huilaan ja kerkesi kyllä saada ittensä hikeenkin, mutta ei se silloin musta niin kurjalta tuntunut, että nekin kurjat työt riippuu siitä hengestä missä tehdään. Sitten jotain vanhaa hiilikattilaa, jossa on kauheasti pölyä, niin se on kurjaa. Kaikkein surkeinta on tietysti vanhan purkaminen se on ehkä se mitä ei tekisi mielellään ja yötuurissa vielä, se ois se kaikkein viimeisin homma (M42).

...piikkaus tietysti tai joku meesa-uunin tekeminen, kun on 20 metriä pitkä putki, että ensin piikataan muutama päivä ja sitten aletaan tekee, se on sellaista hevosen hommaan, että se on kaikkein kauheinta hommaa ja yksitoikkoista ja likasta... (M40).

Aputyöt kuuluvat siihen tehtäväryhmään joiden tarkoitus, jo nimensäkin mukaisesti, on avustaa muurareiden työn sujuvuutta. Tämä tehtäväkenttä koostuu hyvin monenlaisista tehtävistä. Aputyöt ovat yleensä ns. kesäpoikien vastuulla ja ne ovat ammattitaidollisesti hyvin vähän vaativia ja niiden toteuttamiseen kelpaa kuka tahansa terve ja riittävän voimakas henkilö. Tyypillisimpiä aputöitä on muurausten purkaminen, tiilien, laastin ja massan kantaminen myllyltä työkohteelle, erilaiset haalustyöt eli nosturilla suoritettavat nostot ja tavaroiden siirtäminen, tarvittavien tavaroiden kuten lankkujen, lautojen, levyjen, työkalujen, keraamisten kuitujen ym. toimittaminen kattilan sisälle tai työkohteelle, jossa muurarit asentavat ne paikoilleen. Aputyöt ovat fyysisesti erittäin raskaita ja tavaroiden nosteleminen ja kantaminen hyvin ahtaista miesluukuista ja rakennustelineillä vaatii hyvää fysiikkaa. Työryhmässä kaikki osallistuvat näihin aputöihin mahdollisuuksiensa mukaan siten, että jos muuta tekemistä ei juuri sillä hetkellä ole, autetaan toisia tai valmistellaan yhdessä seuraavaa työvaihetta.

7.3.2 Myllärintyöt

Myllärinä toimiminen, joka kuuluu kyllä tehtävä luokitukseltaan aputöihin, on käsiteltävä omana työalueenaan siitä syystä, että myllärillä on hyvin erilainen vastuu kuin tavallisella apumiehellä. Myllärinä toimiminen vaatii aikaisempaa kokemusta työtehtävistä ja tehtävään valitaankin ns. "ammattitaitoinen apumies" tai iältään nuorin muurareista. Myllärin tehtäviin kuuluu laastien ja massojen valmistaminen. Laastit toimitetaan työmaalle kuivana 25 kg:n säkeissä ja sekoitetaan veteen avoimessa tasomyllyssä. Myös massoihin lisätään vesi työmaalla ja valumassat levitetään muotteihin, joko kaatamalla suoraan ämpäreistä tai kauhoilla, lastoilla ym. käsityökaluin.

Laastit ja massat ovat tulenkestäviä erikoistuotteita ja näin ollen valmistaminen on vaativampaa kuin perinteisten muuraustuotteiden. Vaativuus syntyy ensisijaisesti massojen ominaisuuksista ja sekoitussuhteista, joista riippuu massojen tulenkestävyys. Myllärin on tiedettävä millaisiin kohteisiin tarvitaan mitään massaa ja millaista massan täytyy laadultaan ja kosteuspitoisuudeltaan olla eri työkohteissa. Ammattiin liittyvän erikoissanaston hallitseminen on myös välttämätöntä myllärille. Muurarit voivat pyytää mylläriltä esimerkiksi; "tavallista, löysää kässyä, löysää mutta ei kusta, hyvää kässyä, "jne. Erilaisia ilmaisuja erilaisille massan ominaisuuksille on lukematon määrä

ja mylläriin on tiedettävä millaista massaa niillä tarkoitetaan. Massojen ominaisuuksista riippuu paljon työn onnistuminen, sekä kuinka helppoa muurarin työskentely on. Mylläriinä toimiminen on kuitenkin tehtäväkenttänä yksitoikkoista, lähes liukuhihnatyöhön verrattavaa toimintaa siitä syystä, että kun tehtävät on kerran oppinut, ei työ tuo tekijälleen mitään vaihtelua. Ainoan vaihtelun tehtäviin tuo eri massalaatujen valmistaminen. Mylläriinä toimiminen on myös fyysisesti erittäin raskasta, 25 kg:n säkkien nostelu sekä painavien massa ämpäreiden nosteleminen aamusta iltaan, usein hyvin kiireisessä työtahdissa väsyttää sitkeimmänkin miehen. Haastattelemi miehet eivät enää juurikaan toimi mylläriinä, mutta mikäli toimivat, tuntevat he sen lähinnä vastuusta vapauttavana väliaikaisena rutiinihommana.

Kyllä jos mylläriksi pääsee, niin siinä hermo lepää ja ei tarvitse sen kummemmin päätänsä puhki miettiä joutavanpäiväisillä työasioilla, tosin se on aika yksitoikkoista pitemmän päälle (M42).

7.3.3 Muottien valmistaminen ja valutyöt

Sekä uudisrakentamisessa että korjausrakentamisessa valtaosa työstä tehdään valamalla massa muotteihin. Muotit ovat uudisrakennuskohteissa valmistettu useimmiten jo etukäteen ammattitaitoisilla alihankkijoilla ja muurareiden tehtävä on lähinnä asentaa muotit paikoilleen. Vaikka suunnittelu on kokemuksen myötä helpottanut muottien asennusta ja vähentänyt itse työkohteissa valmistettavien muottien tekemistä, vaaditaan muurareilta kuitenkin paljon tässä työvaiheessa puun käsittelyyn vaadittavia käsityötaitoja ja suunnittelutaitoja. Muottien valmistamisessa tarvitaan perinteisiä kirvesmiehen taitoja, lankkujen, levyjen, lautojen yms. käsittelyssä. Korjausrakentamisessa muurarit suunnittelevat ja valmistavat muotit itse alusta loppuun, juuri kyseiseen kohteeseen sopiviksi, koska etukäteen on usein mahdoton suunnitella sopivia muotteja vielä purkamattomaan kohteeseen.

Itse valaminen ei enää vaadi pitkää kokemusta tai kädentaitoja. Valaminen tapahtuu kaatamalla massa ämpäreistä muotteihin ja vibraamalla muotti täyteen joko sähkö- tai paineilmavibralla. Valaminen on urakkaluontoista työtä, koska massa on saatava muotteihin mahdollisimman tuoreena ja niin nopeasti, ettei se ehdi kovettua ennen vibraamista. Lämpimissä oloissa tämä tuottaa usein paljon ongelmia ja mikäli massa ei ole riittävän "löysää", on sen asentaminen erittäin vaikeaa tai mahdotonta. Muotteihin kaadettu massa jähmettyy liian aikaisin ja muotit on purettava ja tehtävä kaikki uudestaan. Muottien tekeminen on miesten mielestä eräs mielekkäimmistä työtehtävistä ja

perusteena tälle, on niiden valmistamisen haasteellisuus ja työtahdin vapaus. Valaminen ei taas urakkaluontoisuutensa ja pakkotahtisuutensa takia ole yhtä innostavaa.

Muottihommat on tietysti, jos pääsee säveltää, ettei tarvii tehdä mitään suoraa seinää, niin ne on mukavia, kun saa semmoisen pikkaisen haastavamman, että joutuu miettiä, ne on mukavia (M42).

Ehkä jos on semmoinen työmaa ja ei oo muurausta ja on jotain isoja valuja, niin sitten mä mieluummin pelkästään muotitan, puukässyjä niin se on sitten ja sitten jos pitäisi valaa, niin siitä en enää tykkää, se kun on niin yksitoikkoista ja kiivastahtista (M39).

7.3.4 Muuraus

Uusien tulenkestävien rakenteiden muuraus tiilistä tehdään kuten perinteinen muuraus ja sen lähempi kuvaaminen ei liene tässä yhteydessä tarpeellista. Erot perinteiseen muuraukseen löytyvät lähinnä materiaalien moninaisuudesta ja ominaisuuksista sekä muurauskohteiden ahtaudesta. Työkohteiden vaihtelevuudesta johtuen erilaisia tiililaatuja ja kokoja on melko paljon. Pääjaottelu voidaan karkeasti tehdä seuraavasti: eristävät tiilet, tulenkestävät tiilet ja esivaletut tiilet. Eristävät tiilet ja tulenkestävät tiilet ovat kooltaan ja muodoltaan kuten tavalliset tiilet ja ne muurataan perinteiseen tapaan. Viimeksi mainittujen eli esivalettujen tiilien koko, paino ja muoto taas vaihtelevat erittäin paljon. Näiden “erikoistiilien“ asentaminen paikoilleen on ammatin vaativampia sekä arvostetuimpia tehtäviä. Esivaletut tiilet saattavat painaa kymmenistä kiloista aina lasiuuneilla tarvittaviin satoja kiloja painaviin tiiliin asti. Näiden painavien tiilien käsittelyssä vaaditaan erittäin suurta ammattitaitoa, koska niiden liikuttelu ja mahdollisten virheiden korjaaminen on vaikeaa. Lisäksi asennuskohteen usein ahtaat työtilat rajoittavat virheiden korjaamismahdollisuutta. Miesten haastatteluissa käy ilmi että juuri muuraus ja siihen liittyvä henkilökohtainen ammattitaito tuottaa eniten tyydytystä työtehtävistä.

Ehkä uuden muuraus, kun muurataan tiiliä jonnekin muualle kun ankkureiden sekaan, niin se on ehkä melkein mieleisempiä ja ehkä siinä näkee kädenjäljen parhaiten, että kyllä se jotain mielihyvää tuo, että tekee jotain monimutkaista muurausta ja huomaa ja tietää, että mä osaan ja jälki syntyy siinä ja lopputulos on hyvä, niin kyllä se mielihyvää tuo (M39).

Kyllä mun mielestä on muuraus, ihan semmoista niin kuin lasiuunin tekeminen tai vastaava, se on niin kuin semmoista työtä, että se on niin kuin siistiä työtä ja siinä niin kuin katotaan mitä äijä osaa ja mitä ei. (M40)

Niin kyllä lasiuuni hommat ja tollaset niin niitä on ihan mukava tehdä, siinä saa toteuttaa itteensä (M42).

7.3.5 "Nokkamiehentyöt"

Esimiehenä eli "nokkamiehenä" toimiminen kuuluu myös miesten ammattikuvaan. Tavallisimmin työmailla on vain yksi nokkamies, joka on vastuussa työmaan ja tehtävien sujumisesta. Mikäli työvuoroja on kaksi, molemmissa vuoroissa on oma esimiehensä. Toimenkuva ja tehtäväkenttä vaihtelee hyvin paljon sen mukaan kuinka "suuresta" työmaasta on kyse. Pienillä työmailla, jossa on vain muutama mies töissä, ei käytännössä tehtävät eroa muiden miesten tehtävistä kuin siinä, että nokkamies kirjoittaa "tuntilaput" ja hoitaa suhteet asiakkaaseen ja jos on tarvetta, yhteydet työnantajaan. Suuremmilla työmailla nokkamies on pikemminkin työnjohtaja, joka ei osallistu käytännön töihin, ellei itse niin halua. Useimmiten työnjohtajan aika menee kuitenkin omien tehtävien hoitamiseen. Työnjohtajan tehtävät alkavat useimmiten siitä että hän hakee piirustukset konttorilta ja käy läpi työnantajan kanssa työmaan eri vaiheet ja ongelmakohdat. Työkohteet ovat useimmiten samoja joka vuosi tai hyvin samankaltaisia, menetelmät samoja jne., että nämä palaverit ovat rutiiniluontoisia ja käsiteltävät asiat miehille entuudestaan tuttuja. Lisäksi toimitusjohtaja luottaa alaistensa ammattitaitoon ja jättää vastuun työmaista heille.

Työmaiden aikana varsinaista ryhmän johtamista tarvitsee tehdä hyvin vähän. Työryhmien jäsenet ovat niin kokeneita, että työtehtävien jako ja työtehtävät sujuvat heiltä ilman neuvoja ja jatkuvaa valvontaakin. Näin ollen suurimmaksi tehtäväksi työmailla jääkin töiden yhtensovittaminen muiden työmaalla toimivien yritysten, sekä työn tilaajan kanssa. Näistä aikataulu ja päällekkäisyys ongelmista sovitaan työmaiden viikkopalaverissa. Lisäksi täytyy huolehtia materiaalien riittävydestä, aikataulussa pysymisestä, mahdollisten ongelmatilanteiden ratkaisusta, seuraavien työvaiheiden suunnittelusta ja ennakoimisesta, paperitöistä ja raportoinnista työnantajalle. Työnjohtajalle jää aikaa myös auttaa materiaalien siirtelyssä, nostelussa ja muissa vastaavissa tehtävissä, mihin mielellään ajankuluksi osallistutaankin. Miehet suhtautuvat hyvin eri tavoin esimiestehtäviin riippuen ajankohdasta ja työmaasta ja siitä missä tilanteessa asiasta kysytään. Toisinaan tehtävät koetaan pelkästään rasittaviksi lisähommiksi työn ohella ja toisinaan taas ne ovat ammatin parasta antia.

Jos on paska työmaa, niin sellaiset työt on mukavimpia, ettei tarte ruumiillista työtä itte tehdä, valvonta hommat ja nokkamieshommat (M 39).

Se on tullut eteen aikoinaan siten, että on niitä työnjohto tehtäviä ja työporukka on ammattitaitoinen, niin mun ammattitaito menee hukkaan, jos mää vaan koitan olla siellä vaan järjestelijänä ja päämärinä. Mää autan firmaa parhaiten, jos mää teen sitä muurausta minkä mä ymmärrän ja mihin mulla on taipumusta, semmoista käden

taitoihin ja semmoinen kaveri, joka on hyvä järjestelee tekisi niitä, välillä se tuntuu vaan rasittavalta lisähommalta (M 47).

Ulkomailla he ovat perinteisessä esimiesasemassa ja heidän alaisuudessaan saattaa olla 20-100 miestä riippuen työmaan laajuudesta. Alaiset ovat paikallisen maan työvoimaa ja puolueen miehille ennalta tuntemattomia. Suomalaisia on useimmiten mukana vain muutama tai useat komennukset hoidetaan aivan yksin. Tosin suomalaisena ei välttämättä olla yksin, vaan työmailla on eri yritysten kuten metalli-, sähköasennus- ym. suomalaisia edustajia. Poikkeuksena ovat suuret työmaat, jonne Suomesta lähetetään kymmeniä miehiä ja vain aputyövoima on paikallista. Näissäkin tapauksissa itse suorittavan työn tekevät paikalliset yritykset, joita suomalaiset "asennusvalvojat" valvovat ja opastavat. Suuremmilla työmailla jokaiselle miehelle on annettu oma vastuualue ja työryhmä, jonka toimintaa he valvovat.

No ulkomailla on se sata paikallista äijää mikä annetaan ja helkkaristi tulee sitten raportteja ja seurantaa ja kaikkee tämmöistä ja alkuun varsinkin täytyy rautalangasta vääntää kaikki ja vahtia vieressä, mutta kyllä ne on siitä muutaman viikon sisällä lähtenyt menee sillai, ettei oo tarvinnut ihan vieressä olla käyttämässä mitä jätkät tekee, kun suomalaiset tekee tai tehdään suomessa kaikki on ammattitaitoisia, ei tarvitse selitellä, homma toimii...(M39).

Silloin kun ulkomaan komennukset olivat uutta miehille, ne koettiin haastaviksi ja mielenkiintoisiksi sekä tervetulleeksi uudeksi ammattiin liittyväksi muodoksi, mutta ajan myötä ne ovat arkipäiväistyneet pelkäksi rahanhankintakeinoksi. Miesten nykyistä suhtautumista niihin kuvaa hyvin erään paljon ulkomaankomennuksia tehneen miehen haastattelussa mainitsema lausunto.

...ja tota hyvä ja ainoa syyhän täällä enää on pyörä, niin on raha, ei mitään muuta, että kyllä siitä muuten se semmoinen haasteellisuus on pudonnut pois, alkuunhan siinä oli semmoistakin, että pystyy tuommoisenkin projektin täällä ulkomailla hoitaa, mutta se on mennyt kuitenkin sellaiseksi rutiiniksi, ettei siinä oo sitä enää (M 47).

Samankaltainen suhtautuminen on nähtävissä myös yleisemmin ammattiin liittyviin työtehtäviin, jotka ovat teknisen kehityksen myötä muuttuneet yhä rutiiniluontoisemmiksi ja vastaavasti taas tyydytystä tuottavien ja käsityötaitoja vaativien tehtävien osuus on vähentynyt. Kehitystä kuvaili eräs yli 20 vuotta ammatissa toiminut muurari näin.

Ainakin on se tietysti että ammatillisesti on noussut apumiehestä työnjohtajaksi, mutta sitten taas kun ajattelee menettelytapoja miten joku homma hoidetaan, niin materiaalit ja menetelmät on kehittynyt valtavasti, että ennenhän ei ollut semmoisia, että niitä käytiin paikkaamassa puolen vuoden välein, nykyisin on semmoisia aineita,

jotka kestää ihan älyttömästi ja sitten työskentelytavat on muuttunut sillai, ettei nykyisin tarvita käsityötaitoa kovinkaan paljon loppujen lopuksi, nyt tehdään pelkästään muotteja ja valetaan vaan, aika monikin kattila on semmoinen, ennen kun muurattiin, niin jätkillä oli sitä käsityötaitoa paljon enemmän mun mielestä ja se vie sitä mielenkiintoa pois (M42).

7.4. Työn fyysinen rasittavuus

Kun miesten ammattia ja siihen liittyviä työtehtäviä pohditaan perinteisen työelämä tutkimuksen mukaisesti ammatin fyysisen ja henkisen rasittavuuden kannalta voidaan todeta, että teknisen muurauksen työolot ovat erittäin vaikeat ja ainakin fyysisesti raskaat. Työtila saattaa rajoittaa liikkumista ja aiheuttaa hankalia työasentoja. Valtaosa työstä tapahtuu suurten kattiloiden sisäpuolella, jonne tulenkestävä eristys asennetaan. Työssä joudutaan käyttämään monenlaisia materiaaleja, jotka edellyttävät erilaisia työmenetelmiä ja joihin liittyy paljon raskaita nostoja. Teknisten muurareiden työolot ovat lähes poikkeuksetta hankalampia kuin talomuurareilla tai rakentajilla. Varsinainen muuraus tapahtuu vuorattavan uunin sisällä, jolloin käytettävät materiaalit mm. raskaat tiilet joudutaan toimittamaan ahtaista luukuista. Suurimpien kattiloiden sisälle rakennetaan telineet, joiden päälle materiaalit joudutaan myös nostamaan ja joiden päällä työskennellään. Jatkuva telineille kiipeily ja raskaiden tiilien ja massa ämpäreiden siirtely telineillä aiheuttaa fyysistä rasitusta. Työtila pakottaa työskentelemään samoissa, mahdollisesti huonoissa työasunnoissa pitkiä aikoja ilman että pystyy välillä vaihtamaan asentoa

Fyysistä rasitusta lisää työn kiivastahtisuus ja vaikka tekniset muurarit pääasiallisesti tekevät tuntipalkkaista työtä, heidän työtahtinsa muistuttaa urakoimista työn kohdesidonnaisuudesta johtuen. Työtä tehdään useassa vuorossa ja pitkinä työvuoroina. Varsinkin korjausmuurausta tehtäessä työ on mitoitettu nopeatempoiseksi, sillä työkohte ei useinkaan voi olla poissa käytöstä pitkään tai ei ollenkaan. Joillakin työmailla työtahti ei tosin ole yhtä kiivas ja nopeatempoinen. Nämä työmaat ovat ns. "laskutyömaita" jolloin ensin tehdään työ ja laskutetaan työtunnit ja materiaalit jälkikäteen. Näillä työmailla ei ole useinkaan varsinaisia aikarajoituksia työn valmistumisen suhteen ja työtahdin voi työryhmä itse määrätä. Tällaisia "laskutyömaita" miehet pitävät miellyttävänä työkeikkoina juuri kiireettömyyden takia.

Kyllä määh lähinnä nautin itte semmoisista pienistä laskutyömaista, että se homma pysyy kasassa, ettei oo kymmeniä miehiä työmaalla, kun silloin on aina itsestään riippumattomia häiriötekijöitä ja usein aika kiire... (M 49).

7.4.1 Ylityöt

Työn fyysistä rasittavuutta lisää myös työpäivien pituus sekä yötyö. Mikäli työ on aikataulullisesti hyvin kiireinen, tehdään kahta kahdentoista tunnin työvuoroa, joista päivävuoro alkaa aamulla kello seitsemän ja päättyy illalla seitsemältä, yövuoro taas alkaa ilta seitsemältä ja loppuu aamuseitsemältä. Tällaista järjestelyä käytetään tosin melko harvoin ja tavanomaisempi työaika on noin 10-12 tuntia yhdessä päivävuorossa. Ylitöiden tekeminen ja työpäivien väliaikainen pidentäminen esimerkiksi 16 tuntiin tai joskus jopa lähes ympärivuorokautiseksi on myös melko tavallista, myös viikonloppuina tehdään usein töitä, eteenkin kiireisinä aikoina. Tällöin on useimmiten kyse kuitenkin miesten omasta valinnasta. Halukkuus työpäivien pidentämiseen löytyy lähinnä siitä, että työtunteja halutaan tehdä "sisään" ja siirtää niitä perjantaille, jolloin viikonlopunviettoon päästään aikaisemmin. Tämän lisäksi arki iltaisin ei ole kiire kotiin hotelliasumisen vuoksi

Mielummin pitkä päivä kun lyhyt päivä silloin kun asuu hotellissa, että se on hyvin pitkäveteiseksi menee se oleminen siellä hotellissa, mutta kyllä ne pitkät päivät kun rupee tähänkin ikään tulee niin tavallaan tuntuu raskaalta, mutta mielummin silti teen sen pitkän päivän (M 55).

Jos ne saa omanmielensä mukaan hyödyntää ne pitkät päivät, niin siirtäisin tunteja, että saisi pitkän viikonloppuvapaan... niin sitä jaksaisi niitä tehdä, se motivoisi niihin ainoastaan, esimerkiksi torstaina kotia, niin kuin monella metallifirmalla ja saattaa tulla maanantainakin puoliltapäivin (M 47).

mulle se sopii.. itse asiassa sellaiset olis ihanne tapauksia, että olis kolme päivää viikossa hommia ja tehtäisi 18-tuntisia päiviä kolme päivää ja loppuviikko lepäiltäisi, niin semmoiset olis ihan ykkösiä, mutta sitten jos tehdään monta viikkoa putkeen 12-tuntin päivää ja viikonloput ja kaikki, niin kyllä siinä rupee loppuvaiheessa mieltii, että onko tässä enää mitään tolkkua (M42).

Syynä ylitöihin voi tosin olla myös puhdas rahan ahneus tilipussin kasvattamiseksi. Tätä rahan takia ylitöiden tekemistä esiintyy varsinkin nuorempien miesten keskuudessa enemmän, koska he jaksavat työskennellä fyysisesti vaativissa oloissa kauemmin kuin vanhemmat ja rahan tarvetta on perhe ym. syistä johtuen enemmän. Haastattelemanani miehet olivat toimineet alalla vähintään kymmenen vuotta ja heille ei palkan suuruus ollut niin oleellinen asia kuin nuoremmille. Lisäksi ylitöitä oli elämän varrella tehty jo riittävästi.

Se johtuu siitä, että ei oo enää itse halukas tekemään pitkiä päiviä, kun jossain vaiheessa tuli niin paljon ylitöitä, että tuli maha täytee sitä asiaa... ettei enää haalikkaa pitkiä päiviä... onhan tää kuitenkin aika kovaa hommaduunia ja ei sitä

loputtomiin jaksa.. mutta kyllä pääsääntöisesti nykyäänkin vähemmän on ylitöitä kun joskus 80-luvun alussa (M 42).

Ulkomaankomennuksilla ei työ itsessään ole useinkaan fyysisesti rasittavaa, koska työtehtävinä ovat lähinnä valvonta ja suunnittelutehtävät. Fyysinen rasittavuus johtuu pikemminkin kuumista ja kosteista ilmasto olosuhteista joihin Suomessa ei olla totuttu.

...ja tietysti ilmastolliset erot on hyvinkin suuret.... pelkästään jo kuumuus ja kun sää teet töitä niin se on rasittavampaa se, jos sää kymmenen tunnin päivän teet niin se on ihan riittävästi se. Jossain Thaimaassa se hikoaminen ja nestehukka on raskasta. Kyllä raskaampaa on kyllä voi sanoa kun täällä... varsinkin jos mennään noihin Aasian maihin (M 55).

Tutkitut kärsivät työn fyysisestä rasittavuudesta, pitkistä työvuoroista sekä työn nopeatempoisuudesta sitä enemmän, mitä vanhempia he olivat. Kuitenkaan yli 50-vuotiailla työolojen aiheuttama rasittavuus ei enää lisääntynyt. Vanhimmat työntekijät ovat kenties sopeutuneet työhönsä ja osaavat suojautua erilaisten haittojen varalle. Toisaalta ammattiin ovat jääneet vain kestävimmat ja sopeutuvimmat. Tähän on yhtenä todennäköisenä syynä työn valikoivuus: koska teknisen muurauksen työ on raskasta, sitä kykenevät tekemään vain suhteellisen terveet ja hyväkuntoiset työntekijät. Muut karsiutuvat ammatista.(Rialti 1993,53).

Omassa tutkimuksessani juuri vanhemmat miehet nostivat haastatteluissa esiin työn fyysisen rasittavuuden ja nopeatempoisuuden ongelmina omalle terveydelleen sekä tunnustivat iän tuomat rajoitukset nuorempiin verrattuna.

... että kun ajatellaan, että tää on mun vakituinen työ ja osa mun elämäni ja se täytyy järjestellä sillai pysyvällä tavalla, että se ois aina tilapäinen ratkaisu, että revitään pitkää päivää ja urakka tahtiin.... jos se on vuodesta toiseen pysyvää niin ei se oo hyvä asia... eihän kukaan sitä tällä iällä jaksa... terveys siinä menee... (M 47).

...ainoo vaan täytyy tunnustaa, että tänä päivänä ei tahdo enää pysyä vauhdissa mukana. Kyllä sen on huomannut, että vauhti on jo vähän hiipunut ja nopeus ei oo enää missään kohtaa valttia...(M55).

7.4 Työn henkinen rasittavuus

Suomessa miehet eivät juuri tunne kuin ajoittain, että työ olisi henkisesti rasittavaa tai siihen liittyvät tehtävät aiheuttaisivat stressiä tai yöunien menetystä. Kun työaika loppuu ei työasioita enää viikonloppuna ja iltaisin murehdita. Syynä tähän on vankka ammattitaito ja pitkän kokemuksen tuoma luottamus siihen, että kaikki eteen tulevat ongelmat pystytään ratkaisemaan. Tosin miehet

muistavat hyvin sen, kuinka ammattiuran alkuvaiheessa, jolloin ammattitaito ja kokemus eivät vielä olleet nykyisellä tasolla, lähtö työkomennukselle saattoi jännittää hyvinkin paljon.

Kyllähän se hirvitti alkuun, kato kun ei sitä päässyt sillai tekee, että vanhan muurarin rinnalla siinä... vaan se oli sillai, että siellä on työmaa ja teet sen homman... niin kuin poltinkartioita tai jotakin ja paljon tein sellaisia. Auton sain tuolta Kangasalta ja kamat kyytiin ja sinne vaan ja aina hirvitti ja jännitti, että osaako tehdä ja silloin mulla oli mielessä, että joskus määhän osaan tän homman. Nyt se on tietysti ollut sitä jo vuosia, mutta se myös vie sitä intoa, että ei enää motivoi silleen tietenkään, että se on välillä nykyisin pakkopullaa (M47).

Henkiseltä rasittavuudeltaan ulkomaankomennukset ovat huomattavasti rasittavampia kuin Suomessa tehtävä työ. Miesten komennukset saattavat kestää ajallisesti muutamasta viikosta, puolen vuoden komennuksiin saakka. Keskimääräinen ulkomailla oloaika on kuitenkin yhdestä kolmeen kuukautta. Näinkin pitkien aikojen oleskelu ja työskentely, hyvinkin paljon toisistaan poikkeavissa kulttuureissa ja hotelli olosuhteissa, aiheuttaa väistämättä miehille koti ikävää ja kyllästymistä. Lisäksi työtehtävät ovat perinteisiä esimiestehtäviä, joissa vastuu työn onnistumisesta lepää miesten harteilla. Perheellisillä painaa mieltä lisäksi kotiasiat ja kuinka siellä tullaan toimeen. Mikäli kotiasiat eivät ole kunnossa tuntuu työkomennuskin raskaammalta.

Ulkomaankomennukset on aika kovaa hommaa, kun ajatelee sillai, että esimerkiksi jos on puolivuotta tai siitä yli yhtäjaksoisesti, niin ei se mitään hääviä enää ole, se vaatii jätkältä henkistä kanttia aika paljon, että pystyy edes ole siellä ja hoitaa sen työnsä siellä ja ei tässäkään firmassa oo montakaan jätkää, jotka siihen pystyy... että jossain vaiheessa tulee semmoinen toppi vastaan, ettei tiedä lähtisikö pois vai mitä tekisi ja ikävähän sitä aina kotiin on pitkällä keikalla (M 40).

Ei oo tullut yksinäistä oloa koskaan missään, paitsi no... 8 vuotta sitten olin Intiassa yksin 6 kk ja olin ainoa ei Intialainen koko alueella, mutta ei sielläkään yksinäiseksi tuntenut, vaikka se semmoinen maailman persläpi oli, että kyllä se hermolle kävi, että piti naapurikaupunkiin lähteä välillä puhelimen ääreen, että kuuli jonkun tervepäisen puhetta edes... (M 42).

Ulkomaan keikat on hyviä keikkoja ollut, en määhän oo ikinä tuntenut mitään vastenmielisyyttä niitä keikkoja kohtaan, mutta se on ihan, että millä asenteella sinne lähdetään ja mennään ... silloin kun lähdetään pitkälle, niin silloin mennään ja eikä siinä saa silloin mitkään muut asiat vaikuttaa sen kummemmin kun kotimaassakaan. Se on hyvä lähteä silloin reissuun kun on kotiasiat kunnossa, että sitä lähtee hyvillä mielin ja ei oo mitään riitoja siellä kotona (M 55).

Miesten työskentelyyn ulkomailla liittyy eri maiden työkulttuurien ja tapojen kohtaaminen. Suomessa opitut työmenetelmät ja työmoraali ei välttämättä päde enää toisissa olosuhteissa ja maissa. Kulttuurien kohtaamiseen liittyvät ristiriidat ovat väistämättömiä ja tämä aiheuttaa myös

miehille paljon stressiä muiden huolten lisäksi. Kulttuurierot tuntuvat miehistä joskus käsittämättömiltä.

Kyllähän se niitten kanssa hyvinkin erilaista on. Mitä mää nyt oon aasialaisten kanssa oon ollut, niin kyllähän se joskus tuntuu aika turhautavalta, kun niillä on ne käsitykset ja ajattelu niin erilaista maailman asioista. Vaikea uskoa aina välillä, että miten niin yksinkertaisista asioista toinen voi ajatella niin toisella tavalla tai päin vastoin kun me (M55).

Osalla miehistä suurimpia ongelmia tuottaa vieraat kielet, koska alhaisesta koulutustasosta johtuen monen puolueen miehen kielitaito on melko heikko. Työmaakielenä on useimmiten englanti, jota puhuvat kohdemaassa vain paikalliset insinöörit ja johtoporras. Paikallisista muurareista tai työntekijöistä ei yleensä kukaan puhu englantia, vaan kommunikointi hoidetaan elekielellä, konkreettisesti näyttämällä työtavat tai piirtämällä. Lukion käyneillä kielitaito ei aiheuta ongelmia, mutta myös he joutuvat käyttämään "sanatonta viestintää".

Kyllä mää omalla kohdallani nään sen kielitaidottomuuden. Kielitaidottomuus ja se on yks, että joutuu menee sellaisiin olosuhteisiin, josta ei tiedä mitään eli uusiin paikkoihin, että se on vähän sellainen tutkimusmatka kuitenkin, kyllähän se rupee ahdistaa, jos pitempään on ja ei saa jotain ajatuksia toiselle, sellaisia ajatuksia, joita suomalaisten kesken on helppo kommunikoida (M47).

Kieliongelmiensa lisäksi ovat paikallisen maan teknologia ja työmenetelmät sekä työmoraali hyvin erilaiset suomalaisen verrattuna. Miehet kokevat hyvin turhauttavaksi opettaa, eteenkin teknologisesti kehittymättömien maiden työntekijöitä, työkalujen käyttöön ja suomalaisiin työmenetelmiin. Paikalliset työntekijät pyrkivät opastuksesta huolimatta käyttämään omia työmenetelmiään, jolloin tulos ei ole vaatimusten mukainen ja tämä aiheuttaa paljon erimielisyyksiä työmaalla.

sekin on niin semmoinen... sellaiset tyypit, joitten kanssa joutuu jankkaa ja jotka väittää vastoin parempaa tietoosa tai silleen, että näin me tehdään täällä meillä kiinassa ja näin meillä on täällä aina tehty ja sitten tulee vängällä sutta ja sitten tapellaan ja taistellaan, ettei voi niin kun uskoa, että me osataan nää hommat paremmin (M39).

Työkulttuurien erilaisuus, kommunikointiongelmien sekä valvottavien työntekijöiden ammattitaidon puute ja lisäksi vastuun tuoma paine työn onnistumisesta, aiheuttavat yhdessä niin suurta turhautumista ja stressiä, että miesten käyttäytymisessä näyttää ajoittain rasistisia, epäsovinnaisia ja jopa väkivaltaisia piirteitä. Tämän miehet kyllä auliisti myöntävätkin.

Sanotaan, että on muuttunut mielipide aikalailla, että kyllähän sitä rasistin vikaa mulla on nykyään aikalailla, mutta se johtuu ihan siitä, että onko suomalaiset niin hyvin koulutettuja vai onko niillä sitten niin paljon ammattitaitoo vai onko ne sitten niin tarkkoja oman ammattitaitonsa puolesta, että ne koittaa tehdä työnsä hyvin ja sitten kun näkee näissä, että joku hutilo i ja se ei osaa tehdä sitä hommaa, niin siitä tulee semmoinen mielipide, että voi paska... mitähän nääkin on, onks nää apinoita vai mitä nää on?, mutta kun ne ei tajua kun mä sanon, niin se vituttaa... mutta en mä niihin oo sortunut ikinä kun muut, jotka talutteli korvasta niitä tai potki perseelle taikka löi kuviosahalla päähän (M40).

Länsimaissa työskenneltäessä vastaavia ongelmia ei esiintynyt, vaan ne koettiin kulttuuriltaan, työmenetelmiltään jne. samanlaisiksi kuin kotimaan työmaat ja eivät aiheuttaneet henkistä väsymistä samassa määrin kuin kauempana olevat maat ja kulttuurit.

Viime kesänä olin tuossa Ranskassa ja Euroopassa, niin se tuntu kuin ois kotoa käynyt töissä, niin se on kotoisaa kun on siellä töissä verrattuna Aasian maihin ja Kanada oli mukava maa sinne vois muuttaa vaikka pysyvästi (M42).

7.6 Työn vaarallisuus

Rialin (1993) tekemän tutkimuksen mukaan, työn vaarallisimpia tekijöitä olivat erilaiset kemialliset haitat, lähinnä purkamisen yhteydessä syntyvä pöly. Fysikaalisia haittoja ja ergonomisia rasituksia pidettiin seuraavaksi ongelmallisimpina terveydelle. Tutkimukseen osallistuneita rasitti useimmiten työssä esiintyvä pöly, melu, kuumuus, vetoisuus ja tilanahtaus. Tapaturmia teknisten muurareiden työssä saattavat aiheuttaa mm. katosta, holvista tai telineiltä putoileva kuona tai esineet. Työskentely kuumissa oloissa voi aiheuttaa jopa palovammoja. Tapaturmavaaraa ei kuitenkaan pidetty kovin suurena. Näitä haittoja sekä mahdollisia tapaturmia vastaan suojauduttiin yleisimmillä suojavarusteilla. Suojainten käytön koki osa tutkituista rasittavaksi, sillä työskentely niiden kanssa saattoi olla hankalaa muutoinkin vaikeissa työoloissa Kylmyys ja kosteus eivät hankaloittaneet työskentelyä, sen sijaan veto koettiin rasittavaksi. Vetoa työtilassa muodostuu mm ulkoa tulevista kylmistä ilmavirtauksista tai lämpöpuhaltimista, joita tarvitaan pitämään materiaalit käyttökunnossa (Rialin 1993,53). Miehet eivät itse pitäneet työtään vaarallisena työtapaturmien osalta. Haavat, naarmut, mustelmat yms. olivat hyvin yleisiä ja ne katsottiin vain kuuluvan ammattikuvaan, työtä ei koettu vaaralliseksi siitäkään syystä, että koko puolueen historian aikana ei vakavia työtapaturmia ollut tapahtunut.

Ei tää sillälaila vaarallista ole, voihan tietysti huonolla säkällä mennä henki missä vaan tai täälläkin pudota telineiltä tai tulla vasara korkeelta päähän, mutta ei sinä aikana kun mä olen näitä hommia tehnyt, niin mitään vakavaa oo sattunut ikinä (M47).

Työympäristön vaarallisimmaksi tekijäksi miehet nostivat purkamisen yhteydessä syntyneen pölyn, jonka terveydellisistä vaikutuksista ei tarkkaan tiedetty ja josta oltiin syystäkin huolissaan

Kyllä mä näkisin, että tuo pöly on kaikkein vaarallisinta, tajuuhan sen tyhmempikin, että kun tuommoista paskaa hengittää vuosikausia, niin eihän se voi terveellistä olla (M40).

7.7 Työn merkitys

Pöly, melu, likaisuus, kiivas työtahti, fyysinen rasittavuus, pitkät työpäivät, matkustaminen, erilaiset kulttuurit jne. tuottavat yhdessä hyvinkin raskaan ja ajoittain epämiellyttävän työympäristön

Tekniset muurarit kokivat kuitenkin työnsä hyvin mielenkiintoiseksi ja olivat tyytyväisiä työhönsä, huolimatta vaikeista työoloista (Rialti 1993, 54). Itseäni askarrutti tutkimuksen kuluessa usein kysymys juuri siitä, että vaikka työolot ovat melko epämiellyttäviä, miehet tuntuivat kuitenkin viihtyvän työssään hyvin. Yleensä työtyytyväisyyttä koskevissa tutkimuksissa on palkan jälkeen tärkeimmiksi tekijöiksi koettu turvallisuus, esimiessuhteet, etenemismahdollisuudet ja informaationsaanti. Lisäksi työtyytyväisyyteen vaikuttavat olennaisesti mahdollisuus vaikuttaa omaan työtilanteeseen, mahdollisuus kokea oma työpanos merkityksellisenä ja tärkeänä sekä mahdollisuus olla yhdessä ja keskustella työssä työkavereiden kanssa. Työntekijän tulisi nauttia arvontoa ja inhimillistä kunnioitusta tekemästään työstä. (Juuti 1991, 63-65)

Mielestäni kaikki edellä mainitut toteutuvat miesten ammatissa. Jokainen haastatteleman mies kokee tyydytystä juuri omasta osaamisestaan ja ammattitaidostaan, tämä kävi selkeästi ilmi työtehtävien kuvauksien yhteydessä. Työtehtävien "käsityöläismäiset" piirteet (muuraus, muotitus) tuovat vaihtelua ja niissä on suurempi itsenäisyyden ja itsensä toteutuksen mahdollisuus kuin rutiiniluontoisemmissa tehtävissä (esim. valaminen). Tällainen "käsityöläismäisyys" näkyi myös teollisuustyöntekijöillä voimakkaassa suuntautumisessa työhön ja ammattitaidon kehittämiseen, työn kokemista työntekijän oman persoonallisen itseilmaisun välikappaleena sekä ammatillisen identiteetin ulottumista myös työn ulkopuolisen elämän alueille (Kasvio 1982, 301).

7.7.1 Ryhmien autonomisuus

Työtehtävien haasteellisuuden ja itsensä toteuttamisen mahdollisuuksien lisäksi, on haastattelemini miesten työ kiinteää ryhmätyötä, joka tuottaa paljon tyytyväisyyden aihetta. Ryhmään kuuluminen tuottaa paljon sosiaalista tyydytystä jäsenilleen. Yleisesti ottaen voidaan todeta ryhmien jäsenten olevan muita todennäköisemmin tyytyväisiä työhönsä. Tämä selittyy sillä, että kiinteissä työryhmissä työskentelevät saavat muita enemmän tyydytystä ryhmässä käydyistä keskusteluista ja osittain sillä, että kiinteiden työryhmien jäsenet samastuvat muita useammin ryhmän päämääriin ja tavoitteisiin sekä kokevat ryhmän pyrkimykset itselleen merkityksellisiksi (Juuti 1989, 115).

Työmaille lähetetään työryhmä, joka on kiinteästi yhdessä aamusta iltaan, koko työmaan keston ajan. Miehet itse kutsuvat usein näitä työryhmiä "tiimeiksi". Tiimien määritelmät ovat usein epämääräisempiä kuin ryhmän ja "tiimiä" sanana käytetään hyvin erilaisissa tavoissa organisoida töitä. Tiimin määritelmät kuvaavat kuitenkin erinomaisesti miesten työn ryhmäluonnetta. Katzenbach & Smith (1993) esittävät, että "tiimi on pieni ryhmä ihmisiä, joilla on toisiaan täydentäviä taitoja, jotka ovat sitoutuneet yhteiseen tehtävään, suoritustavoitteeseen ja yhteiseen toimintamalliin ja jotka pitävät itseään yhteisvastuussa suorituksistaan". Tiimin koko voi olla 2-25, mutta suurin osa tiimeistä on alle 10 henkilöä. Tiimit tarvitsevat erilaisia taitoja, kuten tekninen tai toiminnallinen asiantuntemus, ongelmanratkaisu- ja päätöksentekotaidot ja vuorovaikutustaidot. (Katzenbach & Smith 1993).

Toisen tiimin määrittelyn mukaan tiimit ovat ei-autoritatiivisia työryhmiä, joilla on jaettu vastuu päätöksenteossa, ongelmanratkaisussa ja työjärjestelyissä. Näin tiimien toiminta perustuu sitoutumiseen eikä kontrolliin (Walton 1985). Tiimit ilmentävät siis osallistuvaa työkuultuuria ja eteenkin itseohjautuvat tiimit ovat esimerkki korostuneesta osallistumisesta. Itseohjautuvien työryhmien toiminnan kannalta on tärkeää, että niillä on edellytykset ja taito tehdä päätöksiä sekä keinot jakaa yhteistä osaamistaan (Gustavsen 1990). Puolueen miesten kohdalla tiimien itseohjautuvuus toimii erinomaisesti. Heidän muodostamansa "tiimit" pystyvät toimimaan täysin itsenäisesti ja siitä ollaan myös ylpeitä. Esimerkkinä kuinka itseohjautuvia ja autonomisia ryhmät ovat, kuvaa erään haastateltavan lyhyt kertomus siitä, miten vähin ohjein pystytään toimimaan.

Kerran päällikkö soitti keskellä viikkoo ja sano, että mee huomiseksi aamuksi kello seitsemäksi Raumalle ja ota Juki ja jätkät kyytiin ja sit se löi luurin kiinni... siis ei mitään muita ohjeita?... no mää ajattelin, että mikä ettei.. ja soitin Jukille ja muille ja lähettiin menee... mää kysyin Jukilta, että mihin meidän siellä Raumalla piti

mennä?... niin se sano et “en mää tiedä, mää luulin et sää tiedät“, eikä kukaan muukaan tiennyt ... no me menttiin kuitenkin ja löydettiin työmaa... kun eihän siellä kovin montaa tehdasta oo... no katottii mitä siellä tarvii tehdä ja tilattiin aineet ja tehtiin homma pois... et miten loistavat ohjeet näihin välillä saa... et mee Raumalle... (M40).

7.7.2 Ryhmien joustavuus ja kontrolli

Kaikilla työmailla työtehtävät (mylläri, muotittaja, muurari, valaja jne.) jaetaan selkeästi ryhmän jäsenten kesken. Se kuinka tehtävät jaetaan tapahtuu yleensä lähes automaattisesti ilman eri käskyjä. Jokainen tietää kokemuksesta ja ammattitaitonsa perusteella tulevat työvaiheet, sekä toistensa osaamisen ja ammattitaidon. Näin eri tehtävät jakautuvat niin, että jokaiseen tehtävään valikoituu sen parhaiten taitava henkilö. Mikäli kaikki osaavat vaaditut työtehtävät, voi yleensä iältään tai kokemukseltaan vanhin valita miellyttävimmät ja vähiten rasittavimmat työt. Hyvin merkillepantavaa on työryhmien toiminnassa eteenkin voimakas sitoutuminen päämäärään ja työryhmän tulokseen. Eri työtehtävät ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa niin, että työn sujumisen kannalta eri tehtäviä suorittavat ovat toisistaan täydellisen riippuvaisia. Muurareiden on mahdoton työskennellä mikäli apumiehet eivät ole toimittaneet heille materiaaleja, valaja ei voi valaa jos muotteja ei ole valmiina, apumiehet eivät voi toimittaa lisää materiaaleja jos muurarien työ ei etene jne. Ennen kaikkea oleellista on työn rytmittäminen niin, että kaikilla olisi sopiva työmäärä ja eri työtehtävät niveltäisivät saumattomasti toisiinsa. Se että kaikki ovat toisistaan riippuvaisia aiheuttaa sen, että toisen työtä ei kukaan väheksy tai aliarvioi. Yhteinen päämäärä ja tasavertaisuus aikaan saavat tavallisesti erinomaisen työilmapiirin.

Sanotaan sillai, että sama porukka on ollut kokolaila yhtä kauan hommissa kun määkin, niin porukat niin kuin hallitsee asiat sillalaila, että kaikki tietää mikä on päämäärä, mihinkä niin kuin tähdätään ja sitten kaikki tuntee toisensa niin hyvin kuin vaan voi ...niin se jotenkin tekee homman, tai niin kuin helpottaa sitä ja se ilmapiiri on musta hyvä, viimeisen päälle (M40).

Työkavereina niissä on juuri se, että ne on sen verran tehnyt näitä hommia, että ne tietää mitä tehdään ja on niillä hyvä tai huono päivä, niin jonkin näköinen motivaatio ja vissi tieto, että homma ei oo valmis ennekuin se tehdään ja vissi tieto siitä, että yksin ei kukaan siihen pystyisi (M42).

Kypsissä ryhmissä ryhmän jäsenet tunnistavat ja hyväksyvät toistensa osaamisen ja vahvuudet ilman, että olisivat kateellisia toisilleen tai haluaisivat osoittaa olevansa “parempia“ kuin nämä. Ryhmän kehittymiseen vaikuttaa, miten ryhmä pystyy kohtaamaan erilaisia ongelmia, joita sen

tielle tulee. Kypsälle ryhmälle ei ole tyypillistä roolien jäykkyys vaan roolien joustavuus, jolla tarkoitetaan sitä, että henkilöt voivat työskennellä eri rooleissa ryhmässä. Lisäksi kypsälle ryhmälle on tyypillistä avoimuus ja valmius etsiä uusia virikkeitä ja kyky oppia uusia asioita sekä toimintatapoja (Juuti 1989,133).

Miehet tuntevat toisensa pitkältä ajalta ja kunnioittavat toistensa ammattitaitoa. Kateutta tai omanedunajamista työssä esiintyi erittäin harvoin ja oli työtehtävä tai nimike mikä tahansa, olivat miehet aina valmiita auttamaan toisiaan, mikäli toiset eivät pysy työtahdissa mukana tai itsellä ei juuri silloin ole mitään tehtävää. Mielestäni työryhmiä voidaan hyvällä syyllä kutsua toimintatavaltaan kypsiksi. Eräs miehistä kiteytti saman ajatuksen seuraavasti:

Jätkissä on hyvää se, että ne tietää mitä tehdään, että kun niille sanotaan, että tätä me tultiin tänne tekee.. niin ne sanoo, että selvä ja sitten ne tietää mitä tehdään, se ammattitaito... että jos joku on apumies ja joku muurari, muotittaja tai muuta... niin kaikki on yhtä tärkeitä, jos joku niistä... tai jotain täytyy koko ajan tökkiä, että ei noin, ei noin... niin koko homma tökkii, niin se on musta jotenkin hienoa, että kaikki auttaa toisiaan ja ne jätvät tekee tiiminä ja homma toimii (M40).

Kaikissa ryhmissä muotoutuu juuri tuolle ryhmälle tyypillisiä sosiaalisia normeja. Sosiaaliset normit ovat ryhmän jäsenten yhteisesti omaksumia käyttäytymissääntöjä. Niiden avulla säilytetään jäsenten käyttäytymisen yhtenäisyys. Sosiaaliset normit kertovat ryhmän jäsenille kuinka heidän tulee tai ei tule käyttäytyä eri tilanteissa. Sosiaaliset normit mahdollistavat osaltaan sen, että ryhmän jäsenet omaksuvat samanlaisen mielikuvan ympäristön tapahtumista ja oppivat reagoimaan noihin tapahtumiin tietyllä yhdenmukaisella tavalla (Juuti 1989,115).

Jan Szczepanskin (1970, 192) mukaan sosiaalisen kontrollin väline joukossa on kahdenlaisia mekanismeja, joita hän kutsuu psyykkis-sosiaaliseksi ja aineellissosiaaliseksi. Edellisten hän katsoo perustuvan normien ja arvojen sisäistämiseen niin, että yksilö tuntee kuuliaisuuden niitä kohtaan sisäiseksi, moraaliseksi pakotteeksi. Jälkimmäiset taas perustuvat eri instituutioiden ja yhteisöjen käyttämään pakkoon. Käytän näistä kahdesta muodosta nimitystä sisäinen ja ulkoinen kontrolli.

Vaikka työryhmiä on helppo kuvailla kypsiksi ryhmiksi on sen hintana voimakas yhden mukaisuuden paine ja ryhmän kontrolli jäseniinsä. Eteenkin työaikana ja työtehtävien suorittamisen osalta heidän keskuudessaan on ulkoinen kontrolli hyvin voimakasta, koska tehtävän kunnialla loppuunsaattamisessa tarvitaan kaikkien työpanosta ja ryhmän päämäärä on yksilöllisiä tärkeämpi. Haastattelemi miehet olivat sisäistäneet ryhmän toimintatavat ja normit täysin omikseen ja heidän osaltaan ryhmän kontrollointia ei useinkaan tarvittu. Jos jonkun sisäinen kontrolli ei toiminut, riitti

muiden vittuilu tai asiasta huomauttaminen palauttamaan henkilön toiminnan muun ryhmän mukaiseksi.

Parhaiten ryhmän kontrollointi näkyi ryhmän sisäänpäinlämpiävyydessä ja suhtautumisessa lainamiehiin eli "reserviin". Ryhmän ulkoinen kontrolli ja me-henki on hyvin voimakas, joten ulkopuolisen ei ole helppoa noin vain tulla joukkoon. Uusiin tulokkaisiin eli kesäpoikiin tai lainamiehiin ei varsinaisesti suhtauduttu vihamielisesti, mutta puolueen ydinporukka osoitti kuitenkin monin tavoin heidän asemansa. Tyypillisiä tapoja oli antaa heille ikävimmät työt, vittuilu, sisäpiiri jutut sekä seurustelu pääasiassa "vanhojen" työkavereiden kesken. Lisäksi heiltä vaadittiin ahkeruutta ja alistumista kaikkiin mahdollisiin työtehtäviin, jotka heille osoitettiin. Jotkut jaksoivat kuunnella vittuilut ja eteenkin vittuilla takaisin sekä omaksui omituisen sisäpiiri huumorin, hyväksyi toimintatavat ja oppi tai omasi sellaisen ammattitaidon, että tuli hyväksytyksi porukkaan tai ainakin varteen otettavaksi kandidaatiksi, mikäli he edes aikoivat pysyä puolueen palveluksessa. Toinen selkeä ja huomattavasti radikaalimpi tapa yhteisön kontrollista, on uhka työpaikan menetyksestä. Eli jos jonkun työporukan yksittäisen jäsenen sisäinen kontrolli ei toimi ja hän pilaa työryhmän toimivuuden laiskottelun, yhteistyöhaluttomuuden, ammattitaidon puutteen, (tai muuten) tähden on todennäköistä, että muu työporukka kohdistaa häneen negatiivisia sanktioita (ojentaminen, vittuilu, varoitukset). Mikäli hän ei "sisäistä" ongelmaansa ja sama toistuu uudelleen ja uudelleen, on todennäköistä, että hänet potkitaan pois työmaalta. Tätä työpaikalta "erottamista" tapahtui tutkimuksen aikana useita kertoja ja kohteena olivat useimmiten uudet apumiehet. Syyt apumiesten erottamisiin olivat laiskottelu, kyvyttömyys suoriutua yksikertaisistakin työtehtävistä, sopeutumattomuus työoloihin ja työn tekemisen tapoihin sekä alkoholiongelmat, lisäksi erottamista helpotti se, että apumiehet oli helppo korvata uusilla. Puolueen ydintyövoiman keskuudessa erottamiset eivät olleet niin tavanomaisia ja ne olivat lisäksi väliaikaisia, näissäkin tapauksissa lähes aina taustalla oli alkoholin käytöstä aiheutuva "työkyvyttömyys", joka toistui useaan kertaan saman työmaan aikana ja aiheutti oleellista haittaa työn valmistumiselle. Mikäli alkoholin käyttö pysyi siinä määrin kohtuudessa, että mies oli työkykyinen suhtauduttiin siihen lähinnä huumorilla. Vapaa-ajalla, millä tarkoitan sitä aikaa, jolloin miehet eivät ole töissä, mutta ovat sidottuja hotelliin, yhteisön kontrolli toimii kuitenkin työaikaan verrattuna poikkeavasti. Tuolloin yhteisön harmonian ylläpitäminen vaatii jäseniltään hyvin joustavaa ja liberaalia käyttäytymistä, koska jatkuva yhdessäolo ja siitä johtuvat sosiaaliset paineet voivat muutoin kasvaa liian suuriksi.

7.7.3 Yrityskerho ?

Ryhmän kiinteydellä tarkoitetaan kaikkia niitä sekä positiivisia että negatiivisia voimia, joiden seurauksena yksilö säilyy ryhmän jäsenenä. Toisin sanoen yksilö kokee ryhmän vetävän häntä puoleensa tietyllä voimalla. Ryhmän kiinteys on ryhmän jäsenten tuntemien "vetovoimien" summa. Kiinteässä ryhmässä ryhmän jäsenet pitävät toisistaan ja arvostavat sekä kunnioittavat toisiaan. Kiinteä työryhmä tarjoaa runsaasti sosiaalista tyydytystä jäsenilleen. Ryhmän kiinteys on kuin se näkymätön tekijä, joka pitää ryhmää koossa. Ryhmän kiinteys perustuu sen jäsenten keskinäisen pitämisen ja jäsenten välisen vuorovaikutuksen useuden, suhteiden välisen avoimuuden, luottamuksen ja keskinäisen kunnioituksen varaan (Juuti, 1989, 115).

Miesten muodostamaa työyhteisöä voi kuvailla helposti sanalla kiinteä, perusteet tälle löytyvät muualtakin kuin vain työn tekemisen tavoista. Kiinteys näkyy ennen kaikkea kommunikoinnin tavoissa, ystävyyssuhteina ja voimakkaana ryhmähenkenä. Näyttää siltä, että ryhmän jäsenten välinen vuorovaikutus vaikuttaa muita seikkoja enemmän ryhmän toimintaan. Yksinkertaistaen voidaan sanoa että ryhmässä, joissa jäsenet kommunikoivat runsaasti toinen toistensa, kanssa, myös ryhmän jäsenet pitävät paljon toisistaan (Juuti 1989, 113).

Kommunikaatiotaitojen merkitys tulee hyvin vahvasti esiin myös miesten muodostamissa työryhmissä. Tärkein ryhmään kuulumisen yleinen edellytys on työtehtävien hallitseminen, eli ammattitaito, mutta kuten tutkimieni miesten keskuudessa voidaan havaita, kaikki miehet ovat ammattitaitoisia tai ainakin poikkeavat toisistaan siinä suhteessa hyvin vähän. Tällöin nousevat toisenlaiset yksilölliset ominaisuudet arvostetuksi tekijöiksi ryhmässä. Yhtä tärkeää on olla "hyvä tyyppi", tämä tarkoittaa sitä, että huumorintaju ja kommunikointi taidot toisten kanssa saa erittäin arvostetun aseman miesten silmissä. Työn ohessa miehet kertovat vitsejä, tarinoita menneistä työkeikoista, keksivät toisilleen käytännön piloja, vittuilevat ja kiusoittelevat toisiaan, laulavat, keskustelevat työstään, perheestään jne. Erilainen ja eritasoinen kommunikointi on työpäivän aikana erittäin vilkasta, niin työtä tehdessä, kuin tauoillakin.

Mää tykkään niistä jutuista ja siitä huumorista mitä on, että heitetään sellaista ihan tyhmää huumoria, että mikä on kauhean liioittelevaa huumoria ja ihan päättömiä juttuja ja voi sillä olla joku lähtökohta ja sitten sitä ruvetaan paisuttaa sitä juttua ja nauraa räkätetään ja heitetään lisää vettä kiukaalle, se on mun mielestä hienoa. Tässä tulee mieleen se, että ne kaverit joiden kanssa mää viihdyn työmaalla ja reissussa niin kaikilla on samanlainen huumorintaju ja sitten mää pystyisin nimeämään sellaisia, jolla ei oo ollenkaan sellainen huumorintaju, ne ei pystyisi sellaista herjaa heittää,

että ne joiden kanssa en halua olla työmaalla voi tulla näin, etten mä tajuu sitä ittekkään mutta jotain yhteistä pitää olla (M40).

kyllä siinä ehkä joku tietty poikamaisuus on joka näissä kavereissa viehättää (M42).

Kommunikointi on erittäin suoraa eikä ikäviäkään asioita kierrellä, pikemminkin päinvastoin. Ristiriitoja ja ongelmia väistämättä syntyy miesten kesken jo pelkästään tiiviin yhdessä olon vuoksi, saati muista syistä.

Ja se yhdessä oleminen työmaalla niin paljon, niin siinä tulee helposti sellaista kyllästymistä. Samat kyydit, samat asunnot, samat kaikki, niin se on vähän liikaa välillä ja riitoja siitä tietenkin tulee (M47).

Havaintojen perusteella on helppo todeta, että heillä on hyvin suora tapa ratkaista erimielisyyksiä. Sellainen mies joka "akkamaisesti" puhuu asioista vain selän takana, saa osakseen muiden halveksunnan. Ikävät asiat on sanottava suoraan sille, joka niitä aiheuttaa ja tämä on tehtävä julkisesti. Asiat riidellään usein erittäinkin kovin sanoin, mutta pitkäkestoisia erimielisyyksistä ei useimmiten muodostu, koska työryhmän toimivuus kärsii ja miesten suhteet toisiinsa ovat muodostuneet niin läheisiksi, ettei niiden toimivuutta haluta vaarantaa vähäpätöisistä syistä. Asiat sovitaan lopullisesti yleensä tuopin ääressä.

Vittuiluahan täällä saa ainakin aina kuulla ja kyllä täällä on huumorintajusta porukkaakin, että se kestetään... mutta henkilökohtaisuuksiin en oo koskaan mennyt, koska se on viimeinen mitä voi. Sanotaan heti jos jotain sanomista tulee ja ainahan sitä tietenkin tulee....niin kaikki täällä sanotaan suoraan.. niin se tosi hyvä mun mielestä, että sitten riidellään ja kaljoilla sovitaan, se on sitten sillä selvä eikä niitä muistella jälkeen päin (M55).

Usein kuulee sanottavan, että miehille työkaverit ja erilaiset miesporukat edustavat toista kotia tai perhettä. Miesten toimintaa havainnoidessa ei voinut vältyä ajatukselta, että he ovat kuin "perhe". Puolueen työntekijät ovat hyvin tietoisia toistensa asioista ja omaa yksityiselämää ei perinteisellä tavalla kunnioiteta, vaan lähes kaikki asiat ikään kuin kuuluvat automaattisesti muille, ainoana poikkeuksena ovat perheellisten miesten kotiin liittyvät asiat. Heidän henkilökohtaisista avioliittoon sekä lapsiin liittyvistä asioista ei vittuilla tai repostella yhtä avoimesti kuin kaikista muista asioista, tosin ero on hiuksen hieno ja joskus hienotunteisuuden raja ylittyy.

Poikkeuksena ovat tietenkin lähimmät työkaverit, joiden kanssa on muodostunut syvä ystävyysuhde ja joiden kanssa keskustellaan avoimesti kaikista, myös perheeseen liittyvistä

aihealueista. Tosin henkilökohtaiset asiat ovat enemmän tai myöhemmin kaikkien tiedossa, mutta ei yhtä yksityiskohtaisesti kuin lähimpien työkavereiden kanssa.

Huomion arvoista on myös suoranainen uteliaisuus toisten asioihin. Jos miehet eivät ole tavanneet toisiaan tai eivät ole olleet samoilla työkeikoilla pitkiin aikoihin. He soittelevat toisilleen ja kyselevät, ketä on töissä, mitä heille kuuluu, missä on oltu töissä ja halutaan kuulla mitä on mahdollisesti tapahtunut työkeikoilla ja etenkin vapaa-ajalla. Mehevimmät jutut liittyvät tietenkin naisuhteisiin, ryyppäämiseen, mahdollisiin työkavereiden ristiriitoihin ja kaikenlaiseen koheltamiseen töissä ja työn ulkopuolella. Kaikista asioista puhutaan avoimesti, niin toisten kuin omistakin.

Mielestäni puolueen miehet on helppo luokitella primääriryhmäksi, jolle on ominaista, että kaikki sen jäsenet ovat niin läheisessä vuorovaikutussuhteessa keskenään, että kontaktit ovat hyvin henkilökohtaisia. Yhteenkuuluvuuden tunne, joka on sosiaalisen ryhmän välttämättömyys, on niin ikään hyvin voimakas, vaikkakaan sitä eivät ylläpidä mitkään kirjoitetut tai muodolliset normit. (Allardt 1983, 67-68). Ryhmäjäsensyys, kuuluminen johonkin relevanttiin yhteisöön, luo sosiaalisen minän ja me-hengen, taipumuksen kokea ja arvostaa itsensä jonkun ryhmän jäsenenä. Ryhmäjäsensyyden kautta mahdollistuu oman itsensä laajentaminen, koska koko yhteisö koetaan omana itsenä. (Kaila 1982, 245).

8. HOTELLIELÄMÄÄ

Miesten elämässä hotelli on toinen koti, jossa vietetään paljon aikaa. Tämä johtuu tietenkin matkapäivien määrästä, joita on vähintään puolet vuoden arkipäivistä, usein jopa huomattavasti enemmänkin. Hotellien ja majoitustilojen taso vaihtelee melko paljon sen mukaan, missä työmaa sijaitsee ja kuinka suuresta miesmäärästä kyseisellä "keikalla" on kyse. Toisinaan myös tilaaja hankkii asunnot. Suurissa kaupungeissa majoitus järjestetään useimmiten erään suuren hotelliketjun hotelleissa ja voidaan sanoa, että hotellit ovat hyvää keskitasoa. Keskitasolla tarkoitetaan tässä sitä, että hotellihuone sisältää sängyt, kirjoituspöydän, television, puhelimen, vaatekaapit, kylpyhuoneen suihkuineen sekä minibaarin. Majoitus tapahtuu kahden hengen huoneissa ja poikkeuksena on usein työnjohtaja, joka asuu yksin. Ulkomaan komennuksilla kaikki miehet asuvat omissa huoneissaan. Miehet ovat tyytyväisiä puolueen järjestämiin majoituksiin ja niiden tasoon. Etenkin kauan alalla olleet muistavat vielä sen ajan jolloin majoitukset olivat erittäinkin epämiellyttäviä ja halpoja.

Firman alkuaikoina ne asunnot oli huonoja ja se systeemi oli semmoinen, että oma raha piti panna siihen asuntoon kiinni viikoksi ja sitten lähettää kuitti firmaan ja sitten tuli tilille se raha ja sitten kun oli pienet rahat, niin sitä haettiin mahdollisimman halpa luukku ja mahdollisimman vähän oltiin siellä niin, että menttiin maanantai iltana ja perjantai aamuna pois, niin siinä tuli vaan neljä yöpymistä. Neljä kertaa ja jos se oli joku matkustajakoti, niin se oli joku parisataa viikossa ja kottia pyöriteltiin just senkin takia (M 47).

Mää muistan kun ennen oltiin kaiken maailman parakeissa ja matkustajakodeissa, tosi kamalia lääviä ne semmoiset... nykyään saa asua sentään hotelleissa, kun paremmatkin herrat....(M 42).

Majoitukseen ollaan tyytyväisiä siitäkin syystä, että monella muulla matkatoitaa tekevällä firmalla majoituksen taso ei ole samaa luokkaa ja se on myös leveilyn aihe työmailla. Pienillä paikkakunnilla, jossa majoitusmahdollisuudet ovat paljon rajallisemmat, haetaan yleensä se paras mahdollinen tai ainoa mitä paikkakunnalta tai lähialueelta löytyy. Tällaisia majoituksia ovat esimerkiksi erilaiset mökkimajoitukset, majatalot, opiskelija-asuntolat ja yksityisiltä vuokratut asunnot. Erilaisiin majoitusmuotoihin joudutaan turvautumaan myös silloin, kun esimerkiksi jonkun kesätapahtuman vuoksi, kaikki paikkakunnalla olevat hotellit ovat väliaikaisesti täynnä. Näihin majoitusmuotoihin suhtaudutaan usein siten, että ne ovat mukavaa vaihtelua ainaiseen hotellielämään. Pitkiä aikoja kukaan ei kuitenkaan niissä viihdy.

Joskus on mukavaa, kun ollaan jossain mökkimajoituksessa järven rannalla... onhan se vaihtelua, ihan kuin ois kesämökillä ... mutta ei niissä aina viittis olla ..hotellissa on kuitenkin kaikki helpompaa...suihkut, aamupalat ja muut...(M40).

Ulkomaan komennuksilla hotellit, joihin majoitutaan, ovat yleensä huomattavasti korkeatasoisempia kuin kotimaassa. Huoneet ovat isompia ja paremmin varusteltuja. Lisäksi kaikki miehet asuvat omissa huoneissaan, eikä yhteismajoitusta tunneta. Yksinkertainen syy siihen on, että kuukausien taukoamaton yhdessäolo kenen tahansa kanssa aamusta iltaan, ilman omaa yksityisyyttä, aiheuttaisi väistämättä suuria ristiriitoja henkilöiden välille. Hotellit sijaitsevat useimmiten kaupungeissa tai mahdollisimman lähellä tehdasta, jossa työskennellään. Työmatkat hoidetaan taksilla. Kun miehet matkustavat työnsä puolesta ulkomailla paljon ja hyvin erilaisissa kulttuureissa ja maissa, tulee helposti ajatelleeksi että heillä on mahdollisuus tutustua sen maan kulttuuriin ja tapoihin sekä nähtävyyksiin. Todellisuus on kuitenkin toisenlainen. Matkat ovat selkeästi työmatkoja ja jo pelkästään työpäivien pituus sekä kuusipäiväinen työviikko, rajoittavat mahdollisuuksia turismin kaltaiseen vapaa ajan viettoon.

Siinä on vaikuttimena se, että mahdollisimman tehokkaasti tehdään kaikki pois, että siinä on myyty lepopäivät ja kaikki mahdolliset muut vapaa ajat karsittu pois. Se tehdään se työ ja tullaan pois (M47).

Sanotaan näin, että ihmisillä on semmoinen vääränlainen kuva, että täällä näkisi jotain kun on työmatkalla, niin näkisi kulttuuria ja kaikkee, niin se on aikalailla höpöhöpöä ei sillä oo sillai mitään tekemistä toistensa kanssa, että ootko työreissulla vaiko lomareissulla, ne on ku yö ja päivä, kun siinä on kuusi päivää kiinni siinä työmaassa, niin et sä mihinkään kerkee... (M39).

...tosin ei se ulkomaan työreissu vastaa lomareissuja, kun ei sitä olla lomakohteissa ja vaan jonkun erityisen syyn takia tulee vapaapäiviä, jos ei työ suju tai jotain tämmöistä (M40).

8.1 Vapaa-aikaa?

Tavallisesti ihmisten kokonaisaika voidaan jakaa karkeasti työhön ja vapaa-aikaan, mutta kyseinen yksinkertaisuus ei anna todellisen vapaa-ajan määrästä oikeaa kuvaa. Kaikki työn ulkopuolinen aika ei ole vapaa-aikaa. Työn ulkopuolisen ajan välttämätön tehtävä on ensi sijassa fyysinen uusintaminen ja lepo. Tämä on aivan välttämätöntä ihmisen olemassa ololle. Gordon & Klopov jakavat kirjassaan *Man after work* (1975), ihmisen kaikki toiminnot kahteen kategoriaan seuraavasti. Ensimmäiseen kuuluvat toiminnot, jotka ovat tärkeitä yksilöille ainoastaan niiden ulkoisten tulosten takia, jotka ovat välttämättömiä ja siten tietyissä mielessä epävapaita. Tällaisia ovat esimerkiksi lepääminen ja ruokailu. Toisen kategorian muodostavat toiminnot, jotka sinänsä ovat yksilöille tärkeitä ja joihin ei sisälly mitään ulkoista välttämättömyyttä. Tällaisia ovat tyypillisimmillään kaikki ne toiminnot, joita voidaan kutsua harrastuksiksi (Gordon & Klopov 1975, 62).

Hotelleissa vietettyä vapaa-aikaa on vaikea pitää samalla tavoin vapaa-aikana kun se yleisesti mielletään. Tämä aika on pikemminkin työajasta vapaata aikaa eikä ns. vapaata aikaa. Tämän kaltaisen ajatuksen esitti myös Hofmaier (1980) tutkiessaan Ruotsissa liikkuvaa asennustyövoimaa. Hänen tutkimuksissaan työntekijät, jotka eivät palaa kotiin työpäivän jälkeen, vaan majoittuvat illaksi mm. öljylautoille, eivät kokeneet syömistä, lukemista, lepäilyä, juttelua työkavereiden kanssa jne. varsinaisesti vapaa-ajan vietoksi vaan pikemminkin työstä vapaaksi ajaksi. Hän tulkitsi, että vastaavan tapaisia "vapaa-ajan" viettotapoja ei koettu vapaa-ajan elämyksiksi, koska ympäristö ja toveripiiri ovat samat työ- ja vapaa-aikana. Heille todellinen vapaa-aika sijoittuu viikonloppuun.

“Asennustyövoima ei koe , että heillä on vapaa-aikaa muulloin, kuin viikonloppuina asuinpaikkakunnallaan.....vapaa-aikaa on lauantai ja sunnuntai“ (Hofmaier 1980, 78)

Samankaltainen ajattelutapa on nähtävissä tutkimissani miehissä. Hotelleissa vietetty “vapaa-aika“ on tavallaan heidän mielestään yritykselle eli Puolueelle alisteinen. Yritys maksaa majoituksen ja työntekijät tuntevat tästä johtuen olevansa myös vapaa-ajallaan työnantajan kontrollissa, vaikkakin toisella tapaa kuin työaikana ja se aiheuttaa myös heille ajoittain ongelmia.

Se on... siinä on nähtävissä se vanha patruuna henki hyvin pitkälti. Firman alkuaikana oli voimakkaasti sitä, että se pyrki puuttuu vapaa aikaankin. Se saatto soittaa illalla hotellille ja kysyy mitä sää siellä teet... et kai istu ravintolassa. Jos mää meen työhön ja teen työni ja loppu on, vaikka ollaan komennuksella ja työnantaja maksanut kämpän ja muut, niin se on mun yksityisyyttä ja semmoista aluetta, ettei muilla pitäisi olla asiaa. Vaikka kuinka näkisi jotain, mitä mää teen, niin ei sen pitäisi kuulua työkuvioon ollenkaan ja nää on ollut mulla sellaisia asioita, jossa mulla on ollut ongelmia (M47).

Mulla on ollut se periaate, että työ tehdään ja sen jälkeinen aika on eri asioita, mutta tässä firmassa ne sotketaan erikoisella tavalla nippuun, eli silloin sää oot tavallaan 24-tuntia firman kontrollissa. Mun mielestä ois oikein, että työaika ja mahdollisesti matkat niin se ois siinä, sen ulkopuolinen ei pitäisi kuulua mitenkään, mutta eihän se tunnu aina niin menevän.....(M42).

Työ on fyysisesti erittäin raskasta ja työpäivän jälkeen ollaan usein erittäin väsyneitä. Tähän kun lisätään se, että työpäivät ovat pitkiä, tavallisimmin 10-12 tuntia, jää iltaisin vain muutama tunti aikaa, ennen kuin on jo mentävä nukkumaan jaksakseen tehdä töitä seuraavana päivänä. Työn fyysisellä rasittavuudella on merkitystä eteenkin silloin, kun tarkastellaan vanhempia miehiä ja heidän vapaa-ajanviettotapojaan. Vanhempien eli yli 45 -vuotiaiden tai pitkään matkatöitä tehneiden illat kuluvat lähinnä lepäämiseen ja päivän rasituksista palautumiseen. Lisäksi iltojen viettämiseen vaikuttaa myös selkeä kyllästyminen hotellielämään. Iltaisin tehdään vain “pakolliset“ kuviot ja sitten käydään nukkumaan. Näihin pakollisiin kuvioihin kuuluu suihkussa käynti tai sauna, ruokailu, iltapäivälehtien lukeminen ja television katselu.

Kyllä se työmaallakin on ollut paljon sitä, että iltasanomat luetaan ja se on siinä, tottakai saunat ja muut rituaalit siinä tekee mutta siinä se (M47).

Kyllä mulla menee se melkein lukemiseen ja se lukemisen vois hyödyntää paremmallakin lukemisella, kuin joillakin lehdillä. Jos vähän käy jossain syömässä ja korkeitaan kalja tai kaksi ja sitten maate, että niin se on tänä päivänä. Pitkäveteistä se nykyään on (M55).

Ulkomailla miesten illat kuluvat pääosin samalla tavoin kuin kotimaassakin, lähinnä lepäillessä, televisiota katsellessa ja lukiessa. Työkavereiden huoneissa vierailaan tosin kotimaata enemmän,

mutta silloinkin juodaan olutta ja jutellaan. Joskus kuitenkin keksitään jotain kotimaahan verrattuna poikkeuksellistakin tekemistä, kuten ostoksilla käynti, keilailu tai ilotalot.

Se on kyllä aika yksipuolista, että enempi se liittyy tuohon keskiolueeseen, pölykaljoja juodessa, toisaalta ulkomailla saattaa tulla tehtyä ja keksittyä jotain semmoisiakin harrastuksia, mitä ei kotimaassa tulisi tehtyä, esimerkiksi keilailua tai jotain huorissa juoksemista, jos nyt suomessa otetaan kaljaa ja pelataan biljardia tai heitetään tikkaa tai jotain tämmöistä näin, niin siinä ne harrastukset on ... (M42).

Varsinaisia harrastuksia on miehillä erittäin vähän, tai nekin liittyvät tavalla tai toisella ravintolaympäristöön. Tällaisia muita ajanviettotapoja miehet mainitsevat lähinnä tikanheiton ja biljardin pelaamisen, naistentanssit ja "pölykaljojen" juomisen.

8.2 Alkoholi

Miesten elämässä alkoholi on melko keskeisessä asemassa harrastusten korvaajana tai ajanviettotapana. Suomalaisten alkoholin käyttötapoja on tutkittu hyvin paljon. Jussi Simpuran (1985) mukaan kaikki tietävät, millainen on suomalainen juomatapa. "Suomalainen juo harvoin, mutta kerran siihen ryhtyttyään sitäkin hartaammin. Nauttiessaan alkoholia hän yleisen käsityksen mukaan suosii väkeviä juomia. Onnettomuudekseen suomalaisella on huono viinapää ja vaikka hän juokin vähän verrattuna monien muiden maiden asukkaisiin, saa hän aikaan tavattomasti harmillisia seurauksia. Näin ainakin uskotaan, mikä on sitten todellisuus? (Simpura 1985, 79).

Toinen uskomus joka on sitkeässä on ns. reissumiesten juopon maine. Reissumiesten viinan käytönrunsaudesta en valitettavasti löytänyt tutkimuksia, mutta mikäli vanhempien muurareiden tarinoita kuusi ja seitsemänkymmentäluvuilta on uskominen, kyseisellä uskomuksella on todellisuus pohjaa.

Tutkimieni miesten kohdalla alkoholinkäyttö vaihtelee suuresti eri elämäntilanteissa ja eri henkilöillä. On erittäin vaikea antaa tarkkaa määrällistä kuvausta siitä. Tämä näkyy myös siinä, että alkoholin käytöstä haastateltavat antoivat hieman erilaisia vastauksia sen mukaan missä tilanteessa asiasta kysyttiin. Viisi haastateltavista myönsi alkoholinkäytön olevan runsasta ja päivittäistä. Näistä kaksi sanoi sen olevan aina humalahakuista ja haittaavan työntekeä. Muilla ongelmiksi muodostuivat lomautusajat, jolloin miehillä oli pitkiä juomakausia. Lopuista viidestä, kolmella on ollut jossakin elämänvaiheessa ongelmia sekä työelämässä, että siviilipuolella alkoholin käytön takia, mutta haastatteluhetkellä alkoholia ei koettu ongelmaksi. Näin ollen kahdeksalla miehistä

alkoholin käyttö on ainakin ajoittain runsasta ja tuottaa tai on tuottanut ongelmia niin työssä, kuin yksityiselämän puolella. Yksi miehistä on lopettanut alkoholinkäytön kokonaan ja yksi ei sitä juuri koskaan ole elämänsä varrella käyttänytkään, vaikkei absolutisti olekaan.

Havainnoinnin perusteella tekemäni arviot sekä miesten arviot koko ammattikunnan alkoholinkäytöstä ja sen ongelmallisuudesta olivat kuitenkin selkeät. Alkoholinkäytön katsottiin yksimielisesti olevan melko runsasta ja sen katsottiin kuuluvan matkatöitä tekevien "elämäntyyliin". Suurin osa Puolueen miehistä on alkoholin suurkuluttajia. Alkoholin suurkuluttajana pidetään henkilöä, jonka arvioitu vuosikulutus ylittää noin 1000 senttilitraa sataprosenttista alkoholia. Käytännössä tämä vastaa esimerkiksi vähintään viittä keskiolutpullollista päivittäin tai noin kahta Koskenkorvapullollista viikonloppuisin. Raja on ainoastaan teoreettinen (Simpura 1985, 66).

Kyllä kaljan juominen on enemmänkin sääntö kuin poikkeus ja yleensä jätkät suhtautuu siihen jotenkin ihmeellisesti siis, että juominen on varmaan suurimmalle osalle jonkinlainen ongelma....se ei näy päälle kaikilla ja se ei välttämättä häiritse työntekoa, mutta se on kuitenkin mukana koko ajan, että kyllä se isoa roolia näissä hommissa näyttelee....(M40)

Suurin osa miehistä hoitaa työnsä kunnialla, eikä alkoholikäytöstä johtuvia ongelmia ole nähtävissä työtilanteissa, vaikka kaikille miehille työskentely krapulassa on tuttua. On kuitenkin hyvä pitää mielessä käsitteiden kohtuujuominen ja ongelmajuominen suhteellisuus, sillä se normisto minkä perusteella yleisesti yhteiskunnassamme määritellään (jos ylipäänsä voidaan määritellä) kohtuu- ja ongelmajuomisen raja, ei päde välttämättä ns. komennusmiesten piirissä. Yksittäinen muurari joka juo runsaasti, mutta hoitaa työnsä hyvin tai erinomaisesti, voi olla ammattipiirissään arvostettu ammattimies, mutta ulkopuolisen silmin "juoppo reissumies". Tässä mielessä alkoholinkäytön laadullinen aspekti on kuin pallo, josta on vaikea saada yksiselitteistä otetta, eikä se tämän tutkimuksen kannalta ole edes välttämätöntä.

8.2.1. Pölykaljat

Vapaa-ajalla selkeimmin alkoholia koskevat rutiinit kohdistuvat ns. "pölykaljoihin" ja "harjakaisiin". Pölykalja nimitys tulee tietenkin likaisesta työstä johtuvasta pölystä, jota on työpäivän aikana kurkkuun kertynyt ja joka täytyy joka ilta huuhdella sieltä pois. Parhaiten tähän tehtävään soveltuu miesten mielestä tietenkin olut. "Pölykaljojen" juominen on päivittäin toistuva tapahtuma ja siihen osallistuvat yleensä kaikki ryhmän jäsenet. Paikka, jossa pölykaljoja nautitaan

ei useimmiten ole hotellin ravintola, jossa asutaan, vaan paikka haetaan muualta. Tämä johtuu siitä, että hotellien ravintolat ovat useimmiten ruokaravintoloita ja miesten mielestä olemukseltaan liian siistejä eli asiakaskunta koostuu usein "kravattikauloista". Olut on niissä lisäksi miehistä liian kallista. Parhaiten pölykaljojen nauttimiseen soveltuvat tavalliset suomalaiset keskiolut tai pub-tyyppiset ravintolat, joihin voi tulla millaisissa vaatteissa ja kuinka likaisina tahansa tuntematta itseään poikkeavaksi. Paikka haetaan yleensä mahdollisimman läheltä hotellia ja mikäli työkomennus paikkakunnalla kestää pitkään, muodostuu jostain paikasta niin sanottu "kantapaikka".

Pölykaljoille tullaan joko suoraan töistä tai välittömästi suihkussa käynnin tai ruokailun jälkeen. Usein jo työmaalla sovitaan pölykaljoille lähdöstä ja siitä missä ravintolassa ja mihin aikaan kokoonnutaan. Kokoonnutusta ravintolaan nauttimaan olutta voidaan pitää ensisijaisesti sosiaalisena tapahtumana. Työkaverit kokoontuvat yhteen juttelemaan ja viettämään aikaansa. Perimmäisenä tarkoituksena ei useimmiten ole humaltuminen, vaikka joskus miehillä karkaakin "mopo käsistä" ja juomista jatketaan aamuyöhön saakka. Rankkaa juomista pyritään tosin kontrolloimaan tietoisesti sekä taloudellisista syistä että krapulan aiheuttaman työkyvyttömyyden vuoksi.

Yleensä kun tehdään pitkiä päiviä, kaksitoistatuntisia, niin mää käyn suihkussa ja syömässä ja käyn nukkuu, joskus mää otan kaljaa... mutta nykyään mää otan yhä harvemmin kunnolla kaljaa reissussa.....siinä on tapahtunut muutosta, että silloin kun mää aloitin nuorena, niin joka ilta mentiin kaljalle. Vanhemmiten sitä on huomannut ettei se, että joka ilta kaljalle, johda ainakaan mihinkään hyvään asiaan... ja sitä on ottanut itteensä niskasta kiinnija se johtaa siihen ettei perse kestä taloudellisesti ja sitten se... että jos juo paljon kaljaa, niin ei jaksa lähteä aamulla töihin, niin kuin nuorempana jakso (M42).

Töistä tullaa ja sitten juodaan pari pölykaljaa, se on tietysti työmaasta kiinni aikakin täällä mennään sitten syömään ja nukkumaan. Välillä käy sillai, että otetaan pikkaisen enemmänkin viinaa ja sitten sitä kömpii 2-3 aikaan kämpille. Kyllähän noita naisia ja viinanjuontia on tässä vuosien varrella tullut aika paljon harrastettua (M40).

Keskustelujen aiheet liikkuvat kaikessa mahdollisissa aihealueissa, muistellaan naisseikkailuja, kerrotaan vitsejä, keskustellaan ajankohtaisista tapahtumista, jne Tyypillisimpiä keskusteluaiheita ovat tietenkin myös työasiat, joista keskustellaan varsinkin heti töistä tultua.

Valitettavan paljon puhutaan työasioita vapaa aikanakin, siitä kun ei makseta jos muuraa vapaa aikana, itse koitan sitä välttää, mutta kyllä täällä muurataan samat kattilat vielä moneen kertaan, jotka on muurattu kymmenen vuotta sitten...(M42).

Se nyt on tietenkin selvää et pillusta jutellaan paljon ja sen puutteesta... (naurua) molemmista, kumpaa nyt sattuu ole, mutta se nyt on semmoista normaali (M39).

Joskus jutellaan pelkästään työasioista, joskus puhutaan naisista ja panemisesta ja joskus puhutaan jostain aivan ties mistä sattuu.. Osa on semmoisia ettei niitten kanssa, ainakaan mä en välitä puhua kun aivan pakolliset työtasiat, sitten taas on porukkaa joitten kanssa taas ei tuu puhuttua työasioita juuri ollenkaan, että ne puheet liikkuu ihan muualla (M40).

Eräs merkittävä ja aina toistuva aihe on aikaisempien työmaiden yhteydessä pidettyjen "harjakaisten" muistelu. Rakennustyömailta periytyvä "harjakaisten" viettoperinne on voimissaan myös teknisten muurareiden piirissä. Harjakaisia vietetään lähes kaikkien työmaiden lähestyessä loppua. Aiemmin puolueessa oli tapana, että yritys maksoi harjakaisten kustannukset ja kaikki oli miehille ilmaista. Kilpailun kiristyessä ja aikataulujen nopeutumisen vuoksi yrityksen järjestämät harjakaiset ovat vähentyneet oleellisesti. Miehet ovat korvanneet tämän menetyksen järjestämällä harjakaiset oman porukan voimin ja omalla rahoituksella. Näistä harjakaisista on paljon tarinoita ja hauskoja kommelluksia, joita muistellaan mielellään jälkeinpäin. Harjakaisia vietetään useimmiten aluksi hotellihuoneessa, jonka jälkeen siirrytään hotellin saunatiloihin. Saunomisen jälkeen iltaa jatketaan tavallisesti baareissa ja myöhemmin yökerhoissa ja tanssiravintoloissa. Pienemmillä työmailla voidaan harjakaiset aloittaa jo työmaalla. Eräs harjakaismuisteluista tallentui nauhalle "unohdettuani" nauhurin päälle varsinaisen haastattelun jälkeen. Olen hieman, lyhentänyt ja siistinyt tarinaa ihmisten tunnistamisen estämiseksi ja kerrontahetkellä olleen humalatilan aiheuttaman toiston, sekä ylimääräisten sivujuonten vuoksi.

Silloin kerran, kun korjattiin sitä krematoriota, niin siellä oli hyvät harjakaiset, se sen krematorion "pääpolttaja" oli ihan juoppo ukko ja se tykkäsi, että eikö pojat pidetä pienet harjakaiset, kun kerran alkaa olla työ valmis.. no meillehän se kyllä kävi ... ja ei muuta kun juomista hakemaan ja ostettiin me vähän makkaraakin. no siinä me sitten ryypättii työmaalla... ja aika kovaa känniin tultiinkin... ja sitten kun viina rupesi surisee kannustavasti päässä, niin joku laski leikkiä, et ois mukava koekäyttää tuo uuni... no se juoppohullu pääpolttaja haki jostain vanhan mummon ruumiin... osa porukkaa alkoi jo empiä, että ei helvetissä, että ei me tosissaan ... mutta se pääpolttaja vaan selitti ja selitti, että ei tällä mummolla oo edes sukulaisia, jotka sen hautaisi, niin ajateltii sitten, että perkele... järjestetään sille sitten kunnan hautajaiset ... no se tuikkas sen sinne uunii ja löi tulet päälle.. ja Eku joka on laulanut kuoroissa alko laulaa komeesti virttä ja me muut perästä... siinä sitä seisottii asennossa joka ukko ja laulettii mummolle virsiä... ..ja jälkeinpäin on naurettu, että kyllä meidän juhlissa lämpiää vähän kylmempikin nainen.. (M 55).

Ulkomailla pölykaljoilla käydään toisten hotellihuoneessa tai kokoonnutaan kotimaan tavoin johonkin läheiseen baariin. Miehet kuitenkin kokevat, että kotimaassa pölykaljojen nauttiminen ja

ravintoloissa oleminen on hauskeempaa kuin ulkomailla. Haastattelujen ja havaintojen perusteella näyttää siltä, että viihtyminen suomalaisissa ravintoloissa ulkomaisia paremmin liittyy eri maiden erilaiseen ravintolakulttuuriin. Eteenkin lyhyillä komennuksilla ravintolakulttuuriin ei ehditä tutustua ja käyttäytymisen tavat tuntuvat oudoilta, lisäksi kommunikointi paikallisten ihmisten kanssa on usein hankalaa kieliongelmiensa vuoksi.

Kyllä se sillai eroo, että kyllähän kotimaassa esimerkiksi viinanjuonti on hauskeempaa, kun vertaa ulkomaihin, kun eihän näissä oo oikein mitään semmoista, kun otat viinaa, niin sitten sää lähdet käymää jossain baarissa tai sitten käyt huorissa, mutta se on oikeestaan se vapaa-aika siinä, eikä siinä oikeestaan samaa mitä Suomessa, sitä hauskan pitoo, että se hauskanpito on oikeestaan siellä, ihmiset puhuu samaa kieltä ja se on jotenkin paljon hauskeempaa, ehkä se on jotain kulttuurieroja, en mä tiedä (M40).

8.2.2. Asennusmorsiamet ja ilolinnut

Miesten hotelleissa viettämän vapaa-ajan toinen keskeinen "harrastus" liittyy tietenkin naisiin. Matkustamisen ja hotelleissa asumisen seurauksena mahdollisuudet vastakkaisen sukupuolen kohtaamiseen ovat rajalliset. Ainoita todellisia tilanteita niihin löytyy ravintolaympäristöstä. Tyypillisimmillään seuraa haetaan ns. naistentansseista, joita järjestetään lähes kaikilla paikkakunnilla ja yleensä arki-iltoina. Tanssit ovat tietenkin helppo tapa päästä keskusteluun vastakkaisen sukupuolen kanssa ja tällä kanssakäymisen muodolla on pitkät perinteet Suomessa. Perimmäisenä tarkoituksena miesten tanssiharrastukseen on hankkia ns. "asennusmorsian" joka on terminä yleisesti tunnettu kaikkien matkatoivaita tekevien ammattialojen keskuudessa. "Asennusmorsian" nimitys tulee siitä yksinkertaisesta syystä, että suhde on tarkoitettu vain siksi aikaa kun ns. asennustyömaa kestää ja paikkakunnalla ollaan töissä. Nimityksellä on tietenkin myös kaksimielinen merkityksensä. Aamulla retkiltään palaneelle miehelle tokaistaankin usein, että "jouduitko asentaa vai selvisitkö puhumalla". Asennusmorsiamiksi kutsutaan myös ns. yhden illan juttuja, joiden kesto on tietenkin luonteeltaan lyhytikäisempi.

Miehet olivat varsin yksimielisiä siitä, että tanssiapaikoilla ja ravintoloissa syntyneet tilapäiset suhteet palvelevat molemminpuolisia tarpeita. On kuitenkin varmaa, että näistä suhteista syntyy myös muunlaisia suhteita, jotka johtavat aina avioliittoon ja perheen perustamiseen asti. Tällaisia esimerkkejä löytyy myös haastattelemani miesten keskuudesta. Muutamalla puolueen työntekijällä, joita ei tässä tutkimuksessa haastateltu, on myös ulkomaankomennuksilta löytynyt aviopuoliso.

...sitten tapasin uuden emännän -88 Oulussa reissuhommissa, siellä tehtiin taas semmoista pataa ja sen kanssa mä olin semmoisen 10 vuotta, mutta siinäkin tuli sitten avioero... (M40).

No tämän viimeisimmän muijan mä tapasin Sotkamossa reissussa (M39).

Tilapäisyys ei muutenkaan ole mitenkään muurareiden yksinoikeus, vaan samanlaisia suhteita solmitaan kaikkialla, missä ihmiset ovat toistensa kanssa tekemisissä ja tilaisuuksia tarjoutuu. On kuitenkin eräs seikka, jota haastateltavat painottivat koskien kaikkia sellaisia ammattiryhmiä, jotka joutuvat työnsä luonteen vuoksi matkustamaan paljon. Tällaiset liikkuvat miehet ovat esimerkiksi perheellisille naisille otollisia "kohteita", koska he eivät jää paikkakunnalle aiheuttamaan jatkossa vaikeuksia. Tilapäisyys palvelee tasapuolisesti molempia osapuolia ja mahdollistaa suhteen kivuttoman loppumisen. Uskoakseni juuri tämä on näiden tilapäissuhteiksi tarkoitettujen suhteiden tarkoituksin.

Yksinhuoltajia ja perheellisiä ne yleensä on ...kai siksi, että ne kaipaa pientä seikkailua ja tämmöinen kulkumulku ei jää siihen nurkkiin pyörii, vaan jatkaa matkaa....(M40).

Irrallisten tai tilapäisten suhteiden solmimisen helppoutta ei kukaan haastateltavista kieltänyt. Kaikki olivat myös sitä mieltä, että ravintoloissa on yleensä tietty määrä naispuolisia asiakkaita, jotka ovat tulleet sinne seuraa hakemaan. Perheellisten ja poikamiesten käyttäytymistä koskevat vastaukset olivat kahdenlaisia. Enemmistö oli sitä mieltä, että sillä, onko perheellinen vai ei, ei käytännössä ole suurtakaan eroa. Jotkut pitävät perheellisiä jopa aktiivisempina kyseisen asian suhteen

No onhan siinä se, että jos kotona ei ne hommat suju, niin ainahan sitä on mahdollisuus saada naista reissussa, joittenkin kohdalla tuntuu et sujuu tai ei, niin silti on pakko päästä vieraisii... (M42).

Valtaosa haastateltavista korosti kuitenkin sitä, että vaikka käytännössä ero poikamiesten ja perheellisten välillä ei näy, on kysymys kuitenkin hyvin persoonakohtainen. Eli ne, jotka ovat aktiivisia tilapäisiä suhteita solmimaan, hakeutuvat he niihin, olivatpa he perheellisiä tai poikamiehiä, kun taas ne, joita tilapäissuhteet eivät kiinnosta, eivät niitä solmi, oli siviilisääty sitten mikä tahansa. Tietenkin voi olettaa, että perheellisillä on poikamiehiin verrattuna enemmän "pelissä".

Ei se siitä ole kiinni onko naimisissa vai ei.... jätkästä se on kiinni.. eihän kaikki naisissa juokse...ja silloin kun mullakin on ollut muija, niin en mä silloin naisissa juokse.(M40)

Eräs tärkeä asia, mitä useissa haastatteluissa tilapäissuhteisiin liittyen korostettiin on iän merkitys kyseisille asioille. Vastaava ilmiöhän on nähtävissä myös alkoholinkäytön suhteen. On varsin luonnollista olettaa, että alkoholinkäyttö ja irtosuhteet ovat kytköksissä toisiinsa. Nuoremmalla iällä alkoholia käytetään enemmän ja irrallisia suhteita solmitaan aktiivisemmin. Vanhemmat miehet eivät enää ole niin kiinnostuneita ravintoloissa käymisestä ja naissuhteista.

Kyllä se on muuttunut paljonkin, silloin kun sitä aloitti sitä hotellielämää, niin sehän tuntu sillalaillla hienosta, kun käytiin töissä ja asuttiin hotellissa ja sitä tuli iltasin vilkkaammin käytyä kavereiden kanssa ne oluet ottamassa ja vähän tuli käytyä kattomassa parketin reunaakin, mutta se on vuosien saatossa sekin on jäänyt pois Toiset kyllä tuntuu viihtyvän pitkäänkin iltamissa ja juoksee naisissa, mutta mä en enää jaksa ja ei mua enää sillalaillla kiinnostakaan kun nuorempana (M55).

Ulkomailla ollessa miehet hakevat naisista seuraa pääasiassa ilotaloista. Syynä nimenomaan ilotaloissa käymiseen, perinteisen "iskemisen" sijasta, näkisin ennen kaikkea vähäisen vapaa-ajan työn ulkopuolella. Kuten on aiemmin käynyt ilmi, ulkomailla vapaa-aikaa on suhteellisesti vielä vähemmän kuin kotimaassa. Miehillä ei yksinkertaisesti ole aikaa seurusteluun ja naisystävien etsimiseen. Seksiin liittyvät tarpeet hoidetaan siellä missä se on kaikkein helpointa, halpaa ja mutkatonta.

No ne on yleensä melkein viidakoissa nuo työpaikat ollut, että ei siellä varsinaisia ravintoloita oo, mutta ensin kämpillä ja sitten mennään mopoilla huorabaariin ilolintuja moikkaan ja sählätään siellä, yöllä sitten takasi ja eikun aamulla töihin. Juuri missään ei naisetkaan maksa paljon mitään... onneksi (M39).

Alkoholin käytön ja naissuhteiden hyväksyminen ja niihin liberaalilla tavalla suhtautuminen näyttää myös olevan eräs keskeinen tekijä työyhteisön jäsenyyden hankkimisessa ja sen säilyttämisessä, suhtautuminen niihin ei ole kuitenkaan täysin samanlaista. Alkoholin käyttö on miesten elämässä enemmän sosiaalinen tapahtuma, joka pitää yhteisöä koossa ja auttaa kestäämään ja sietämään raskaita olosuhteita ja josta eristäytyminen aiheuttaa enemmän ihmetystä kuin naissuhteiden karttaminen. Tilapäissuhteiden harrastaminen pönkittää "reissumiesmyyttiä", mutta harrastamattomuus tässä suhteessa ymmärretään täydellisesti. Toisin sanoen sellaisessa yhteisössä, joissa alkoholin käyttö on runsasta, alkoholin käyttämättä jättäminen todennäköisesti vaatii enemmän perusteluja, kuin esimerkiksi naissuhteiden välttäminen. Jos joku haluaa juopotella ja harrastaa irrallisia suhteita vapaa ajallaan, on se hänen asiansa, eikä siitä kannata alkaa moralisoida,

kunhan henkilö vain hoitaa työnsä kunnolla. Voidaan myös ajatella että moralisoijat ovat piikki reissumiesten lihassa ja jonkinlainen uhka kulkuri ideologialle

Näissä hommissa naissuhteet on arkipäivää... semmoista ase-velihenkee siinä on, että jos mä petän muijaa, niin sääkin voit pettää ja päin vastoin ja sit kaikki pitää suut supussa kotiinpäin... kaikki tietää toisistaan jotain.....eli se on sovittu vaikkei sanota mitään... et niistä ei puhuta... miehet on halujensa orjia ja ei täällä moralistit pärjää..... ja ne valikoituu , tää työ tavallaan koului ja valikoi ihan kylmästi, et ne jotka ei pärjää porukassa, ne lopettaa tai ainakaan kukaan ei halua niitä samalle työmaalle (M42).

Matkatyö tarjoaa miehille myös mahdollisuuden jäädä viikonlopuksi hotelliin. Mikäli joku jää hotelliin viikonlopuksi puhutaan siitä yleisesti , “että jää säästämään“. Termi on saanut nimensä siitä, että henkilö ei lähde kotiin viikonlopuksi ja joutu maksamaan “kalliita“ matkakustannuksia. Todellisuudessa tällä säästämällä tarkoitetaan sitä, että miehet jäävät ryyppäämään koko viikonlopuksi hotelliin. Perheellisten ja perheettömien syyt jäädä säästämään ovat hieman toisistaan poikkeavia. Tavallisin syy molemmissa tapauksissa jäädä viikonlopuksi työpaikkakunnalle on kotimatkan pituus. Mikäli työmaa sijaitsee esimerkiksi kaukana Pohjois Suomessa matkoihin hupeneva aika on niin suuri, ettei jatkuvaa kotipaikkakunnalle matkustamista nähdä mielekkäänä. Säästämään jääminen on etenkin perheellisille miehille yleinen tapa myös järjestää itselleen vapaa viikonloppu. Perheellisillä miehillä ei viikonloppuisin ole samanlaisia mahdollisuuksia viettää välttämättä aikaa omassa rauhassa tai ravintoloissa. Perheettömillä on taas usein se tilanne, että he kokevat yhdentekeväksi sen, viettävätkö he viikonloppun hotelleissa vai kotonaan. Koti ei muodosta heille samanlaista elementtiä kuin perheellisille. Mahdollisten tilapäissuhteiden syntyminen on myös eräs syy jäädä “säästämään“.

9. VAPAA-AIKA

Suomalaisessa elämäntapatutkimuksessa eniten tutkitun teollisuustyöväestön elämää luonnehtii ansiotyön ja vapaa-ajan selkeä erottuminen toisistaan, sekä ajallisesti että paikallisesti. Työaika on täsmällisesti rajattu ja sen noudattamista valvotaan tarkasti. Useinkaan työ ei tunkeudu vapaa-aikaan: kun tehtaan portti on takana, ei työasioita tarvitse enää ajatella. Ansiotyön ulkopuolelle jäävä aika ei kuitenkaan ole täysin vapaassa käytössä, vaan siitä kuluu huomattava osa erilaisiin välttämättömiin toimiin, työmatkoihin , lepoon, syömiseen ja kotitöiden tekemiseen. Vasta näiden yli jäävä aika on todella vapaata aikaa, jonka käyttämisestä voi itse päättää (Kasvio 1982, 470-471).

Vaikka ansiotyön ja sen ulkopuolisen ajan välinen raja on selkeä, on vapaa-aikaan sisältyvän välttämättömän työvoiman uusintamisen, työn ja harrastuksen välinen rajanveto huomattavan vaikeata. Onko lojuminen television ääressä välttämätöntä lepoa vai huvitusta?, onko auton korjaaminen harrastus vai välttämätön ammatin harjoittamisen kannalta?, onko lenkillä käynti harrastus vai välttämätöntä työkyvyn ylläpitämiseksi? Tällaisiin pohdintoihin joutuu vapaa-ajan tutkija. (Kasvio 1982, 471-472). Ihmiset itse tuskin tekevät tällaisia erotteluja : kenties vapaa-ajan olemus on juuri se, että siinä eivät välineelliset ja itse arvoiset toiminnot ole toisistaan erkaantuneet niin kuin palkkatyössä.

9.1 Viikonloput

Kuten aiemmin olen todennut, tutkimani miehet kokevat, että hotelleissa vietetyt arki-illat ovat vain työstä vapaata aikaa ja heidän ainoa "todellinen" vapaa-aikansa sijoittuu viikonloppuihin ja työttömyyskausiin. Viikonloppuina heidän vapaa-aikaansa rajoittavat pitkät paluumatkat kotipaikkakunnalle, välttämätön lepääminen työn fyysisyyden johdosta, pakollinen pyykinpesu ja pakkaaminen seuraavaa työviikkoa varten, sekä usein sunnuntaina iltana tai maanantaina aikaisin aamuyöstä alkava työmatka työpaikkakunnalle. Lisäksi miehet hoitavat postissa tulleiden laskujen maksamisen automaateilla ja tekemättä jääneet kotityöt viikonloppuisin. Näin ollen oma, täysin vapaasti käytettävä aika on viikonloppuisin hyvin vähäinen. Kun pyrin kartoittamaan miesten yleisempiä vapaa-ajan toimintoja, nousi esiin se, että perheellisten ja yksinasuvien viikonloput tai eteenkin lomautukset poikkeavat jonkin verran toisistaan. Viikonloppujen vietossa erot eivät olleet ajanpuutteen vuoksi kovin merkittäviä, ellei perheettömien lähes täydellistä yksin olemista lueta sellaiseksi. Perheellisillä viikonloput kuluvat tietenkin perheen parissa: lepäillessä, kotitöitä tehden, lapsien kanssa leikkien ja ostoksilla.

Kotimaassa kun on, niin onko siellä viikonloppuina vapaa aikaa ollenkaan... viikonloput menee lepäillessä ja sitten kotitöissä ja omassa talossa riittää touhuamista, poika on 3 vuotias, niin junalla leikitään tai muuta vastaavaa tai sitten pitää juosta emännän kanssa kaupoissa, milloin mitäkin ostamassa (M42).

Yksin asuvilla tai eronneilla viikonloput kuluvat taas lähes täysin omassa oloissa, lepäillessä, televisiota katsellessa ja kapakoissa, eronneet viettävät viikonlopon silloin tällöin myös lapsiensä kanssa. Tyypillistä viikonloppua kuvaa erinomaisesti erään yksiasuvan miehen lausunto.

Tyypillinen viikonloppu... tuun kotia, syön ja lepään ja jos jaksan meen paikallisbaariin, aamulla mää nousen ylös ja juon kahvia ja todennäköisesti pesen koneellisen pyykkiä ja pesen koneellisen astioita, lähdän lukee paikallisbaariin lehdet, sitten kun kello tulee siinä kolme, mää tuun pois sieltä ja laitan ruokaa ja sitten kattelen ehkä illan telkkariohjelmia Sitten jossain vaiheessa mää lähdän uudestaan baariin ja laulan karaokea tai tietokilpailuja tai mikä tahansa muu hyvä tekosyy on keksittävässä, sinne mää meen kumminkin takasin ja sitten tuun pois sieltä ja meen nukkumaan ja sitten tulee seuraava päivä ja taas sama alusta. En mää oo viittinyt ruveta mitään harrastelee... (M40).

9.2 Lomautukset

Suomalaisesta työttömyydestä on tehty paljon tutkimuksia ja taloudellisten lamojen aikana havahdutaan aina uudestaan ja uudestaan päivittelemään työn epävarmuutta ja sen aiheuttamia seurauksia. Tutkimieni miesten elämässä työttömyys tai heidän kohdallaan pitäisi kai puhua pikemminkin lomautuksista, toistuu vuosittain. Lomautusten pituudet ja määrä on sidoksissa suoraan taloudellisiin suhdanteisiin. Korkeasuhdanteiden aikana energiayhtiöt ja muut asiakkaat investoivat, ja töitä riittää kaikille alalla toimiville yrityksille ja sitä kautta puolueen miehille koko vuodeksi. Matalasuhdanteiden aikana kilpailu on kovempaa investointien vähetessä ja miehille se merkitsee, että lomautuksia on huomattavasti enemmän ja ne ovat pidempiä. Näin ollen yhteiskunnassa vallitseva yleinen taloudellinen tilanne heijastuu suoraan miesten elämään ja heidän elämäntapaansa. Kaikki haastattelemani miehet ovat toimineet ammatissa niin kauan, että lomautusten toistumiseen ollaan totuttu. Heille on pikemminkin varmaa juuri se, että heidän työtään leimaa epävarmuus.

Vaikea sanoo, kun on ollut niin erilaisia hyviä aikoja ja painotukset vaihtelee. Kyllä mää taloudellisesti olin ahtaalla silloin, kun lapset oli pieniä ja suhdanteista riippuvat työttömyydet.... esim. öljykriisi vuonna 75 oli vaikeeta, kun teollisuuslaitokset säästi just näissä hommissa ja jotenkin se tuntu tiukalta. Sitten kun rakennuslalle rupesi tulee lama ja työttömyys ja kaikki valitti, sitä niin se oli rutiinia meille, että siihen oli totunut, kun taas monelle muulle se oli elämää mullistava juttu, kun tuli epävarmuus työelämään kuitenkin (M47).

Lomautuksissa on perinteiseen työttömyyteen verrattuna se selkeä ero, että työt jatkuvat joskus, päivämäärä saattaa tosin olla avoin. Tästä johtuen lomautukset eivät miesten kohdalla ole dramaattinen tapahtuma, eikä sitä oteta yhtä raskaasti kuin siihen tottumaton tai ensimmäistä kertaa lomautuksen kohteeksi joutuva. Lomautuksia esiintyy eniten talviaikana, mutta myös satunnaisesti kesällä. Kesällä lomautukset johtuvat pikemminkin siitä, että eri työmaiden alkamis- ja loppumisajankohdat eivät nivelly saumattomasti toisiinsa. Talvella taas lomautukset johtuvat

yleensä yksinkertaisesti töiden vähydestä. Tosin lähes kaikki ulkomaan komennukset sijoittuvat talviaikaan, mutta niitä ei useinkaan riitä kaikille ja kaikki eivät ole niille edes aina halukkaita lähtemäänkään. Lomautuksiin miehet suhtautuivat yksilöllisesti ja mitään kaikkia koskevaa yhtenäistä tapaa oli vaikea löytää. Syynä tähän suhtautumisten toisistaan poikkeavuuteen, näen ennen kaikkea juuri haastatteluhetkellä vallitsevan elämäntilanteen. Silloin kun töitä on tehty paljon ja niitä on riittänyt, lomautuksia suorastaan toivotaan, kun taas töitä on ollut vähemmän ne koetaan raskaammin.

Tutkimuksen ja haastattelujen tekemisen aikana miesten työllisyystilanne oli koko ajan ollut erinomainen ja töitä oli riittänyt. Vastauksissa on nähtävissä se, että juuri sillä hetkellä vallitseva elämäntilanne vaikuttaa kuinka asioihin suhtaudutaan. Osan haastatteluista tein juuri lomautuksen aikana, joka oli kestänyt jo useita viikkoja. Näiden miesten suhtautumisessa näkyy jo selkeä kyllästyminen meneillä olevaan lomautusjaksoon. Töihin haluttaisiin taas jo lähteä.

Kyllä ne rassaa jonkin verran siinä mielessä, että mä voisin lomautukset ymmärtää jos siinä menee pari kolme viikkoa ja se on aika hyväkin silloin tällöin, mutta jos mennään niin kuin joskus kolme kuukautta, niin se on mulle ainakin, niin se rupee mietityttää monelta kantilta ja nytkin jo rupee aika käymään pitkäksi ja tää alkaa olla aika pitkäveistä ja onkin niin (M55).

Osan haastatteluista tein taas työjakson aikana, jolloin lomautukset olivat kaukana ajatuksista ja niihin suhtauduttiinkin etäisemmin. Haastattelun ajankohdan lisäksi, miesten suhtautumiseen vaikutti selkeästi ainakin siviilisäätö. Naimisissa olevat kokivat lomautukset pikemminkin töistä vapauttavana aikana, jolloin on mahdollisuus viettää aikaa perheen kanssa ja tehdä niitä töitä, joita kotiympäristöön liittyy.

Kyllähän se nykyisin on lasten hoitoa, touhuun pojan kanssa aikalailla ja kyllä sitä vaan puuhaa piisaa, kyllähän mä kotihommiin kiinnitän aika paljon huomioo, että siivoon ja tiskaan tai ihan mitä vaan ja se on oikeastaan ihan mielenkiintoista ja pääsee emäntäkin vähän helpommalla, kun se on kuitenkin aika lujilla, kun setä on keikalla, että kyllä sitä aina puuhaa piisaa, ettei tarvii mieltii, että mitä tekisi, ei tuu aika pitkäksi, että kyllä ne vapaat menee heittämällä siinä (M40).

Nykyisessä elämäntilanteessani on se, että voin aikalailla vaikuttaa siihen, että milloin lähtee töihin ja taikka siis välillä on töitä ja välillä ei, niin mulla riittää omasta takaa kaikkee remontti hommaa ja kotihommia, taikka jotain muuta, niin kun on välillä tämmöisiä pitempiä vapaa aikoja ja ne sopii mulle, ei oo vielä tullut semmoista viisiminuuttista että Tampereella ollessa ei ois ollut jotain mielessä, mitä pitäisi tehdä tai siis ei oo tullut mieleen, että miten tässä saisi aikansa kulumaan (M42).

10. PERHE-ELÄMÄ

Sosiologisessa keskustelussa on työväestön elämäntavan keskeisenä piirteenä usein pidetty privatisoitumista ja familismia: elämäntavan perhekeskeisyyden korostumista ja suhteiden katkeamista perheen ulkopuolisiin ihmisiin. Tämän ilmiön taustalla voidaan nähdä useitakin tekijöitä. Laaja muuttoliike maaseudulta kaupunkiin on hajottanut entiset kyläyhteisöt, lennättänyt sukulaiset kauas toisistaan ja täyttänyt kaupunkien asuma-alueet toisilleen vierailta ja juurettomilla ihmisillä. Perheiden vapaa-ajan vietto keskittyy kodin piiriin ja kotikeskeisyyttä on lisännyt myös television hallitseva asema vapaa-ajan viettämisessä (Kasvio 1982, 596-597).

Sosiaalisten suhteiden katkeaminen ydinperheen ulkopuolisiin ihmisiin merkitsee perheelle voimakasta painetta, kun perheenjäsenten pitäisi täyttää toistensa kaikki sosiaalis-emotionaaliset tarpeet, eikä perheen sisäisistä ongelmista voi kertoa kenellekään. Lopulta myös perheet joutuvat alttiiksi samoille hajoamisilmiöille kuin muutkin sosiaaliset suhteet (Hirsch 1983, 99-100).

Seuraavaksi käsittelemme miesten esiin nostamia asioita perhe-elämästä ja sen ongelmista ja merkityksestä. Haastattelemani miehistä perheellisiä oli siis haastatteluhetkellä neljä ja yksiasuvia loput kuusi. Yksinasuvista kolme oli eronneita. Käsittelemme myös heidän kommenttejaan perhe-elämästä, etenkin avioerojen osalta. Haastattelemani miehet katsoivat että perheellä on yleisesti sekä positiivisia, että negatiivisia vaikutuksia heidän elämäntavassaan. Perheen olemassaoloa pidettiin positiivisena asiana sen vuoksi, että perheen, etenkin jos on lapsia, katsottiin olevan eräs keskeinen motivaation lähde työntekoon. Kotona odottava vaimo ja lapset lisäävät vastuuntuntoa ja voimia työskennellä, sekä antavat elämälle ja työnteolle lisää merkitystä.

Silloin kun määhän lähin Tšekkeihin hommiin, siitä on nyt pari vuotta aikaa, niin emäntä kysyi, että haluaisit sä, että tehtäisi lapsi ja määhän sanoisin, että mikä ettei, se oli tosi nopea päätös ja tää poika on siitä ja kyllä se aika tärkeä päätös oli, se niin kuin näytti suunnan, kun ajatellaan missä nyt mennään, sen takia on jaksanut hommata näitä asuntoja ja kaikennäköistä, että kun ajattelee, että siinä on se perhe jotenkin mukana, kun on poikamiehenä, niin sitä ajattelee, että paskanhailee missä asuu ja mitä tekee, nyt on joku ankkuri sentään ja kun näiltä reissuilta palaa, niin on joku paikka mihin mennä ja siellä on jotain oottamassa (M40).

Negatiivisimpina ammattiin liittyvänä ongelmana perheen kannalta pidettiin tietenkin jatkuvaa matkustamista ja poissaoloa perheen luota. Matkamuurareiden vaimon asemaa miehet eivät pitäneet kadehdittavana ja työn ja perheen yhteensovittaminen oli kaikissa tapauksissa vaikeaa ja tuotti ongelmia. Yksin kotona olevia vaimoja rasittaa se, että he joutuvat huolehtimaan pitkiä aikoja perheestä yksin ilman miehen tukea.

Tää on nyt ainakin yksi semmoinen, että kun sää oot tuolla reissussa koko ajan , tässä ois voinut tehdä mitä vaan jos ois ollut kahdeksan tuntia töissä vaan ja tullut joka ilta kotio, niin ois voinut vaikuttaa ihan erilailla moneen asiaan, kun että sä oot tuolla muualla, niin sitä jää jokin aika pois kuitenkin ja ei oo tullut asioita hirveesti hoidettua ja emäntä on lasten kanssa kolmestaan ja hoitaa asiat täällä ja mun pitäisi jotain vastinetta siihen keksiä, mutta se on tuolta reissun päältä huono mitään toimia ja kuitenkin jos sää tuolla koko ajan liikut niin kaikki jää emännän harteille täällä kotona (M 55).

On tällä reissuhommallakin siihen vaikutusta, se on rikkinäisempää elämä ja ei se oo normaalia ja siinä joutuu koko perhe kärsii siitä, mistä ittekin, ettei pysty suunnittelemaan elämää eteenpäin ja ei voi ottaa semmoista harrastusta, jossa pitäisi olla jatkuvasti läsnä ja samallailla perhe on sellanen (M47).

Myös mustasukkaisuus koettiin ongelmallisena. Osa miehistä sanoikin suhteen perustuvan vaimon jonkinasteiseen tietoon miehen toiminnasta lähinnä alkoholinkäytön tai irtosuhteiden osalta. Osa miehistä myönsi elävänsä eräänlaista kaksoiselämää, johon matkatyö antaa erinomaiset puitteet. Kotona ollaan ensisijaisesti vastuullinen perheenisä ja työmatkalla huoleton kulkuri. Tällaisen kulkurielämän, pitkien työmatkojen ja rankan fyysisen työn haittapuolista oltiin kyllä selkeän tietoisia. Rankka "kaksoiselämä" aiheuttaa myös usein sen, että työviikon väsyttäminä ei voimia riitä panostaa perhe-elämään, vaikka halua löytyisikin.

Tää on tällaista kaksoiselämää, reissussa remutaan ja sitten se on sitä, että sitä lupaa lapsille, että kun isä tulee kotia, niin sitten tehdään sitä ja tätä ...mutta sitä on aika sipissä kun tulee kotia ja eipä paljon kiinnosta enää mikään..... valitettavasti...(M 47).

Perhe elämää sävyttää miesten mielestä myös aina olemassaoleva uhka sen rikkoutumisesta. Avioliittojen päättyminen eroon on ammattialalla erittäin yleistä ja jokainen tiedostaa tämän mahdollisuuden olemassaolon. Omat koko puolueen työntekijöistä suorittamani laskelmat osoittavat, että työntekijöiden avioliitoista 75 % on päättynyt eroon. Miehet pitivät alttiutta avioeroon melko suurena ja jo tapahtuneiden omien avioerojensa syinä nimenomaan jatkuvaa matkustelua sekä poissaoloa perheen luota ja tietenkin irtosuhteita.

En oo naimisissa joo... mutta on mulla avovaimo ja pieni poika nyt siinä, kyllä mää oon ollut aikaisemmin naimisissa kahteen otteeseen.... tuli sitten erot näitten reissuhommien ja ihan omien töppäilyjen vuoksi ja tuota toisella kerralla mää tiesin jo silloin kun mentiin naimisiin, että tää liitto ei oo kestävä vaikka mää vaan menin en tiedä mikä siinä sitten oli että piti vaan mennä (M40).

...se oli punainen vaate nää ulkomaantyöt, siitä se toinen ero sitten tapahtuikin ja nää reissuhommat oli siinä kyllä pääsyy, emäntä ei jaksanut olla enää täällä, kun mää olin vaan reissussa (M42).

Niiden miesten kohdalla, joiden avioliitot olivat kestäneet miehen työn ja siihen liittyvät ongelmat katsoivat, että heidän avioliittonsa oli joko laadullisesti erilainen tai he kykenivät käsittelemään eteen tulleita ongelmia muita paremmin. Kunnian avioliiton kestämisestä vaikeiden aikojen yli, he antoivat vaimoilleen

Vaimosta ja musta me ollaan erilaisia kun muut tällä alalla. Me osataan riidellä, mutta me osataan sopiakin, me ei kyllä kohelleta niin kuin muut, tosin mää oon koheltanut, mutta siinä mun vaimo on erilainen, kun muitten vaimot, että se osaa antaa jotkut tietyt asia mennä ihmisen tyhmyyden piikkiin ja ettei rupee rehaa ihan joutavan päiväisistä ja mää oon taas sellainen luonne, että kun mää oon kerran perheen perustanut, niin en mää osaa siitä mihinkään lähtee, että se ois vastuun pakoilua, että täytyy omat mokailunsa ymmärtää kantaa (M42).

Vaimo ei koskaan sanonut, niin kuin monella muulla näillä kavereilla oon huomannut tässä firmassa, kun monella on rikkoutunut ihan sen takia, että on reissussa ja ei oo kotona, kun muijat ei tykkää kun ukko aina menee. Mulle se ei koskaan sano, että mä en saisi töihin mennä ja on oikeastaan hienokin aina lähtee, kun asiat on kunnossa, kun kotoo lähtee. En mää sillälaila tunne mitään syyllisyyttä siitä, vaimo on ollut hyvin ymmärtäväinen näitten mun työasioiden suhteen (M55).

Miehiä ei voida kutsua perhekeskeiseksi, vaikka he viettävätkin valtaosan vähäisestä vapaa-ajastaan perheensä kanssa. Heidän suhtautumisessaan perheeseen näkyy selvästi se, että he kokevat kyllä olevansa taloudellisesti vastuussa perheestään ja perhe-elämä koetaan kyllä yleisellä tasolla tärkeäksi ja merkittäväksi, mutta työ ja siihen liittyvä "vapaus" nousee ensisijaiseksi perheeseen nähden. Miehet tunnustavat, että työ ja siihen liittyvä matkustaminen ovat eräs keino myös vältellä perhe-elämää ja sen velvollisuuksia. Vaikka miehillä on usein mahdollisuus työskennellä kotipaikkakunnalla he valitsevat silti enemmän kauempana olevia työkohteita, osasyynä on tietenkin raha, mutta se ei ole ainoa syy.

Onhan tässä tietysti se, että ei tarvii kotoo käsin tehdä tätä hommaa, että pääsee välillä johonkin muualle, se voi olla yks siinä.. Kyllä mä voin sanoa, että se on yksi semmoinen asia minkä takia näihin tulee lähdettyä, että pääsee välillä johonkin muualle. Onhan siinä se, että jos joutuisi käymään kotoo hommissa, siinä ei saa ensinnäkään sitä päivärahaa ja sitten tuota, ...niin mää en tiedä ketään, jotka asuu Tampereella ja jotka haluaisi mennä Naistenlahteen hommiin, vaikka muuten ihan siisti paikka onkin, vaan ihan sen takia, että siinä muutaman markan vähemmän saa käteen ja kai siinä on se, että joutuu käymään ilmoittautumassa kotona joka ilta (M42).

10.1. Sukulaiset ja ystävyysuhteet

Matkatöitä tekevän teknisen muurarien muissa kuin perheeseen liittyvissä ihmissuhteissa tapahtuu kaksitahoinen kehitys; suhteet sukulaisiin ja ystäviin vähenevät ja löyhtyvät työn luonteeseen kuuluvan matkustelun takia, kun taas suhteet työyhteisön ystäviin muuttuvat yhä merkityksellisemmiksi ja kiinteämmiksi. Samankaltainen kehityskaari näkyy Saarron (1983, 27) tutkimissa alkoholistien elämänkerroissa, jossa suhteet ei-alkoholisteihin ystäviin ja sukulaisiin katoavat. Ihmissuhteiden katoaminen tapahtuu yksisuuntaisesti, ei-alkoholistiseen yhteisöön kuulumattomat ystävät, sekä kontaktit sukulaisiin vähenevät.

Lähes kaikki miehet tapailevat lähisukulaisiaan, lähinnä vanhempiaan, velvollisuudentunnosta yhden tai muutaman kerran vuodessa huolimatta siitä, miten lähellä tai kaukana he asuvat. Suhteet sukulaisiin eivät kenelläkään ole läheiset ja osalla miehistä on huomattavissa myös aivan tarkoituksen omainen sukulaisten välttely, ainakin niissä tapauksissa, joissa sukulaiset kuuluvat yhä uskontonsa puolesta hyvin erilaiseen elämänpiiriin ja arvomaailmaan.

Kyllä sisaruksiin tulee piettyä ja kun kotona vanhemmat elää, niin tulee siellä muutaman kerran vuodessa käytyä ja tuota tossa oli sukukokous joskus viisi vuotta sitten niin vitutti se, että kyselin että oisko mitään hommia kyseiseksi viikon lopuksi tai juhannukseksi, niin pääsin Raumalle sellutehtaalle hommiin kyseisen sukujuhlan ajaksi, en välittänyt näitä sukulaisia nähdä ollenkaan (M42).

Velipoikiin ja isään ja äitiin, siihen ne sitten oikeastaan jääkin, en mää oikeastaan muihin pidä, ei niiden jeesustelut kiinnosta, en mää oo kiinnostunut ja eipä nekään viitti pitää yhteyttä, miksi sitten niihin pitäisi (M40).

Niillä miehistä, joilla uskonnolliset syyt eivät ole esteenä, eivät myöskään harrasta aktiivista yhteydenpitoa sukulaisiinsa. Syy sukulaiskontaktien puuttumiseen näyttäisi ainakin osittain olevan siinä, että sukulaissuhteet eivät ole koskaan muodostuneetkaan läheisiksi tai tärkeiksi miehille ja näin ollen ei aktiiviseen yhteydenpitoon nähdä mitään järkeviä perusteita. Lisäksi työn luonteeseen kuuluva matkustaminen ja poissaolot kotoa aikaansaavat sen, että viikonloppujen vähäistä vapaa-aikaa ei haluta viettää ainakaan sukulaisten seurassa

Ei pätäkääkään, mää oon tullut niin mökkihöperöksi, ettei mua saisi ihan ehdoin tahdoin lähtee yhtään mihinkään. Sehän noita ihmisiä vähän vituttaa, kun en oo edes äitiä käynyt kattomassa lähes kahteen vuoteen vai peräti kolmeen vuoteen, eikä matkaa oo kun 160 km. Oonhan mää niihin tietysti joskus yhteydessä, mutta en mää käy kenenkään luona, jos joku käy, niin ne käy täällä, mutta mua ei kiinnosta, ei vaan jaksa innostua lähtee mihinkään reissaamaan (M42).

Ei, siinä se juuri onkin. Kato kun mä en mielellään mee sukulaisten luo.... en mä tiedä, mulla oli isä vainaa ihan samanlainen, se ei lähtenyt ja tykännyt pyöriä toisten nurkissa kato, vaikka käskettiin. Kyllähän mä tietysti, jos oikeen pyytämällä pyydetään, niin kyllähän mä tietysti lähden kylään, mutta en mä sillalaila lähde, että mä vaan soitan, että mä tuun (M55).

Ei oo oikein mitää syytä, en mä kun suomessa oon ollut, ennekuin lähti pyörii ni, kyllä se rajoittui johonkin joulu juttuihin ja niihin jotka on samalla paikkakunnalla, et jouluna käy ja jotain tämmösii ja tämmöiset kun kutsutaan, mutta aktiivi yhteydenpito, ni ei sitä oo ikänä ollut sillai (M39).

Muiden kuin sukulaisuuteen perustuvien sosiaalisten verkostojen laajuutta ja kiinteyttä pyrin selvittämään kyselemällä mahdollisista ystäväistä ja kavereista ja sitä, keitä nämä ovat. Aineistosta kävi selvästi ilmi, että useimmilta miehiltä puuttuivat erilaiset ystävyteen tai toveruuteen perustuvat suhteet kokonaan työpaikan ulkopuolella, toisaalta niitä ei aktiivisesti sieltä etsitäkään. Ainoat ystävät löytyvät työpaikan kautta.

Ei oo yhtään sellaista kunnon ystävää, mutta jos tuttuja tulee vastaan niin moikataan, no Kallen (työkaveri) kanssa tulee enemmän pyörityä, kyllä pihalla tuttuja paljon on ja tässä lähellä, mutta ei mulla sellaista parasta kaveria oo en tiedä mistä se johtuu. Mää viihdyn hyvin yksinään enkä välttämättä halua aina ketään nähdäkään (M36).

Sanotaan, että työnpuolesta on pari hyvää ystävää ja sitten on velipojista pari, jotka on aika hyviä kavereita, mutta siihen ne sitten jääkin, esimerkiksi Jakke (työkaveri) on nykyisin aika hyvä kaveri ei nyt hirveesti nähdä vapaa ajalla, mutta soitellaan ja joskus nähdään ja sen kanssa pystyy juttelee paljon asioista (M40).

Ei mulla sillai kavereita tai ystäviä olekaan, tuttuja on, mutta ei oo semmoisia kavereita, joiden kanssa olisin paljon tekemisissä. On mulla tietysti Jope (työkaveri), jonka kanssa tulee juteltua ihan ufoja ja itteenikin ihan hävettää mistä kaikesta tulee puhuttua ja aika erikoisella pohjalla se ystävyysuhde, kun se saattaa keskellä yötä soittaa Indonesiasta ja kysellä ihan ihmeellisiä asioita...(M42).

Tutkimuksenteon aikana ei eronneilla tai poikamiehillä ollut myöskään yhtään pitempiaikaista naisystävää, syyksi ilmoitettiin "ettei juuri nyt sellainen sitoutuminen kiinnosta". Syy työpaikan ulkopuolisten ystävien ja kavereiden puuttumiselle voidaan löytää ainakin siitä, että työn luonteeseen kuuluva kiinteä yhdessäolo työkavereiden kanssa aamusta iltaan sekä yhteinen ammatti sekä osalla myös perhe, muodostavat miehille riittävän sosiaalisen verkoston. Työpaikalta löytyvät ne ystävät, jotka ymmärtävät liikkuvaan ammattiin ja sen muodostamaan elämäntapaan liittyvät ongelmat ja joiden kanssa niitä on helppo jakaa, ammatin ulkopuolisten kanssa samanlaiseen yhteyteen on vaikeampi päästä.

...ehkä se on just sitä että ne toimii samalla alalla, että se ammatti juttu on yhteistä ja se että on oppinut tuntemaan toisensa syvemmin tuolla maailmalla niin kuin ystävät opitaan, ne tietää millaista tää on, melkein kaikilla samat ongelmat, erot ja muut, ne tietää mikä on hyvää ja mikä huonoo, että ei niistä tarvii edes aina ääneen puhua, ne jotka ei oo näitä hommia tehnyt, ei sitä pysty käsittämään (M40).

11. OSALLISTUMINEN YHTEISKUNTAAN

Osallistuminen ja erityisesti yhteiskunnallinen osallistuminen voidaan nähdä merkittävänä elämäntavan perspektiivitekijänä, jonka muodot ja sisältö heijastavat sekä elämisen olosuhteita, että osallistujan arvostuksia ja tietoisuutta. Yhteiskunnallisen osallistumisen lähtökohdat voivat eri ihmisillä ja ryhmillä olla erilaiset. Kärjistäen voisi todeta osallistumisen lähtökohtina olevan joko pyrkimys muuttaa olosuhteita tai pyrkimys säilyttää ne entisellään. Muun osallistuvan toiminnan lähtökohta on perustaltaan usein toisenlainen. Se saattaa liittyä joko jonkin harrastuksen keskeisyyteen elämän sisältönä tai esimerkiksi uskonnollisuuden merkitykseen. On tietysti yksinkertaistavaa tarkastella osallistuvaa toimintaa vain sen elämänalueen kautta, johon kyseinen toiminta välittömästi liittyy, osallistumisen motiiveina ja lähtökohtina voi olla myös muita seikkoja. Miesten yhteiskunnallista aktiivisuutta selvitin lähinnä kysymyksillä siitä, kuuluvatko tai osallistuvatko he järjestötoimintaan, yhdistyksiin, kirkolliseen toimintaan tai poliittisiin puolueisiin tai niiden toimintaan. Tällaisten toimintojen voi olettaa liittyvän pyrkimyksiin muuttaa elinolosuhteitaan ja haluun vaikuttaa niihin.

Haastatteluissa kävi selkeästi ilmi, että miehet eivät kuuluneet mihinkään järjestöön, puolueeseen tai harrastaneet ylipäättään mitään aktiivista yhteiskunnallista toimintaa. Poikkeuksena järjestöihin kuulumattomuudesta voidaan katsoa olevan ammattiliitto, jonka jäseniä kaikki haastateltavat olivat. Tässäkin perusteluna oli henkilökohtainen taloudellinen etu, lähinnä ansiosidonnaisen päivärahan saamiseksi lomautusten ajalle. He vastaavat ammattiyhdistystyyppiä, joiden suhde ammattiliittoon on aineellinen ja yksilöllinen (Ilmonen, K. & Kevätsalo, K. 1995, 173-175). Muutoin ammattiliittojen toimintaan ei osallistuttu millään tavalla.

No liiton hommat ei kiinnosta paskan vertaa... muuten kun et sieltä saa rahaa kun ei oo töissä... (M40).

Yhteiskunnallisiin asioihin ei katsottu yleisesti pystyttävän vaikuttamaan muuten kuin erittäin aktiivisella toiminnalla tai jonkin järjestön tai puolueen kautta. Miehet itse osallistuivat lähinnä äänestämällä vaaleissa, vaikka kokivatkin sen melko turhauttavaksi ja mitättömäksi

vaikutuskeinoksi. Muunlaista aktiivista tai omakohtaista halukkuutta toimia asioiden eteen ei löytynyt. Miehillä mahdollisuuksia osallistua edes äänestämällä, rajoittaa luonnollisesti työn luonteeseen kuuluvat poissaolot kotimaasta.

Kyllä mä oon äänestänyt aina kun pystyy, mutta en aina se johtuu siitä, että kun on ollut keikalla ja ei oo päässyt äänestää, mutta en oo siitä huolimatta mitenkään innokkaasti äänestellyt, että on se aika vähälle jäänyt (M42).

Vaikuttaminen, se on niin kuin semmoisten, no okei poliitikkojen tai mikä tahansa järjestö-ihminen, ni se on niin kuin niitten homma, se mitä äänestämällä vaikuttaa on vähästä, mutta se nyt on sellainen periaate, että pitää äänestää, jos se on mahdollista ja jos löytyy henkilö, jota pystyy äänestää (M39).

Kyllä se aika vähäistä on niin kuin rivi-ihmisen... vaikka sä äänestäisit, niin ei se mitään semmoista tuo, että sä pystyisit vaikuttaa tai sit pitäis olla kauheen valpas yhteiskunnallisesti, että sää alkaisit johonkin poliittiseen juttuun, että sää pystyisit vaikuttamaan, että ei sitä muuten pysty, mutta en mä tiedä missä mä itse voisin niin paljon vaikuttaa (M55).

Poliittinen suuntautuminen oli kuitenkin lähes kaikille selvää, vaikkei puolueisiin kuuluttukaan. Kahdeksan miehistä ilmoitti kannattavansa oikeisto puolueita, kokoomusta tai keskustaa. Tämä on sikäli yllättävää, että he kokevat selvästi kuuluvansa asemaltaan työväestöön, mutta eivät kuitenkaan halua kannattaa sitä selkeimmin edustavia puolueita. Selityksenä omaan poliittiseen kantaansa he katsovat lähinnä lapsuuden kodin aateilmapiirin, mikä on itsekin omaksuttu ja jota ei ole ollut syytä vaihtaa.

Kyllä mä periaatteessa oikeistoon kuulun, vaikka mun pitäisi asemani puolesta kuulua johonkin vasemmistoon, mutta ei se oo siitä kuitenkaan kiinni...mä luulen, että mulla se tulee varmaan kotoo (M47).

Lestadiolaisilla on sellainen juttu, että ne on kaikki oikeistoon päin kallellaan aika voimakkaasti ja kyllä meikäläisessä samaa jollakin tavalla on, että oikeistoon päin, sanotaan, että ihan vasemmisto tai kommunistit ja ehkä sossutkin niin niihin mä tunnen vastenmielisyyttä vielä tänä päivänäkin, etten niitä ikinä äänestäisi vaikka ois mikä (M40).

Vanhoja peruja kotoo niin kuin verenperintönä, laskisin kuuluvani itseni maalaisliittoon edelleenkin, en oo puolueen jäsen kylläkään (M42).

Loput kaksi eivät ilmoita kannattavansa mitään poliittista ryhmittymää, eikä poliittista toimintaa koeta itselleen tärkeäksi. Vaikka molemmat useimmiten äänestävätkin vaaleissa, ei kohde ole puolue tai aatesuunta vaan taustalla ovat muut perusteet.

Itse asiassa en, en oo suuntautunut sillä lailla, mä en voi sanoo kannattavani aatteen vuoksi jotain yhtä ja ainoaa . Mut on tehty niin omituisista palikoista, etten mää tajua mitä varten pitäisi valita joku aate ja ajaa sen takia jotakin asiaa. Joissakin asioissa saattaa tyhmempikin tajuta, että nää lyö vaan päätä seinään, vaan jonkin aatteen takia....usein mää äänestän henkilöä tai sitten en äänestä ollenkaan (M42).

Ei mua kiinnosta... vaaleissa mää äänestän aina henkilöä, en mää äänestä puoluetta, ei mulla oo poliittista vakaumusta minkään laista (M39).

Osan miesten lapsuudenkodin uskonnollisuuden vuoksi pyrin myös selvittämään kirkon ja uskonnollisen toiminnan merkitystä heidän nykyisessä elämässään. Kukaan miehistä ei ilmaissut uskonnollisten asioiden olevan itselleen merkityksellisessä asemassa. Kaikki kertoivat olevansa tekemisissä kirkon kanssa vain sukujuhlissa, kuten häissä ja hautajaisissa. Suhtautumista kirkkoon ilmentää myös se, että kirkon jäseniä oli miehistä vain kolme. Heidän kohdallaankin on pikemminkin kyse siitä, että kirkkoon kuulutaan joko muiden takia tai vanhasta "tavasta", eikä henkilökohtaisesta vakaumuksesta.

Kuulun, tosin siitäkin on tehnyt mieli erota jossakin vaiheessa, mutta en tiedä, että miksi ei oo sitä tehnyt, ehkä se on se, että kun siihen on aina kuulunut niin ei siitä eroo (M40).

Kuulun, mutta en mä oo mikään aktiivi jäsen, en oo edes tapauskovainen, koska en mää katso olevani uskovainenkaan. Sekin on taas, etten mää viitti ruveta kirkosta eroamaan, kun tuo vanhempi likka on aktiivijäsenenä kirkossa, en mää tiedä tykkäisikö ne tyrää vai ei, mutta muuten on sama kuulunko vai en (M42).

Loput seitsemän taas olivat eronneet kirkosta, usea jo hyvin nuorena. Pääasiallinen syy eroamiseen oli kirkollisvero, jonka maksaminen koettiin vain turhaksi rahanmenoksi. Lapsuudenkodin uskonnollisuus ja kokemukset siitä eivät vaikuttaneet miesten mukaan kirkosta eroamiseen lainkaan.

en, erosin rippikoulun jälkeen totesin ettei tää oo.. maksan suotta kirkollisveroo ettei tää oo mun juttu (M39).

en kuulu kirkkoon... no ne jäsenmaksut on ihan turhia mulle, ei mitään hyötyä... ja kun täällä on 10 vuotta ollut kaikenmaailman uskontojen seassa ja kaikki on olevinaan niin oikeessa, et näkeehän sen mitä se on... ettei tässä ite tahdo uskoa enää mihinkään (M42).

11.1 Harrastukset

Pyrkiessäni selvittämään miesten vapaa-ajan toimintojen sisältöä, sisältyi siihen myös mahdollisten harrastusten kartoittaminen. Suomalaisissa tutkimuksissa on havaittu sellaisia työväestön vapaa-ajanvietolle ominaisia piirteitä kuin kotona vietetyn ajan suhteellisen suuri osuus vapaa-ajan kokonaismäärästä, television katsomiseen käytetyn ajan suhteellisen runsas määrä, suhteellisen vähäinen kirjallisuuden lukemisen määrä sekä lukemisen painottuminen viihdekirjallisuuteen, teattereissa, konserteissa ym. kulttuuritilaisuuksissa käyntien keskimääräistä vähäisempi määrä jne. Suomalaisilla miehillä urheilu ja liikunta sekä lukeminen ovat metsästyksen ja kalastuksen ohella keskeisimpiä harrastuskohteita. (Kasvio 1982, 476, 480). Harrastusten määrittelyssä kohdataan samankaltaisia ongelmia kuin vapaa-ajan määrittelyssäkin. Onko ristisanatehtävien ratkaiseminen harrastus? Onko television katsominen harrastus? jne. Määriteltiin harrastukset sitten miten hyvänsä, miehet eivät itse katsoneet varsinaisesti harrastavansa mitään. Heidän vapaa-ajantoimintoja hallitsi yleisellä tasolla passiivisuus. Harrastuksikseen he ilmoittivat lähinnä kirjojen tai lehtien lukemisen, sekä television katselun ja baareissa istumisen. Osa perheellisistä ilmoitti tosin jo aiemmissä yhteyksissä, kotitöiden tekemisen kuuluvan "harrastuksiin". Miesten vastauksista käy selkeästi ilmi, että itsensä kehittäminen ja monipuoliset harrastukset eivät kuulu heidän elämäänsä.

En harrasta yhtään mitään, itse asiassa en katso edes televisiota, enkä kuuntele radiota. Lehtiä luen kyllä aktiivisesti. Kirjoja silloin tällöin lainailen kirjastosta ja luen sitten ...kulttuuriharrastukset ja muut mitä mainitsit, niin ne on kyllä ihan nolla (M42).

Jos television katselu lasketaan niin sitten, muuten en, nuorena mä urheilin vähän, mutta en mä nykyisin harrasta yhtään mitään.... no baareissa tulee melko paljon käytyä, jos se lasketaan harrastukseksi (M 39).

Kyllähän mä tietysti luen paljon ainakin maailmalla, suomessa se jää vähemmälle, kun ei siellä oo oikeastaan aikaa, oikeastaan ainoa harrastus mitä on, on kotonakin lasten hoito ja autolla ajelu (M40).

Jos mä nyt jotain teen, niin mä makaan tässä sohvalla ja täyttelen ristisanatehtäviä, en mä telkkariakaan niin hirveästi kato, ennen vanhaan mä lueskelin ja kävin lainaa kirjoja, mutta tuonne kun menee ulkomaille, niin sinne tulee otettua aina kirjoja mukaan ja ne tulee aina luettuakin, siellä pystyy jotenkin paremmin keskittymään, mä en tiedä miten täällä kotona, vaikka ois paljon enempi aikaa, niin ei pysty lukee eikä tekee oikeen muutenkaan mitään (M55).

11.2 Kulutus

Henkilökohtaisella kulutuksella on katsottu elämäntapatutkimuksen piirissä olevan hyvin keskeinen merkitys. Kuluttaminen on keskeinen elämäntapatoiminto, se on asumisen ohella toinen suomalaisten arkielämää hallitseva tekijä. Useimmat vapaa-ajan toiminnot liittyvät välittömästi kulutukseen.. Työ ja kulutus taas ovat toisistaan irrallisia , täydentäviä muotoja. Kuluttaminen on keskeinen uusintamistoiminto, ihminen syö, juo, matkustelee, hankkii itselleen turvallisuutta, ja omanarvontuntoa, mitä kaikkea työ häneltä vie. Mutta kuluttamisen kautta ihminen voi myös välittömimmin muovata elämäntapansa näkyvää osaa. Auto, vaatteet, kestokulutushyödykkeet, huonekalut, kirjat, vapaa-ajan viettovälineet ilmaisevat jos ei elämäntapaa niin ainakin elämäntyyliä. Samojenkin aineellisten resurssien tasolla eri ihmisten suhtautuminen kulutukseen ja erilaisten tavaroiden hankkimiseen saattaa olla hyvinkin paljon toisistaan poikkeavaa. Toisilla kulutus näyttelee suhteellisen vähäpätöistä osaa heidän elämässään: tavaroita ostetaan silloin kun niitä tarvitaan, välttämättömät ostokset suoritetaan muiden toimien lomassa ja huomiota kiinnitetään lähinnä ostettavien hyödykkeiden käytännölliseen soveltuvuuteen. Toisilla puolestaan kuluttaminen saa tavalla tai toisella hyvin keskeisen sijan heidän elämässään (Kasvio, 1982, 460).

Yleisellä tasolla yksinasuvien miesten kulutusta voidaan kuvata lyhytjäteiseksi. Lyhytjäteisyydellä tarkoitan sellaista kuluttamisen mallia, jossa kotiin, vaatteisiin, autoon ja yleensä kestokulutushyödykkeiden hankkimiseen ei kiinnitetä sen kummempin suurta huomiota eikä tavoitteellista säästämistä ja suunnittelua harrasteta. Tavaroita hankittiin "tässä ja nyt" periaatteella aina tarpeen vaatiessa, niin työmatkoilla kuin kotioloissa ja kriteerinä oli käytännöllisyys, toimivuus ja todellinen henkilökohtainen tarve. Muotiin tai hintaan ei yleensä kiinnitetty huomiota. Lisäksi maksettuaan "pakolliset menot"(vuokran, laskut, lasten elatusmaksut jne.) käytetään loput rahat pääasiallisesti alkoholiin, syömiseen ja toisinaan myös ulkomaanmatkailuun. Matkailukin suuntautui lähinnä kohteisiin, joissa on "halpa viina ja naiset", muista syistä ei lomamatkoille lähdetty. Kuten aiemmin on käynyt ilmi, ei tavanomaisia harrastuksia ollut, joten niihin ei rahaakaan kulunut. Kohtuullisen hyvästä tulotasosta riippumatta miehille ei vuosien tai vuosikymmenien kuluessa ole omaisuutta kertynyt. Eronneilla syynä lienee se, että avioerossa tai eroissa, asunto ja suurin osa mahdollisesta omaisuudesta on jäänyt lapsien ja heidän äitinsä käyttöön. Poikamiehet taas eivät ole nähneet tarvetta kerätä omaisuutta, vaan rahat on käytetty sitä mukaan kun sitä on ollut. Suhtautumista kuluttamiseen ja yleensäkin tavaroiden omistamiseen kuvaavat hyvin miesten lausunnot. Suurin osa miehistä kertoi, etteivät he omistaneet mitään arvokasta, eivätkä olleet siihen elämässään pyrkineetkään.

Jos on omaisuutta, siitä tulee murhetta, joita ei tällä hetkellä ole, niin kuin sanotaan, että huoleton on hevoseton kulkija, ei oo murheita hevosestakaan. Mää oon tyytyväinen ilman tavaraa ja omaisuuttakin (M40).

Joskus sitä ajatteli, että sitä hankkii sitä ja tätä, mutta nyt tuntuu, että ettei oo niin suurta merkitystä näillä.... että se onnellisuus ja onni voi löytyä niin pienistä asioista, kun oivaltaa, että se ei oo missään palatseissa ja kullan kiillossa (M47).

Mää en omista yhtään mitään, en edes autoa, ainut näkyvä, mitä mä oon saanut aikaan on kaksi tenavaa (M39).

En omista mitään, nää mitä sää tässä ympärillä näät (kodin irtaimisto), että siin on omistukset, en mä muuta tarvii (M36).

Haastattelujen yhteydessä oli mahdollisuus havainnoida yhtä heidän elintason “näyttämöä“ eli asumista. Havaintojen perusteella onkin helppo todeta, ettei ainakaan yksinasuvien kohdalla koti näytellyt kulutuksen kohteena merkittävää roolia, vaikka kodinkoneita olikin hankittu kotitöiden helpottamiseksi. Perheellisten kodeissa taas ei oltu säästetty, mutta kaikkia rahoja ei ilmeisesti kuitenkaan ollut käytetty asumiseen, vaan perheen muut tarpeet kuten lapset ja heidän harrastuksensa olivat keskeisessä asemassa. Perheiden kulutuksen analysoiminen tarkemmin on tässä yhteydessä ongelmallista, koska miesten rahoista suurimman osan käyttävät kotona olevat puoliset. Heidän kulutustaan ei tutkimuksen teon yhteydessä ollut mahdollisuutta tutkia. Miehet itse käyttivät rahansa työmatkoilla kuten poikamiehetkin, lähinnä syömiseen ja muihin huvituksiin. Omistamisen tai tavoitteellisen säästämisen kannalta ajateltuna heistä löytyy myös kaksi poikkeusta. Heidän voidaan sanoa sijoittaneen pitkiltä ulkomaan komennuksilta säästyneitä rahoja sekä itseensä että perheeseensä.

On mulla purjevene ja auto ja ostin mä Näsijärven rannalta rakennusoikeuksilla olevan tontin tuossa, et ei oo kaikki mennyt huorien perseeseen... niin kuin monella muulla (M39).

Talossa on 400 neliöä, joskin siitä on meidän omassa asuinkäytössä vaan, oisko 120 ja sitten siinä on mulla liikevuokralaista ja sitten on pois vuokrattua asuntoa. 12-vuotta vanha 9000 Saab on ja on sitten yks yksiö Hämeenpuistossa , semmoinen oikein hyvä sijoitus yksiö, sen puolivahingossa ostin 90-luvun alussa ja siitä saa 1950 mk/kk vuokraa (M42).

Perheelliset miehet eivät juuri lomamatkoihin rahojaan tuhlanneet. Syynä on ilmeisesti työn luonteeseen kuuluva matkustelu, joka aiheuttaa sen, ettei lomautuksien aikana halukkuutta matkustamiseen löydy, eikä matkustelua muutenkaan mielletä rentouttavaksi lomaksi.

Jotkut lomareissut mua ei kiinnosta pätäkään, en tiedä kiinnostaisiko perhettäkään, mutta en voi kuvitella, että loma ois mikään loma, jos pitäisi ruveta matkustelemaan (M42).

12. AMMATIN VAIHTAMINEN

Silloin kun johonkin ryhmään on kuuluttu jo nuoruudesta lähtien, sen toiminnassa mukanaolo muodostaa elämän mallin, elämäntavan, josta luopuminen saattaa olla vaikeaa, jos ei todella jotain voimakkaasti elämäntapaa muuttavaa tapahdu henkilön elämässä. Ammatin vaihtaminen voi tapahtua pakkotilanteessa tai vapaaehtoisesti. Pakkotilanteesta on kyse silloin kun terveys alkaa pettaa tai esimerkiksi alkoholin käyttö muodostuu niin runsaaksi ja epäsovinnaiseksi, että henkilö putoaa työelämän kelpoisuus vaatimusten alapuolelle. Puolueessa on paljon sellaisia miehiä, joilla alkoholin runsas, jopa kuukausia kestävä yhtäjaksoinen käyttö estää työmahdollisuudet. Tosin kun juomiskierre katkeaa tai saadaan hallintaan, heidät otetaan aina avosylin vastaan ammattitaitonsa takia.

Haastattelemi miehet eivät yleensä riskeeranneet työmahdollisuuksiaan alkoholin takia, vaikka sitä melko runsaasti käyttävätkin. Terveiden kanssa taas kaikilla on ollut ainakin väliaikaisesti ongelmia ja tulevaisuus ei heistä itsestään ruusuiselta näytä. Huoli terveydestä ei ole aiheeton, sillä toinen vanhemmista haastattelemistani miehistä, menehtyi sairaskohtaukseen vain vuosi haastattelun jälkeen.

...eihän näistä hommista kukaan eläkkeelle jää, paitsi sairaseläkkeelle .. tää on tämmöistä riuhtomista ja repimistä... kyllä alkaa olla itselläkin paikat aika paskana, ..varsinki selkä... (M42).

Kyllä se on tällä iällä ammatit valittu ja siinä se on sitten pysyttävä ja terveys on tietysti yks tärkeä jatkamisen suhteen, sitä rupee paikat renaa ja jos tulee jotain sairauksia niin se on sitten siinä. Tää on kuitenkin aika kova ala ja fyysinen kunto täytyy olla aika hyvä ja henkinenkin kunto täytyy ja onkin hyvinkin tärkeä, kun on joskus aika kiirettä ja äkkiä pitäisi tulla valmista ja aikataulut on kireet (M55).

Vapaaehtoiseen ammatin vaihtamiseen voimakkaimmin vaikuttavia tekijöitä ovat koulutus, perheen perustaminen tai naisystävän lopettamisvaatimukseen suostuminen. Kaikki haastattelemi miehet olivat useaankin otteeseen elämänsä aikana yrittäneet vaihtaa ammattiaan ja erota puolueen palveluksesta, mutta aina palanneet takaisin.

Koulutus ja sen tuoma sosiaalinen nousu on yksi puolueen elämänpiiristä irtaannuttava tekijä, etenkin kun siihen liittyy myös perheen perustaminen. Moni puolueen entisistä työntekijöistä on perheen perustamisen yhteydessä kouluttanut itsensä uuteen ammattiin ja sen seurauksena vaihtanut toisiin tehtäviin, useimmiten perinteiseen tehdastyöhön. Usean entisen Puolueen työntekijän kohdalla tätä voidaan kutsua perinteisen elämäntavan omaksumiseksi. Nämä yritykset ovat kuitenkin haastattelemieni miesten kohdalla epäonnistuneet ja niiden puolueen entisten työntekijöiden, kohdalla, jotka ovat ammattia vaihtaneet on erikoista kuitenkin se, että entisiin työkavereihin pidetään säännöllisesti yhteyttä ja puolueen asioista ollaan vuosienkin jälkeen yhä kiinnostuneita.

...se Antsuhun luki ittensä insiksi... se kun sai sen pojan.. Nyt se on joku vuoropäällikkö, kyllä senkin kanssa tuli aikoinaan paljon sählättyä... mutta kyllä me otetaan vieläkin silloin tällöin yhteyttä ja nähdään sitten jossain baarissa ja muistellaan menneitä....(M39).

Vaikka on sillai, että osa on jäänyt pois ja tekee omaa ammattia, mitä ne opiskeli tai muuta, niin kyllä ne yhteyttä ottaa aika useinkin, että esimerkiksi Pete ja se kyselee miten menee ja semmoista, kyllä niistä on sellaisia elämänikäisiä ystäviä on tullut ja kyllä se ihan hienoa, että ystäviä täältäkin tulee (M40).

Useimmiten irtautumisyritykset koulutuksen avulla kuitenkin epäonnistuvat, koska uudelleen kouluttautuminen kestää useita vuosia ja opiskelijan niukkaan toimeentuloon on vaikea sopeutua. Myös ikä katsotaan estäväksi tekijäksi. Koulunsa kesken jättäneet taas haaveilevat vielä joskus valmistuvansa ja vaihtavansa alaa.

Kyllä oon aika monta kertaa sitä ajatellut, mutta nyt kun on 40-kymppinen ukkeli ja tuota, sitä nyt ei enää kauhean kauan oo sitä aikaa, kun jaksaa työtä tehdä, niin jos lähtisi vaikka kouluun, niin se kestää kumminkin monta vuotta ja siinä on kaikki taloudelliset asiat, niin ei tässä oo oikein mahdollista millään tavalla (M40).

En mä näissä hommissa varmaan pysy.. saattaa siinä nyt joku aika vielä mennä, vaikka sen diplomityönkin nyt keväällä saisi täräytettyä... niin kyllä mä silti jos tossa on jotain hyviä projekteja, isompia projekteja, niin saatan ottaa niitä, mutta tuota kyllä sitä joskus oikeisiinkin töihin tartteis lähteä (M39).

Kyllä joskus pitäisi muuttua oikeen viisaaksi diplomi-insinööriksi ja alkaa miettiä jotain toisia hommia, ei näissä hommissa voi eläke ikään ootella (M42).

Siirtyminen rakennusalan vastaaviin tehtäviin on myös erittäin todennäköinen ja toteutettavissa oleva mahdollisuus. Kynnys siirtyä rakennusalalle on alhainen, koska vaadittava ammattitaito on joko nopeasti omaksuttavissa, tai se on jo olemassa. Yleisempinä syinä muiden rakennusalan töihin

siirtymiseen on henkilösuhteiden kärjistyminen Puolueessa, erityisesti johdon tai työnjohdon kanssa ja toisaalta myös kyllästyminen jatkuvaan matkusteluun ja epämiellyttäviin työoloihin. Usein ei kuitenkaan olla halukkaita vaihtamaan muihin muuraustöihin siitä syystä, että se koetaan eräänlaisena uralaskuna, koska palkkataso laskee selvästi. "Paikallisiin" töihin ryhdytään usein myös perheen tai vaimon takia, joihin ovat työn liikkuvan luonteen takia suhteet kriisiytyneet. Eriskummallista kyllä, liikkuvaa ammattia käytetään myös päinvastaiseen tarkoitukseen, eli keinona selvittää henkilökohtaisista kriiseistä, joihin saadaan etäisyyttä, niin fyysisesti kuin henkisesti.

Mää aikoinaan, kun alkoi olla kriisi avioliitossa, niin mää ajattelin, että mää hakeennun pois täältä alalta, paikallisiin töihin rakennuksille ja sitten meni puoli vuotta ja kun ei siitä mitään hyötyä ollut, niin kohta mä olin taas reissuhommissa Sveitsissä ja muualla ja palasin näihin muuraus hommiin ja kai se on ominta alaa mulle (M47).

..ja sitten mua rupesi kyrsiin nää reissuhommat, kun mää olin Naistenlahdessa turveputkessa, niin mää ajattelin, että ei helvetti tätä ja sitten mää hain muurauskurssille ja kävin sen ja sitten sattui se nousukausi alkamassa -80 luvun lopussa ja töitä oli hirveesti ja mulla oli hyvät tulot silloin. Mää muurasin puolitoistavuotta taloja ja piippuja ja muuta. Sitten ex-muija rupesi olee sitä mieltä, etten mää olekaan enää hyvä jätkä ja se rupesi antaa venttiiliä muille, niin silloin mää ajattelin, että mää lähden reissuhommiin takasi, vaikka olin mää niitä välilläkin tehnyt, mutta silloin tuntu hyvältä saada etäisyyttä siihen, että ei tarvii nähdä joka päivä ja voi sen unohtaa helpommin. Siksi mää lähin taas reissuhommiin ja oli se puolenvuoden koetusaika mennyt ohitte ja oli puolivuotta aikaa hakee eroo ja mää hain sitä eroo ja se olikin sille kova paikka, että eikö hän enää oookkaan mitään, mää sanoin että et sää enää oo että sää olit, mutta sää pompottelit mua tarpeeksi (M40).

Lisäksi katsoisin, että ammatin vaihtamista vaikeuttaa se, että miehille puolue ja puolueen ydinjoukko on muodostunut tärkeäksi elämän kiintopisteeksi. Nuorena opittu elämäntapa jatkuu aikuisiässä ja läpi koko elämän. Kaikki miesryhmän jäsenet kokevat oman työporukan erittäin tärkeäksi, lähimmät ystävät löytyvät työkavereista. Työpaikalla ylläpidetyt pitkäaikaiset ystävyysuhteet ovat muodostuneet miehille erittäin merkittäviksi ihmissuhteiksi ja osaltaan koko elämää ylläpitäväksi voimaksi, eronneille ja yksinäisille poikamiehille ne korvaavat perhesuhteita. Puolueessa voidaan sen hyväksymällä ja arvostamalla tavalla toteuttaa itseään ja omaa elämäntyyliään.

13. ELÄMÄNTAVAN ARVIOINTIA

Alunperin kukaan Puolueen miehistä tuskin on ajatellut tietoisesti ryhtyvän harjoittamaan liikkuvaa muurarin ammattia, ennemminkin siihen on ajauduttu nuorella iällä tai vuosien kuluessa. Matkusteleavassa elämäntavassa on viihdytty, eikä omassa elämässä ole tapahtunut mitään elämäntavan suuntaa voimakkaasti muuttavia tapahtumia, vaikka perhe-elämän ongelmien yms. syiden johdosta, elämän joissakin vaiheissa ammattia on yritettykin vaihtaa. Nykyisessä elämäntilanteessa katsottiin, että jokainen on jo tietoisesti valinnut oman elämäntapansa ja saa itse kantaa siitä seuraukset. Kohli (1980, 67) on todennut, että ihmisillä on määrätynlainen skeema kertoessaan omista elämäntapahtumista, tämä voidaan jakaa kronologisesti muistettuihin varsinaisiin elämän tapahtumiin ja evaluatiiviseen näkökulmaan, jossa arvioidaan menneiden tapahtumien merkitystä nykyisestä elämäntilanteesta käsin.

Kun tietoisesti valitusta elämäntavasta puhutaan jälkikäteen on kysymyksessä juuri tietyn tyyppinen evaluointi, asioiden jälkikäteen arviointi tai rationalisointi, jolla omaa elämäntapaa puolustetaan. Puolueen miehet näkevät itsensä toimivina subjekteina, jotka ovat voineet ja voivat itse haluamallaan tavalla vaikuttaa oman elämänsä kulkuun.

Kyllä mä oon ihan täysin pystynyt siitä päättää, siitä saakka kun mä aikanaan lähin maailmalle, niin kyllä ne on ihan täysin itse tehtyjä ratkaisuja (M39).

Kyllä siihen on pystynyt vaikuttaa tosi paljon, mutta sanotaan, että ehkä se on fifty fifty, ettei pysty vaikuttaa ihan kaikkeen (M40).

Kyllä mä oon pystynyt elämäni vaikuttamaan, mutta ois voinut paremminkin, jos ois halunnut, mutta se on vaan soljunut vuodesta toiseen sillä määrättyllä kuviolla ja siihen on ollut tyytyväinen (M42).

Kulttuuriteorian perusajatuksia on, että ihminen muodostaa elämästään mahdollisimman mielekkään ja jopa nautinnollisen kokonaisuuden, jota hän toteuttaa jonkin johdonmukaisen logiikan avulla kulloisessakin elämänolosuhteissaan (Alasuutari & Siltari, 1983, 65, 116). Tällöin tarkoitetaan ilmeisesti juuri elämäntavan suhteellisesti ottaen positiivisia puolia: vapautta toimia niin kuin itse haluaa, ilakointia ryypyporukan kanssa, irrottautumista yhteiskunnan pakoista jne. Reissumiesten työkeskeiselle elämäntavalle on ominaista, että se on sisäisesti mahdollisimman myönteinen ja tasapainoinen elämäntapa, itse asiassa se on usein ainoa elämäntapa jonka he tuntevat. Ainakin se nähdään paremmaksi kuin "normaali" elämäntapa. Kun Puolueen miesten elämäntapaa tutkaillaan heidän itsensä sanallisina ilmaisuina antamina arvioina, on niistä vaikeaa havaita mitään kaikille johdonmukaista suhtautumistapaa.. Toisinaan oma elämä nähdään

mielekkäänä valintana, toisinaan taas koetaan kaikki melko yhdentekeväksi. Nämä ristiriitaiset suhtautumistavat selittyvät pitkälti kulloisestakin elämäntilanteen hallinnasta. Silloin kun työasiat on kunnossa, rahaa riittää huvituksiin, kotiasiat kunnossa, työkavereiden kanssa reissussa hauskaa jne., on reissumiehen helppo olla tyytyväinen. Kun taas töissä vaaditaan liikaa tai lomautukset kestävät pitkään, riitoja kotona, rahat lopussa, työkaverit kyllästyttää jne., on omaa elämäntapaa vaikea nähdä kovin mielekkäänä kokonaisuutena. Elämäntilanne on tämänkaltaisella ammattiryhmällä jatkuvassa muutostilassa. Elämänsä mielekkääksi näkemisen perusedellytyksen muodostaa silloin itsearvostus. Puolueen miehillä itsearvostuksen säilyttäminen edellyttää omat perustelunsa, heillä se syntyy palkasta, ammattitaidosta ja osaamisesta, kyvystä sopeutua kaikkiin olosuhteisiin ja selvitä kaikista elämän tuomista vaikeuksista niin työssä kuin sen ulkopuolellakin, toisin sanoen tunteesta olla itsenäinen ja vapaa mies.

Kyllä mä arvostan elämässä ennen kaikkea sitä, että jätkä pystyy selviämään missä tilanteessa ja missä olosuhteissa vaan ..(40)

Itsearvostus vaatii laajemmin ajateltuna myös liikkuvan elämäntavan ja jonkinlaisen kulkuri-identiteetin perimmäistä hyväksymistä. Se tarkoittaa käytännössä liikkuvaa "mustalaiselämää" suhteessa valtaväestöön ja elämän jakamista vain lähinnä kohtalotovereiden kanssa. Tämäntyyppisen kollektiivisen subjektiviteetin omaksuminen näyttäisi olevan suuressa määrin ominaista puolueen miehille. Elämä on kuitenkin aina ristiriitaista. Sitä on erittäin vaikeaa ellei mahdotonta saada yhdenmukaiseksi siistiksi teoreettiseksi kokonaisuudeksi.

Sulkunen (1987b, 304) näkee vaaran siinä, kun lähdetään tulkitsemaan ihmisten elämää heidän myönteisistä itse arvioistaan käsin. "Jos ottaa ihmisten myönteiset itse määrittelyt vakavasti, yrittää etsiä niihin sisältyviä homologioita, rakenteita ja logiikkaa, tulee helposti antaneeksi liian silotellun kuvan elämästä. Sama elämä voidaan yhtä hyvin nähdä ristiriitaisena, hallitsemattomana kaaoksena, jota myönteiset itse määrittelyt vain "onnellisuusmuurina peittävät". Tutkimani miehet eivät pystyneet pakenemaan "onnellisuusmuurin" taakse, pitkän tuttavuussuhteemme ansiosta, eivätkä he muutoinkaan peittele elämänsä ikäviä puolia. Heitä ovat kohdanneet avioerot, alkoholiongelmat, terveysongelmat jne. Kuitenkin ammattiin ja elämäntapaan liittyvistä ongelmista huolimatta miehet katsoivat olevansa onnellisia ja tyytyväisiä elämäänsä. Jos pyrkii "ymmärtämään" heidän tyytyväisyyttään täytyy sitä hakea muualtakin kuin pelkästään aineellisista tai ulkoisista tekijöistä. Heillä onnellisuus tai onnettomuus ei ole kiinni omakotitalosta, perheestä, omaisuudesta tai sen kaltaisista saavutuksista. He itse nostavat elämänsä tärkeimmäksi asiaksi juuri henkilökohtaisen vapauden ja riippumattomuuden ja tätä ihannetta voidaan nykyisessä ammatissa ainakin osittain

toteuttaa. Miesten työssä esiintyvät piirteet, kuten "käsityöläisyys", työryhmien autonomisuus, kiinteät suhteet työkavereihin, kyky päättää omista työn tekemiseen liittyvistä asioista ja tunne omasta vahvasta ammattitaidosta saavat miehet tuntemaan itsearvostusta ja kaipaamaansa vapautta sekä toisaalta jokaisen ihmisen kaipaamaa yhteisöllisyyttä. Eräs miehistä kiteytti vapauden, ryhmien autonomisuuden merkityksen sekä laajemmassa mielessä ammattiin liittyvän elämäntavan parhaat puolet seuraavasti.

sanotaan minne pitää mennä ja mitä siellä pitää tehdä, että tuossa on osoite ja tuossa piirustukset taikka suunnitelmat, että teette sen ja sitten sinne lähetään vaan... ja kaikki, jotka sinne lähtee, niin on yleensä semmoisia, että ne... jokainen on semmoisia, ettei ne tarvii ketään peräänkattojia. Se on jotenkin tän alan miehet semmoisia, että ne tietää mitä pitää tehdä, jokainen tietää oman hommansa ja sitten mennä... ehkä tässä on se parasta, että se on vapaata, sillälaila vapaata, että kun toimistolta lähtee, niin ään ja tehdään se ja sitten, jos huvittaa tehdä pitkä päivä, niin sovitaan, että tehdään ja jos ei huvita, niin ei tehdä, eikä tarvii kysellä keltään muulta kun omalta porukalta, eikä oo kukaan kylläämässä niskan takana ja ehkä se on näissä reissuhommissa semmoinen seikka.... se on tosi positiivista (M42).

Tärkeetä elämässä on, että sitä ei hallitsisi tällaiset pakot ja säännöt, että mää ainakin tykkään olla vapaa, ettei oo mitään kahlitsevia asioita, ja kyllä täällä reissussa aika vapaa on (M47).

Mika Ojakangas on määritellyt suomalaisen miehen ja myös reissumiehen onnea ja sen syitä kirjassa *Miehen elämää*. (1994). Hänen määritelmänsä kuvaa myös tutkimieni miesten yleistä asennetta elämäänsä sekä heidän elämäntavan tuottaman onnellisuuden ja tyytyväisyyden perustaa.

Reissumiehelle maailma on hyvä paikka elää, mutta hänelle onnellisuuden ehto ei ole paikka ja pysyvä koti, sillä hän on ottanut liikkeen kodikseen. Hän rakastaa matkallaoloa. Hän on tehnyt matkallaolon kodikseen ja muista matkalaisista oman perheen. Tällainen elämä on rankkaa, mutta se on hänen luontonsa mukaista elämää, hänen onnensa on olla "vapaa ja huoleton". Ja vaikka hänen elämänsä on kulkemista, hän ei etsi ketään. He ovat elämässään kotona, oman paikkansa löytäneet ilman sen suurempaa etsintää. Näille miehille elämässä ei ole tärkeintä niinkään sen tuomat elämykset ja tunteet, vaan elämä kokonaisuudessaan, tietyn elämänmuodon ylläpitäminen. He ovat romanttisia kuten lähes kaikki suomalaiset miehet, mutta heidän romantiikkansa ei ole kadotetun itsen tai poissaolevan naisen rakastamista, toisin sanoen illuusion rakastamista, vaan matkallaolon tai seikkailun sellaisenaan rakastamista. (Ojakangas 1994, 35-36)

Eräs haastattelemani perheellinen "reissumies" ilmaisi saman asian näin:

Mää oon onnellinen, mää tykkään olla reissussa.... kai se johtuu siitä, että mustalaisen veri vissiin alkaa nykyään jo olla itsellä ja se tietysti, että on tän työn kautta oppinut näkemään maailmaa aika paljon.... ja tottunut siihen silleen, ettei kaipaa enää muuta, täällä reissussa on jotenkin niin kuin kotonaan.... (M40).

14. YHTEENVETO

Tässä tutkielmassa kuvattiin matkatöitä tekevien teknistenmuurareiden työtä ja elämäntapaa. Tutkimusmenetelminä olivat osallistuva havainnointi sekä kymmenen ammatissa toimivan miehen haastattelut. Tutkimani miehet olivat iältään 36-55 vuotiaita ja neljä heistä oli perheellisiä ja loput asuivat yksin. Miehet olivat eläneet lapsuutensa suurperheissä, joissa taloudelliset olosuhteet olivat varsin niukat. Osan tutkittavien lapsuuden perheet olivat lestadiolaisia ja niitä leimasi voimakas uskonnollisuus. Aloittaessani tekemään tätä tutkimusta, oletin uskonnollisella taustalla olevan merkitystä myös miesten nykyiseen elämään, mutta aineistosta ei ollut löydettävissä viitteitä siitä, että uskonnolla olisi näkyvää merkitystä miesten elämässä. Miehet olivat katkaisseet yhteytensä lestadiolaisten yhteisöön lähes kokonaan ja usea oli lisäksi eronnut kirkosta. Miesten peruskoulutus oli yleisimmin kansa- tai peruskoulu ja ammattikoulutus, kolme miehistä oli suorittanut myös ylioppilastutkinnon. Tärkein kouluttaja teknisen muurauksen ammattiin on ollut itse työ. Kaikki haastattelemani miehet ilmoittivat oppineensa ammatin työnteon kautta. Ammatin harjoittaminen on aloitettu hyvin nuorena, viimeistään 25 vuotiaana. Tavanomaisin tapa tulla ammattiin oli erilaisten sosiaalisten verkostojen avulla saatu kesätyöpaikka, jossa aluksi toimittiin muurarin apulaisena ja josta vuosien kuluessa ja ammattitaidon kasvaessa siirryttiin muurarin tehtäviin. Ammatin tuomaan toimeentuloonsa tutkimani miehet olivat tyytyväisiä ja työllisyystilanne oli tutkimushetkellä vakaa.

Työ on fyysisesti raskasta ja luonteeltaan kiinteää ryhmätyötä. Teknisten muurareiden työympäristö ja työolot vaihtelevat työmaakohtaisesti hyvinkin paljon, mutta lähes poikkeuksetta ne ovat vaikeat. Työ sisälsi ahtaita työtiloja, hankalia työasentoja ja paljon raskaita nostoja. Työn fyysistä rasittavuutta lisäsi pitkät työmatkat, kiire, työpäivien pituus ja ajoittainen myös yötyö. Suomessa miehet eivät kokeneet työtään henkisesti rasittavaksi, vaan luottivat sekä omaan että työryhmien ammattitaitoon ja kykyyn selvitä työtehtävistä. Ulkomaankomennuksilla ei valvonta- ja suunnittelutehtävät aiheuttaneet fyysistä rasitusta, muuten kuin kuumien ilmasto-olosuhteiden vuoksi. Henkiseltä kannalta taas miehet kokivat toimimisen esimiehenä vieraassa työkuulttuurissa ja vieraille ihmisille erittäin rasittavaksi. Ongelmina koettiin oma sekä paikallisten työntekijöiden kielitaidottomuus, josta seurasi usein väärinkäsityksiä työtehtävien suorittamisessa. Lisäksi paikallisen työvoiman ammattitaidottomuus tai sopeutumattomuus suomalaisiin työmenetelmiin aiheutti voimakasta turhautumista ja stressiä. Henkistä rasittavuutta lisäsi komennuksien pituus,

vähäinen vapaa aika sekä perheellisillä huoli kotiasioista. Miehet olivat kuitenkin yleisesti tyytyväisiä työhönsä.

Tyytyväisyys kumpusi palkasta, työtehtävien “käsityöläisyydestä” eli niiden haasteellisuudesta ja itsensä toteutuksen mahdollisuuksista sekä kiinteästä ryhmätyöstä ja sen tuottamasta sosiaalisesta tyydytyksestä. Ryhmien toimintaa leimasi voimakas sitoutuminen päämäärään ja työn tulokseen, autonomisuus, roolien joustavuus, toisten ammattitaidon kunnioittaminen, tasavertaisuus, suora ja avoin kommunikointi, sekä erittäin läheiset ja kiinteät ihmissuhteet. Miesten keskinäiset suhteet olivat vuosien kuluessa muuttuneet heille tärkeimmiksi ja läheisimmiksi ystävyys-suhteiksi ja työyhteisö muistutti kiinteydeltään perhettä. Kiinteyden kääntöpuolena oli ryhmän voimakas kontrolli jäseniinsä, eteenkin työajalla. Kontrollointi ilmeni selvimmin ryhmien sisänpäinlämpiävänä suhtautumisena uusiin työntekijöihin sekä ryhmän päämääriin ja toimintatapoihin sitoutumattomien erottamisina. Työn ulkopuolisella ajalla, jolloin asuttiin hotelleissa, ryhmän yhtenäisyys vaatii kuitenkin hyvin vapaata suhtautumista ryhmän jäsenten toimintaa kohtaan. Työn ulkopuolista vapaa aikaa hotelleissa jäi pitkien työpäivien vuoksi hyvin vähän. Työn fyysisen luonteen vuoksi vapaa-ajanvietto oli passiivista ja eteenkin vanhempien miesten kohdalla illat kuluivat pääasiassa työn rasituksesta palautumiseen. Alkoholin nauttiminen oli lähes kaikkien miesten keskeinen ajanviettotapa ja se kuului oleellisena osana miesten viettämään hotelli elämään. Miesten joka iltaista kokoontumista ravintolaan nauttimaan pölykaljoja voidaan pitää ensisijaisesti sosiaalisena tapahtumana, jonka tarkoitus ei ollut humaltuminen, vaan juttelu ja ajan viettäminen yhdessä muiden kanssa. Harjakaisten viettäminen taas oli miesten oma juhlimistapa työn onnistumiselle ja tarkoituksena oli myös selkeästi humaltuminen.

Toinen ravintolaympäristöön sijoittuva harrastus olivat naistentanssit, joiden tarkoituksena oli selkeästi sukupuoliset irtosuhteet. Irtosuhteiden harrastaminen ei ollut sidoksissa ryhmään tai siviilisäätöön vaan oli pikemminkin yksilöllistä. Ulkomailla työn ulkopuolista aikaa oli kotimaita vähemmän ja illat vietettiin samankaltaisesti kuin kotimaassakin. Poikkeuksena voidaan pitää ilotaloissa käymistä. Miesten todellinen vapaa-aika sijoittuu viikonloppuihin ja lomautusjaksoihin, joita eteenkin yksinasuvilla, leimasi hotellielämän tavoin yleensä passiivisuus ja alkoholikeskeisyys. Harrastukset, ihmissuhteet, yhteiskunnallinen toiminta ja muut perinteiset vapaa-ajantoiminnat puuttuivat lähes kokonaan. Vapaa-aika vietettiin yksin tai kapakoissa. Perheelliset miehet viettivät vapaa-aikansa yksinomaan perheensä parissa. Matkatyön epäsäännöllisyys, alkoholi, irtosuhteet ja pitkät ulkomaankomennukset saivat aikaan kuitenkin rikkinäisen ja epäsäännöllisen perhe-elämän, joka oli altis ongelmille. Puolella miehistä olikin takanaan yksi tai useampi avioero. Osa perheellistä ja poikamiehet välttelivät myös tietoisesti sitoutumista perhe-elämään. Vapaa-ajan vähäisyydestä, jatkuvasta liikkeelläolosta ja yksin

elämisestä johtuen myös kuluttaminen muodostui lyhytjänteiseksi, eikä säästämistä hyvästä tulotasosta huolimatta juuri harrastettu.

Miesten jokapäiväisen elämän ja sen toimintojen keskiön muodosti siis selkeästi työ ja sen poikkeava luonne, joka vaikutti suoraan tai epäsuorasti miesten kaikkiin elämänalueisiin. Perheen, ystävien, harrastusten ja kodin tilalle tulivat työkaverit, hotellit, vieraat kaupungit, maat ja ihmiset. Elämäntavan voidaan hyvällä syyllä todeta olevan työkeskeinen. Miehet ilmaisivat olevansa onnellisia ja tyytyväisiä työkeskeiseen ja liikkuvaan elämäänsä, sen ikävistä ja ristiriitaisista elementeistä huolimatta. Heillä tyytyväisyyden perimmäisenä lähteenä katson olevan kiinteän työyhteisön ja voimakkaan itsearvostuksen. Puolue ja puolueen ydinjoukko on muodostunut miehille tärkeäksi elämän kiintopisteeksi. Nuorena opittu elämäntapa jatkuu aikuisiässä ja läpi koko elämän. Työpaikan pitkäaikaiset ystävyysuhteet ovat muodostuneet miehille tärkeimmiksi ihmissuhteiksi, eronneille ja yksinäisille poikamiehille ne korvaavat perhesuhteita. Itsearvostus taas on seurausta vankkumattomasta ammattitaidosta, selviytymisestä ammatin ja reissuelämän tuomista vaikeista ja erilaisista olosuhteista, elämäntilanteista ja ongelmista. Itsearvostus edellyttää heille selviytymisen, riippumattomuuden ja vapauden tunnetta, jolle liikkuva reissumiehen elämäntapa antaa paljon mahdollisuuksia.

LÄHTEET

- Ahponen, P & Järvelä, M.** (1983). Maalta kaupunkiin, pientilalta tehtaaseen. Tehdastyöläisten elämäntavan muutos. Juva. WSOY.
- Alasuutari, P & Siltari, J.** (1983) Miehisen vapauden valtakunta. Tutkimus lähiöravintolan tikkakulttuurista. Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden julkaisu. Sarja B37.
- Alasuutari, P.** (1986). Työmiehen elämäntarina ja alkoholismi. Tutkimus alkoholismin suhteesta emokulttuuriin. Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia, sarja A9.
- Alasuutari, P.** (1993). Laadullinen tutkimus. Osuuskunta Vastapaino. Jyväskylä. Gummerus.
- Allardt, E.** (1983) Sosiologia. Juva. WSOY.
- Atkinson, J.** (1987). Flexibility or Fragmentation? The United Kingdom Labour Market in the Eighties. Labour and Society 12.
- Blackburn, R & Mann, M.** (1979). The working class in the labour market. London. Macmillan.
- Denzin, N, K.** (1989). Interpretive Biography. Qualitative Research Methods. Series 17. London and New Delhi.
- Eskola, A.** (1982). Vuorovaikutus, muutos, merkitys. Sosiaalipsykologian perusteiden kriittinen tarkastelu. Helsinki. Tammi.
- Eskola, A.** (1985). Persoonallisuustyypeistä elämäntapaan. Persoonallisuuden tutkimuksen metodologisia opetuksia. Juva. WSOY.
- Eräsaari, R.** (1989). Sosiaalisen arkielämän muutokset. Ammatinvalinnanohjaus-lehti 6/1989, 33-36.
- Ferrarotti, F.** (1981). On the Autonomy of the Biographical Method. Teoksessa Daniel Bertaux (toim.). Biography and Society. The Life History Approach in the Social Sciences. USA. Sage Publications.
- Gordon, L. & Klopov, E.** (1975). Man after work. Progress publishers. Moskova.
- Gustavsen, B.** (1990). Vägen till bättre arbetsliv. Arbetslivscentrum. Stockholm.
- Hernesniemi, H. & Viitamo, E.** (1999). Suomen energiaklusterin kilpailuetu. Yliopistopaino. Helsinki.
- Hieta, P.** (1998) Energiatoimialan kehitys Suomessa. Elinkeinoelämän julkaisuja 454. Helsinki.
- Hirsch, J.** (1984) Turvavaltio. Tampere. Vastapaino.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H.** (1982). Teemahaastattelu. Helsinki. Gaudeamus.
- Hofmaier, B.** (1980). Montagearbetare. Göteborg.
- Ilmonen, K. & Kevätsalo, K.** (1995). Ay-liikkeen vaikeat valinnat: Sosiologinen näkökulma ammatillisen järjestäytymiseen Suomessa. Helsinki. Palkansaajien tutkimuslaitos.
- Juuti, P.** (1989). Organisaatiokäyttäytyminen. . Keuruu. Otava
- Järvelä-Hartikainen, M & Taponen, M.** (1979). The Frame on Ways of Life in Finland, An Overview. Paert 1 Research Reports No: 7. Joensuu.
- Järvelä-Hartikainen, M.** (1980). Esitelmää ja puheenvuoroja elämäntavan tutkimuksesta. Elämäntavan muutoksen tutkimusprojekti Joensuun yliopiston julkaisuja n:o 8.
- Kaila, E.** (1982). Persoonallisuus. Keuruu. Otava.
- Kalela, J.** (1990). Onko historian aika mennyt sijoiltaan? Historiallinen Aikakauskirja 1/1990, 39-57.
- Kasvio, A.** (1982). Teollisuustyö ja elämäntapa. Acta Universitatis Tamperensis Ser. A, Vol. 134. Tampere
- Katzenbach, J.R. & Smith, D.K.** (1993). Tiimit ja tuloksekas yritys. Jyväskylä. Weilin+Göös.
- Keinänen, L.** (1989) Keskiolutbaarin ydinjoukon elämäntapa. Helsinki. Alkoholipoliittisen laitoksen tutkimusseloste n:o 180.
- Keskinen, R.** (toim.). (1993). Suomen energiatekniikan historia. Teknishiistoriallinen tutkimus energian tuottamisesta ja käytöstä Suomessa 1840-1980. Tampere. Tampereen teknillisen korkeakoulun julkaisuja 115.
- Kirveennummi, A.** (1994). Etnologian arkea ja empiriaa: Elämäntapa tutkimuksellisenä ongelmana. Kokemäki. Turun yliopiston kansantieteen julkaisuja.
- Kohli, M.** (1981). Biography: Account, Text, Method. Teoksessa Daniel Bertaux (toim.). Biography and Society. The life history approach in the social sciences. USA. Sage publications.
- Kortteinen, M.** (1982). Lähiö. Helsinki. WSOY.
- Ojakangas, M.** (1994). Miehen onni? Teoksessa Roos & Peltonen.(toim.). Miehenelämää. Rauma. Kirjapaino West point Oy.
- Riala, R.** (toim.) (1993). Teknisten muurareiden työolot ja terveys. Helsinki. LEL työeläkekassan julkaisuja 23.
- Roos, J.P.** (1985). Teoksessa Rahkonen Kari (toim.) Elämäntapaa etsimässä. Jyväskylä. Tutkijaliiton julkaisusarja nro 34.

- Roos, J.P.** (1986). Elämäntapateoriat ja suomalainen elämäntapa. Teoksessa Kalle Heikkinen (toim.). Kymmenen esseettä elämäntavasta. Lahti. Oy Yleisradio Ab. 35-76.
- Roos, J.P.** (1987): Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämänkerroista. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Roos, J.P.** (1988): Elämäntavasta elämänkertaan. Jyväskylä. Tutkijaliitto.
- Sappinen, E.** (2000). Arkielämän murros 1960- ja 1970-luvuilla. Vammala. Kansantieteellinen arkisto 46.
- Simpura, J.** (1985). Suomalaiset juomatavat. Porvoo. WSOY.
- Sipilä, J.** (1989). Sosiaalityön jäljillä. Helsinki. WSOY.
- Sulkunen, P.** (1987a). Johdatus sosiologiaan. Juva. WSOY.
- Sulkunen, P.** (1987b). Arvostelu kirjasta J.P. Roos: Suomalainen elämä. Sosiologia, no 4. 303-305.
- Sveiby, K.E.** (1990). Valta ja johtaminen asiantuntijaorganisaatioissa. Jyväskylä
- Szczepanski, J.** (1970) Sosiologian peruskäsitteet. Varsova. Valtiontiede kustantamo.
- Virtanen, P.** (1992). Kurkistelua onnellisuusmuurin taakse. Helsinki. Hakapaino oy.
- Walton, R.** (1985). From control to commitment in the workplace. Harvard Business Review 77-84.
- Weber, M.** (1980). Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki . WSOY. Juva. Alkuteos: Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus. 1904.
- Weber, M.** (1989). Economy and Society. New York. Bedminster Press Incorporated.
- Willis, P.** (1984). Koulun penkiltä palkkatyöhön? Miten työväenluokan nuoret saavat työväenluokan työt? Tampere. Vastapaino.

LIITE

HAASTATTELULOMAKE

TAUSTATIEDOT

1. Syntymävuosi
2. Syntymäpaikka
3. Lapsuuden koti , perhe/ sisarukset
4. Vanhempien ammatit ja koulutus
5. Asuinpaikat lapsuudessa
6. Miten kuvailisit lapsuuden olosuhteita/ toimeentuloa
7. Kasvatusperiaatteet, arvot
8. Millaisia unelmia lapsena, tulevaisuus, ammatti
9. Lapsuuden olosuhteiden merkitys nykyhetkeen
10. Koulutus
11. Suhtautuminen koulunkäyntiin, oma/vanhemmat
12. Minkä ikäisenä muutit pois lapsuuden kodistasi, miksi
13. Armeija. Missä, kauanko kesti, miten sopeuduit, oliko hyötyä

ASUMINEN

1. Kenen, keiden kanssa asut tällä hetkellä
2. Nykyinen asunto, m², huoneita
3. Mukavuudet
4. Oletko tyytyväinen asuntoosi
5. Omistusasunto/osake-/vuokra/asunto, vuokran suuruus
6. Kaupunginosa
7. Omistatko: auto, vene, kesämökki, kodinkoneet jne.
8. Oletko koskaan säästänyt rahaa jotain isompaa tavoitetta varten (asunto, auto yms.)

TYÖELÄMÄ , TOIMEENTULO

1. Ensimmäiset työpaikat, kesätyöt
2. Miten viihdyit niissä
3. Milloin aloitit nykyisen työsi
4. Miten se tapahtui
5. Mikä vaikutti ammatinvalintaasi
6. Ensi vaikutelma ammatista
7. Millaisia työtehtäviä alussa, kuvaile
8. Toimeentulo tällä hetkellä .Palkka
9. Kuvaile nykyisiä työtehtävisi
10. Mitkä työtehtävät ikävimpiä/ parhaita, miksi
11. Oletko tyytyväinen työhösi. miksi
12. Työajat, ylityöt, viikonloput
13. Ovatko työtehtävät muuttuneet
14. Työkaverit, miten luonnetisit , ilmapiiri työaikana
15. Keskustelun aiheet työpaikalla, tauoilla
16. Tapaatko työkavereita myös vapaa-ajalla

17. Mikä työkavereissa parasta
18. Mitä ajattelet yrityksestä
19. Johtaja, johtamistapa hyvä/ huonot puolet
20. Työmatkat, miten
21. Miten koet matkustamisen kotimaa/ulkomaat
22. Millaisia ovat ulkomaankomennukset, työtehtävät, työolot
23. Miten eroaa kotimaan työmatkoista
24. Mikä on ikävintä/parasta ulkomaan komennuksissa
25. Miten suhtaudut ulkomaalaisiin työkavereihin
26. Oletko koskaan vaitanut/ajatellut vaihtaa ammattia, miksi

Hotellit

1. Miten asutte työmatkoilla, nyt/aiemmin
2. Mitä ajattelet hotelliasumisesta
3. Miten vietät vapaa-aikaa hotelleissa koti/ulkomaat
4. Harrastukset koti/ulkomaat
5. Alkoholi, määrät, miten suhtaudut,
6. Onko alkoholikäyttösi aiheuttanut ongelmia
7. Eroaako alkoholin käyttö koti ja ulkomailla
8. Ammattialan alkoholinkäyttö
9. Ravintolat,
10. Naistentanssit, irtosuhteet

VAPAA AIKA, HARRASTUKSET, YHTEISKUNNALLINEN TOIMINTA

1. Miten vietät viikonloppusi,(tyypillinen viikonloppu)
2. Miten suhtaudut lomautuksiin
3. Mitä teet lomautusten aikana
4. Onko vapaa-aikaa tarpeeksi/liikaa
5. Harrastukset
 - Kotityöt, pelit, bingot, lotto, raha-arpa
 - Elokuvat, koska viimeksi
 - Teatteri/museot/näyttelyt
 - Konsertit
 - Urheilukilpailut
 - Tv, radio, (millaiset ohjelmat)
 - Askartelu, käsityöt
 - Musiikki/kuuntelu/soittaminen/ostatko äänilevyjä
 - Urheilu, omakohtainen kuntoilu
 - Opiskelu, tiedolliset harrastukset, itsensä kehittäminen
 - Mitä lehtiä luet
 - Minkälaisia kirjoja luet, luetko parhaillaan jotain, mitä
 - Kuinka usein käyt kirjastossa , ostatko kirjoja
 - Oletko matkustellut, lomakohteet

1. Osallistutko järjestö- tai yhteiskunnalliseen toimintaan (pass, akt)

- ammattiyhdistystoiminta
- poliittinen järjestö
- aatteellinen yhdistys
- urheiluseura
- muu

1. Voiko tavallinen ihminen vaikuttaa asioiden kulkuun yhteiskunnassa. Miten
2. Äänestätkö yleensä valtiollisissa vaaleissa

IHMISUHTEET

1. Avioliitossa, avoliitossa, eronnut, seurusteletko
2. Miksi eronnut, avioliitto kestänyt
3. Lapsia, (miten suhtaudut lapsiin, tapaatteko)
4. Missä tapasit nykyisen kumppanisi
5. Yhteiset ystävät, harrastukset
6. Ketkä ovat parhaita ystäviäsi/ kuinka usein tapaavat
7. Onko sinulla niin läheisiä ystäviä, että voit kertoa heille henkilökohtaisista ongelmistasi
8. Yhteydet sukulaisten kanssa/ kuinka usein tapaavat
9. Tunnetko itseäsi koskaan yksinäiseksi/mitä silloin teet

MAAILMANKATSOMUS

1. Kuulutko kirkkoon
2. Yhteiskunnallinen suuntautuminen, oikeisto, keskusta, vasemmisto
3. Onko maailma ja olemassolo järjellä käsitettävissä vai ohjaako joku tuonpuoleinen voima, miksi kutsut sitä. (onko jumala olemassa)

OMAN ELÄMÄN ARVIOINTIA

1. Mikä on onnellisin ajanjakso elämässäsi. Koska on mennyt todella hyvin.
2. Mitkä on ollut mielestäsi tärkeimpiä päätöksiä elämässäsi, ratkaisevat tapahtumat, käännekohdat
3. Onko ollut tilanteita tai tapahtumia joissa olisi pitänyt menetellä toisin
4. Oletko voinut vaikuttaa itse elämäsi kulkuun, mikä vaikuttanut. Koetko itsesi vapaaksi toimimaan niin kuin haluat, mikä rajoittaa.
5. Oletko asettanut itsellesi tavoitteita, minkälaisia, oletko saavuttanut.
6. Mitä asioita arvosta elämässä . Mikä on tärkeintä sinulle tällä hetkellä.
7. Oletko tyytyväinen omaan elämääsi
8. Millaisia tulevaisuuden odotuksia/ suunnitelmia sinulla on
9. Mitä pelkääät/toivot
10. Jos voittaisit lotossa, mitä tekisit

Mitä mieltä olit haastattelusta ja kokemuksesta osallistua siihen